

ב"ה

המדריך לחגיגת

ה'תשפ"ה

הלכות ומנהגי חב"ד

- תדפיס -

יוצא לאור

על ידי 'ועידת רבני קהילות חב"ד' ו'מוקד הלכה'

שע"י בית דין רבני חב"ד

המדריך להנחה ה'תשפ"ה

ב"ה חודש הגאולה, כסלו ה'תשפ"ה

פתח דבר

במדנו בימים הסמוכים לחג התנוכה, וכמידי חג ומועד, אנו מוציאים לאור את 'המדריך' ובו הלכות ומנהגים חב"ד לחג זה, וב"ה זכינו שהמדריך נתקבל בקרב אנ"ש בשנים האחרונות כמים קרים לנפש עיפה לאור הצמאון הגובר לקבל הלכות ברורות והכרעות מעשיות בכל השאלות המצויות בימי החגים.

המדריך מלוקט מדברי הפוסקים עד לאחרוני זמננו, והמוכא בכתבי רבותינו נשיאנו בעניינים אלו וע"פ הפסיקה המקובלת בין רבני חב"ד, ובהכנתו נעזרנו לא מעט בליקוטים שונים שנערכו עם השנים ובביאורי ההלכות שבהם ועל כל המלקטים תבוא ברכה. תודתנו נתונה לרבנים המגיהים שהואילו בטובם והשקיעו מזמנם להגיה וללבן שאלות רבות שעלו במשך עריכת המדריך.

מעלה נוספת במדריך שלפנינו, באשר הוא מבוסס במידה רבה על המענה שניתן ע"י הרבנים שליט"א לשאלות הרבות שהופנו למוקד ההלכה שע"י בית דין רבני חב"ד באה"ק, שמאז הקמתו בשנים האחרונות כבר הופנו אליו עשרות אלפי שאלות מקהל חסידי חב"ד מכל רחבי תבל, ובעזרת העיון במאגר השו"ת הרחב שנערם במערכת המוקד, יכולים היינו לתת במדריך זה את תשומת הלב לשאלות בהם נתקלים בפועל ושהיו זקוקים עוד לביור ולליבון.

וזאת למודעי אשר מדריך זה הינו תדפיס בלבד, ועל כן בקשתנו שטוהה בפני הקוראים שיחי' אשר כל מי שיש בידו הערה/הארה/הוספה ישלחו אלינו למען נוכל לתקנם במהדורות הבאות, לתועלת הרבים.

מדריך זה יוצא ע"י 'ועידת רבני קהילות חב"ד' מוקד הלכה' שהוקמו על ידי ובפיקוח בית הדין וזאת על מנת להרים את קרן התורה וההלכה בקרב אנ"ש לאור הצמא הגדול בציבור. 'ועידת רבני קהילות חב"ד' מאגדת בתוכה את כלל רבני קהילות בדיון הלכתי משותף ובמיזמים תורנים שונים וכן פעולות לרווחת הכלל והפרט של אנ"ש בארצנו הקדושה. 'מוקד הלכה' מזה מספר שנים מעניק לציבור אנ"ש מענה הלכתי מכלל רבני קהילות חב"ד באה"ק במגוון דרכי התקשרות ובהשתתפותם ובפיקוחם של הרבנים חברי בית הדין שליט"א.

התורה נתונה בזאת למכון 'הבינינו' על המעורבות בהוצאות המדריכים לתועלת אנ"ש בשנים האחרונות במסגרת פעולות רבות לחיזוק לימוד התורה וההלכה ע"י המכון, ואשרי חלקו.

אנו תקוה שהלימוד במדריך אכן יסייע לכאו"א מאנ"ש ש' להתכונן כראוי לחגים בלימוד הלכותיהם ומנהגים ובעיקר - בקיומם בפועל, אשר המעשה הוא העיקר, ובזכות לימוד ההלכות שבתורה נזכה במהרה לקיים את כלל הלכות תורתנו הק' בשלימות - בגאולה האמתית והשלימה, תיכף ומיד ממש.

בברכה

'ועידת רבני קהילות חב"ד' 'מוקד הלכה'
שע"י בית דין רבני חב"ד באה"ק ת"ו

בעידודם ובהכוונתם של חברי בי"ד רבני חב"ד הרבנים הגאונים שליט"א:

הרב יצחק יהודה ירוסלבסקי, מזכיר בית הדין
הרב מנחם מענדל גלובובסקי, סגן מזכיר
הרב מאיר אישכנזי
הרב מרדכי ביסטריצקי
הרב אליהו יוחנן גוראריה
הרב חיים שלמה דיסקין
הרב משה הבלין
הרב יוסף הכט
הרב אברהם מיכאל הלפרין
הרב ישעיהו הרצל
הרב ישראל יוסף הכהן הנדל
הרב יוסף יצחק וולסוב
הרב שניאור זלמן ירוסלבסקי
הרב יעקב מנדלזון
הרב חיים קיז'נר
הרב יעקב שוויכה

הגהה:

הרב שניאור זלמן ירוסלבסקי
רב קהילת חב"ד אלעי וחבר בי"ד רבני חב"ד
הרב יעקב מנדלזון
רב קהילת חב"ד ערד וחבר בי"ד רבני חב"ד
הרב בנימין קופרמן
רב ביהמ"נ המרכזי ברמת גן ודיין בב"ד רבני חב"ד
הרב חיים קיז'נר
רב קהילת חב"ד עמנואל וחבר בב"ד רבני חב"ד
הרב יעקב שוויכה
מראשי ישיבת תורת המרכזית בכפר חב"ד וחבר בי"ד רבני חב"ד

מערכת:

הרב מנחם מענדל ובהב - ראש בית התורה
'תורה שלמה': ירושלים - עורך ראשי
הרב שמואל גלובובסקי
הרב אלימלך פרקש
הרב יצחק שלמה קרביצקי
הרב לייב שטרסברג

לתגובות והערות:

halacha144@gmail.com

עימוד ועיצוב:

y.w. graphicdesign

© כל הזכויות שמורות

הדפסת המדריך לזכות
יהושע בן חיה רייזל וזוגתו חיה אלישבע בת שרה
חיה רייזל בת פסיה, יחיאל מיכאל בן דינה רבקה
שטערנא שרה בת דינה רבקה, שיינא בת דינה רבקה, חנה פעסיא בת חיה אלישבע

לברכה והצלחה בכל
ולמילוי משאלות ליבם לטובה בטוב הנראה והנגלה

תוכן עניינים

ט. הדלקת נרות בבית-הכנסת 26.

תקנת ההדלקה והברכה / מקום הנחת החנוכייה / נרות ההדלקה / זמן ההדלקה / אופן ההדלקה / הזות וכיבוי הנרות / שימוש לאור הנרות / הדלקה בשחרית ובמשך היום

י. 'מבצע חנוכה' והדלקה במקומות ציבוריים 29.

מצוות החנוכה לכל יהודי / הדלקה בבתי רפואה וכיו"ב ובמחנות צבא / ההדלקה והברכות / הדלקה במקומות ציבוריים / הדלקה במשרדים ובחנויות / כיבוי הנרות / הזות החנוכייה לאחר ההדלקה / הדלקה ציבורית ביום / אזהרה לשבת / זמן ההדלקה ליוצאים ל'מבצע חנוכה' / מבצע חנוכה לילדים / דמי חנוכה / דיבור בענייני חנוכה / נשים וילדים במבצע חנוכה / "מבצע תפילין"

יא. סדר התפילות בחנוכה 35.

תחנון / אבל / "ועל הניסים" / הלל שלם / קריאת-התורה / תפילת מנחה / ראש-חודש טבת

יב. מנהגי חנוכה 38.

חינוך / שמחה / עליה לבית החיים / סעודות / מאכלים מיוחדים / התוועדויות / כינוסי חנוכה / תורה ותפילה / צדקה / משחק בסביבון / דמי חנוכה

יג. שבת חנוכה 42.

שנים מקרא ואחד תרגום / תפילת מנחה דערב שבת / מקום ההדלקה למתארחים / נר חנוכה ונר שבת / שיעור השמן / שהייה ליד הנרות / דמי חנוכה / מקום הנחת החנוכייה והזותה / תפילת ערבית / ברכת-המזון / שחרית / קריאת-התורה / "אב הרחמים" ו"צדקתך" / ניגון "הנרות הללו" / הוספה בצדקה / מוצאי שבת

יד. "זאת חנוכה" 46.

השלמת ענייני חנוכה / מאמר "זאת חנוכה" / התוועדות / שיירי השמן והתפילות / תפילת שחרית / נרות בית הכנסת / "ועל הניסים" במוצאי "זאת חנוכה"

א. המחויבים בהדלקה 4

גברים וילדים / נשים ובנות

ב. דיני החנוכייה והנרות 5

הדלקה בחנוכייה / החנוכייה וצורתה / סוג הנרות / השמש / דיני השמן / הפתילות

ג. מקום ההדלקה בבית 8

בפתח אחד החדרים / מקום הנחתה בפתח / גובה החנוכייה / רווח בין החנוכיות

ד. זמן ההדלקה 10.

תחילת זמן ההדלקה / הדלקה מאוחרת / הדלקה מוקדמת / הדלקת בני הבית יחד

ה. איסורים קודם ההדלקה 12.

איסור אכילה / איסור מלאכה / שינה קודם ההדלקה / שומר / לימוד קודם ההדלקה

ו. סדר ההדלקה 15.

ההכנות להדלקה / אופן ההדלקה / סדר ההדלקה / מדיני הברכות / שכחה וטעות במספר הנרות

ז. לאחר ההדלקה 18.

"הנרות הללו" / שהייה ליד הנרות / שימוש נרות / עשיית מלאכה / הזות החנוכייה לאחר ההדלקה / הוספת שמן לאחר ההדלקה / נר שכבה / כיבוי הנרות / שיירי השמן והפתילות

ח. מקום ההדלקה לנמצאים מחוץ לביתם 21.

המתארחים לסעודה בלבד / הלן מחוץ לביתו / אשה ובת הנמצאות מחוץ לביתן / הפרשי שעות / תלמידי ישיבה ותלמידות בפנימיה / מאושפז בבית-הרפואה / הדלקה לחיילים בבסיסים ובמקומות הלחימה / הדלקה בדרכים וטיסה בימי החנוכה

זמנים הלכתיים

חצות הלילה					שקיעה					פלג המנחה				
צפת	באר שבע	חיפה	תל אביב	ירושלים	צפת	באר שבע	חיפה	תל אביב	ירושלים	צפת	באר שבע	חיפה	תל אביב	ירושלים
23:38	23:41	23:40	23:41	23:39	16:38	16:45	16:40	16:43	16:42	15:39	15:45	15:41	15:44	15:42
23:38	23:41	23:40	23:41	23:40	16:38	16:45	16:41	16:43	16:42	15:40	15:46	15:42	15:44	15:43
---	---	---	---	---	16:39	16:46	16:41	16:44	16:43	15:40	15:46	15:43	15:45	15:44
23:39	23:42	23:41	23:42	23:41	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---
23:40	23:43	23:42	23:43	23:41	16:40	16:47	16:43	16:45	16:44	15:41	15:48	15:44	15:46	15:45
23:40	23:43	23:42	23:43	23:42	16:41	16:48	16:43	16:46	16:45	15:42	15:48	15:44	15:47	15:46
23:41	23:44	23:43	23:44	23:42	16:42	16:49	16:44	16:47	16:46	15:43	15:49	15:45	15:47	15:46
23:41	23:44	23:43	23:44	23:42	16:42	16:49	16:45	16:47	16:46	15:43	15:49	15:46	15:48	15:47

זמני כניסה ויציאת השבת - שבת פרשת מקץ - שבת חנוכה:

צפת	באר שבע	חיפה	תל אביב	ירושלים	
16:09	16:26	16:11	16:22	16:03	הדלקת נרות
17:20	17:26	17:22	17:25	17:23	צאת השבת

- במידת האפשר ותוך שמירה על כללי הבטיחות הנדרשים.

ד. גם אם מכל סיבה שהיא הקטן אינו מדליק נרות חנוכה בעצמו, יש להשתדל שיהיה נוכח בשעת הדלקת הנרות של אביו.⁵

נשים ובנות

ה. אף שנשים מחויבות במצות נר חנוכה,⁶ מכל מקום, אין האשה מדליקה נרות חנוכה בעצמה אלא יוצאת ידי חובה בהדלקת בעלה וכן הבת יוצאת ידי חובה בהדלקת אביה.⁷

אכן, מן הראוי שתהיינה נוכחות בשעת ההדלקה של הבעל או האב, וישמעו ממנו את הברכה ויכוונו לצאת ידי חובתן.⁸ וגם בנות שהגיעו לגיל חינוך בכלל זה.

וראה להלן פ"ד סי"א ואילך אם צריך להמתין עם ההדלקה עבורן.

ו. במקרה שהבעל אינו נמצא בבית או שהיא

א. המחויבים בהדלקה

גברים וילדים

א. כל אחד ואחד מהגברים מעל גיל מצוות מחויב בהדלקת נר חנוכה, וגם כאשר כמה גברים מתגוררים יחד באותו בית, כל אחד מהם חייב להדליק נר חנוכה בעצמו.¹

ב. מנהג ישראל לחנך גם את הבנים הקטנים שטרם הגיעו לגיל מצוות להדליק נרות חנוכה בעצמם,² וראוי להתחיל לחנכם לכך כבר מגיל קטן ביותר.³

לענין בנות קטנות - ראה להלן ס"ז.

ג. משתדלים לחנך את הילדים להדליק לפי כל פרטי ההלכות וההידורים, כמו הגדולים⁴

1. ראה שו"ע ורמ"א סי' תרעא ס"א-ב.

2. הנה דין חיוב הקטנים שהגיעו לחינוך בנר חנוכה שנוי במחלוקת, שכן בשו"ע סי' תרע"ב מבואר שקטן שהגיע לגיל חינוך חייב להדליק, ועד"ז הוא ברמ"א סי' תרעה ס"ג. אלא שבמג"א סי' תרע"ב נכתב שבבחינת הכוונה לקטן שיש לו בית משלו, אבל סתם קטן יוצא בהדלקת אביו לדעת השו"ע, והוסיף שאף לדעת הרמ"א כן, ע"פ שיטת השלטי גיבורים שבת ט, ב אות א. אבל בפמ"ג א"א שם, וכן במשנ"ב סי' תרע"ב ובהי"ל שם ד"ה ולדידן כתבו שדוחק הוא לפרש כן בדברי הרמ"א, ופשטות דבריו היא, שלדידן כל קטן שהגיע לחינוך צריך להדליק. וראה גם כפ החיים סי' תרעה סוסק"ו. ובספר המנהגים 69 [לפי ספר השיחות תש"ו ע' 20] כתב: "הבנים את הילד שהגיעו לנרות חנוכה איזה זמן קודם הבר מצוה". ולפי האמור לעיל נמצא דקיי"ל כהמג"א בזה, שמעיקר הדין אין חובה לחנך את הקטן להדליק נרות חנוכה משהגיע לחינוך. וראה עוד לוח יומי הלכה למעשה (בד"צ קראון-הייסט), חנוכה תשפ"ד, ע' 1 ובהע' 94. וש"נ.

אבל ראה שלשלת היחס תשמ"ח אודות כ"ק אדמו"ר: "מעורר שכל ילד/ה ידליק נרות בפתח חדרו (בית מקדש) פרטי". שבה המועדים ה' חנוכה פ"ב הע' 6 לפי לקוטי שיחות ח"ב ע' 474 (מחנכים גם את הילד שידליק בעצמו נרות חנוכה (או שיהיה נוכח ויראה את אביו מדליק נרות חנוכה). וראה עוד שם ע' 475 וע' 478. שם ע' 98 (בנוגע למבצע חנוכה. וראה להלן משיחת ש"פ וישב תשל"ד). שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ יוצא תנשא"א (ספר השיחות תנשא"א ח"א ע' 165 ובהע' 110: "מננה כמה מישאל, שגם הבנים הקטנים מדליקים נרות חנוכה"). וראה גם שיחות כ"ק אדמו"ר: ש"פ וישב תשל"ד (תורת מנחה חע"ד ע' 324, שנכון לדאוג אף במבצעים שלכל ילד תהיה חנוכה משלה). ו' תשרי תשל"ה (שיחות קודש תשל"ה ח"א ע' 34). ולהעיר גם משיחת נר א' חנוכה תשנ"ב (ספר השיחות תשנ"ב ח"א ע' 190).

3. התקשרות גל' חי ע' 14 וחי ע' 11. הלכות ומנהגי חב"ד ע' 106 ובהע' 84 (שו"ע בהג"ה הרבי בשנים האחרונות), ומציין לשבח המועדים (שם). וע"כ בהמצוין לעיל בהערה הקודמת.

ולכאורה הכוונה לגיל שבו הוא מסוגל להדליק נרות בעצמו ללא סיוע אף אם עדיין אינו מבין מענין נר חנוכה. וראה שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ מקץ תשל"ו (תורת מנחה חפ"ב ע' 437. שיחות קודש תשל"ו ח"א ע' 315), שמחנכים את הקטן גם במצות נר חנוכה, "שכיון שענינה אור, הרי זה שייך גם לקטן שעדיין אינו יבן חמש למקרא", שגם הוא מבחין כבר בין אור לחושך כו". ולהעיר מגיל הדלקת נרות שבת לילדות קטנות - ראה בהרחבה אסיף מנהגים והנהגות לחסידי חב"ד, מעגל החיים, פ"ו סמ"ט ובהערות שם. וש"נ.

4. ראה לקוטי שיחות ח"ב ע' 451 (לענין חינוכם באופן דמהדרין מן המהדרין, שכל יום מוסיף והולך). שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ וחי

תשמ"א (שיחות קודש תשמ"א ח"א ע' 791) (כנ"ל). שו"ת משנה הלכות ח"ו סי' צ (לחנכם להידור כמו הגדולים). נטעי גבריאל שם סי"ב ובהערות שם (כנ"ל). הלכות ומנהגי חב"ד שם (לפי לקוטי שיחות ח"ב ע' 251, שהחינוך למצוות צריך להיות גם בעניינים של מהדרין מן המהדרין. וראה גם שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ ואתחנן תשמ"ט (תורת מנחה תשמ"ט ח"ד ע' 142). אסיף מנהגים והנהגות לחסידי חב"ד שם פ"ו סי"ט). לוח יומי הלכה למעשה שם ובהע' 96. וש"נ. והוא דלא כהמשנ"ב סי' תרעה סקי"ד.

לענין הדלקה בשמן זית - ודאי שיש מעלה בדבר. וראה פסקי תשובות סי' תרעה הע' 33. ועוד. אולם יש אומרים שלקטנים אין צריך להדר בזה, כיון שגם בגדול שמן זית הוא בגדר מצוה מן המובחר ולמעלה מגדר הידור מצוה - ראה שו"ת שבט הקהתי ח"ו סי' רמו. שו"ת תשובות והנהגות שם סי' ריט, דינים העולים למעשה אות י. לוח יומי הלכה למעשה שם.

ולהעיר שבא"א (בוטשאטש) מהדר"ת סי' תרע"ז כתב לחדש שאין קפידא בקטן אם נרותיו לא ידליקו חצי שעה. כיון שאין לו הבחנה בזה ויכול לחשוב על פחות מחצי שעה שהוא חצי שעה. ע"ש. אבל משאר פוסקים לא משמע כן. וראה ימי הלל והודאה פכ"ט הע' 18. ולהעיר מלוח יומי הלכה למעשה שם ע' יג הע' 47.

5. לקוטי שיחות ח"ב שם.

6. שאף הן היו באותו הגס - שבת כג, א. שו"ע סי' תרעה ס"ג ובנו"כ. 7. ספר המנהגים ע' 69. וראה בהע' 2 שם ובלקוטי שיחות ח"ל ע' 312 הע' 10 טעם המנהג. שיחת ש"פ וישב תש"ג (ספר השיחות תש"ג ח"א ע' 194 הע' 83). וראה שיחת ו' תשרי תשל"ה (שיחות קודש תשל"ה ח"א ע' 34): "מנהג בית הרב שדייקו שנשים אינן מדליקות נרות חנוכה". משמעות שיחת כ"ק אדמו"ר כ"ו כסלו תנשא"א (תורת מנחה תנשא"א ח"ב ע' 44). ולהעיר מספר השיחות תנשא"א שם. אבל ראה מענה כ"ק אדמו"ר ביחידות - הובא בדברי שלום (ספר זכרון לרב שלום דובער שור ע"ה) ע' גה.

8. שכן, מלבד שעיקר ההדלקה הוא לפרסומי ניסא לבני הבית - יש דעות (ראה מג"א סי' תרע"ב) שיש חובת חב"ת. משנ"ב שם סק"ו ושער הציון שם סק"ט-יא) שאדם שיוצא ידי חובתו בהדלקת אחרים ואינו נוכח בזמן ההדלקה צריך לברך בעצמו "שעשה נסים" ו"שהחיינו", וכיון שיש חולקים, הנה כדי לצאת מידי ספק ברכות (וכפי שחושש המשנ"ב בעצמו שם), יש להן להיות נוכחות בשעת ההדלקה. וראה גם שו"ת מנחת שלמה סי' נו אות ב. וע"ע לוח יומי הלכה למעשה שם ע' לד ובהע' 123 ובהמצוין שם. ואכמ"ל.

אודות הדלקת נרות חנוכה לנערו
המתגוררות בפנימייה - ראה להלן פ"ח סי"ז.

ב. דיני החנוכייה והנרות

הדלקה בחנוכייה

- א. מנהג ישראל להדליק נרות חנוכה בחנוכייה המיועדת לשמונה נרות, אפילו ביום הראשון, שמדליקים בו רק נר אחד.¹³
- ב. עם זאת, מעיקר הדין אין צריך להדליק דוקא בחנוכייה. ולכן, מי שאין לו חנוכייה, יכול לסדר¹⁴ כוסיות שמן או נרות¹⁵ בשורה ישרה ובגובה שווה¹⁶, וכמו כן ניתן להניחם בפמוטות שונים אף שאינם בעלי שמונה קנים (ובלבד שיהיה ניכר שמדליקם לנר חנוכה)¹⁷, ולהניח שמש בסמוך אליהם, ולכתחילה יש להקפיד שהשמש יהיה גבוה משאר הנרות¹⁸, כדלהלן.

החנוכייה וצורתה

- ג. מצווה להדר כפי יכולתו להשתמש בחנוכייה נאה לקיום מצות הדלקת נר חנוכה.¹⁹
- ד. אין להשתמש בכספי מעשר לצורך קניית החנוכייה וכן השמן והפתילות.²⁰
- ה. החנוכייה יכולה להיות עשויה מכל חומר

וראה עוד בענין הדלקת נרות חנוכה על ידי נשים ובנות קטנות בהמצוין לעיל הע' 7.

13. ראה שיחות כ"ק אדמו"ר: ש"פ מקץ תשמ"ב (תורת מנחם תשמ"ב ח"ב ע' 610). כ"ד כסלו תשמ"ח (תורת מנחם תשמ"ח ח"ב ע' 90). ועוד.

14. ראה סידור אדה"ז דיני חנוכה: "לדבק הנרות או לתלות המנורה כו' [ועד"ז הוא בשו"ת חכם צבי סי' מה. פמ"ג סי' תרעא משב"ז סק"ב. ועוד]. ולזה נטיס לכאורה דברי כ"ק אדמו"ר באגרות קודש חז"ל ע' מו [וראה גם הלכות ומנהגי חב"ד ע' 105 הע' 78, ודלא כבסידור רבינו הוקן עם ציונים מקורות והערות על אתר הע' 3]. וכ"כ בשו"ת שבט הלוי ח"ח סי' קנז. שו"ת תשובות והנהגות ח"ג סי' ריח. וע"ע סי' ימי הלל והודאה פ"ו ובהע' 11. וש"נ.

15. יש להקפיד שלא להעמיד את הנרות מוכים מדי אחד לשני, כדי שלא יתחממו הנרות זה מזה. ובפוסקים הובא (ראה משנ"ב סי' תרעא סק"י"ח) שהמרחק בין הנרות יהיה ברוחב אצבע (2 ס"מ).

16. כדלהלן סי' 17.

17. ראה רמ"א סי' תרעא ס"ד בדבר ההיתר להדליק הפמוטות, וה"ה בכל סוגי הפמוטות המאפשרות את הדלקת הנרות בצורה ישרה ושיהיה ניכר שהדליקים לצורך קיום מצות נר חנוכה.

18. כדלהלן סי' 17.

19. אליה רבה וברכי יוסף סי' תרעג סק"ג. משנ"ב שם סק"ח. וראה גם ספר השיחות תש"ג ח"א ע' 207. הלכות ומנהגי חב"ד ע' 105 הע' 78.

20. כיון שהיא דבר שבחובה, שאין לקנותו מכספי מעשר - ראה לוח יומי הלכה למעשה שם ע' יא. אבל ראה נטעי גבריאל שם פכ"א סי' ובהע' יח.

אלמנה או גרושה וכיו"ב, יכולה לצאת ידי חובה בהדלקת בנה שמעל גיל מצוות, אבל אם נמצאים בביתה רק בנים קטנים או שהיא מתגוררת לבדה - לא תצא ידי חובה בהדלקתם אלא צריכה להדליק ולברך בעצמה⁹ או שתצוה לאחר (כגון לשכן וכיו"ב) שידליק ויברך בביתה בשליחותה, והיא תהיה נוכחת בשעת ההדלקה¹⁰.

אודות אשה המתארחת לבדה מחוץ לביתה - ראה להלן פ"ח סי"ב ואילך.

ז. מאחר שכאמור¹¹, הנשים והבנות אינן מדליקות בעצמן, אין צורך לחנך את הבנות הקטנות להדליק נר חנוכה.

אולם במקום בו חושבים ההורים שהדלקת נר חנוכה על ידי הבת עשויה להוסיף בחינוכה, יש מקום לשקול זאת שגם היא תדליק ותברך על פתח חדרה, ויש לדון בכל מקרה לגופו (וראה בהערה)¹².

9. כיון שכאמור לעיל בפנים ס"ה, אף הן מחויבות מעיקר הדין כמו הגברים, רק שנהגו שהאשה אינה מדליקה כשיש איש שיכול להוציאה ידי חובתה, אבל כשאין גבר שידליק חזרת לחיובה מעיקר הדין - ראה משנ"ב סי' תרעה סק"ט. ועוד.

ולהעיר משיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ וישב תשל"ד (תורת מנחם חע"ד ע' 344): "ובמיוחד יש להשתדל בנוגע לבתים שבהם יש אלמנות ויתומים, ל"ע, מהלחמה וכו' - להאיר אותם באור של נרות חנוכה שידליקו האמהות והילדים" וכו'. וכן בשיחת ליל כ"ג כסלו תשמ"ט (תורת מנחם תשמ"ט ח"ב ע' 23, וע"פ סרט ההקלטה): "במקומות שאין אנשים שידליקו נר חנוכה - ישתדלו לכל-הפחות שאשה (או ילדה) תדליק נר חנוכה (אע"פ שמכמה טעמים עדיף שידליק איש ולא אשה)". ומשמע שלכתחילה אשה המתגוררת לבדה תדליק בעצמה. אבל ראה להלן הע' 10. וראה עוד להלן פ"ח סי"ב.

10. ראה מג"א ס"ח תרע"ח בשם הב"ח שאשה יכולה לעשות שליח להדלקת נר חנוכה, ובמקרה זה היא צריכה להיות נוכחת בשעת ההדלקה, כמבואר שם.

ולהעיר מ'תוכן קצו' משיחת ש"פ ויצא תנש"א, שם מובא שאשה יוצאת י"ח גם בהדלקת אחיה (וצ"ע), שאינה טפלה אליו כמו הבעל. ויתכן שהכוונה ע"י שליחות, כנ"ל.

[ואף שבספר השיחות תש"ז ע' 21 ובהע' 14 מובא, שכאשר היה כ"ק אדמו"ר הרשב"ב יוצא מביתו היה מורה לרעייתו הרבנית להדליק את הנרות בעצמה ואת הברכה תשמע מאחר - מ"מ בלקוטי שיחות ח"ל שם משמע שאין זו הוראה לרביים. וראה הלכות ומנהגי חב"ד ע' 106 ובהע' 86.]

11. לעיל בפנים ס"ה ובהע' 7.

12. ראה שלשלת היחס תשמ"ח: "מעורר שכל ילדה ידליק נרות חנוכה בפתח חדרו". שיחת כ"ק אדמו"ר כ"ד כסלו תשמ"ח (תורת מנחם תשמ"ח ח"ב ע' 91), במענה לשאלה האם גם הבנות צריכות להדליק, שהנהגה זו (להדליק בפתח חדר הילדים) מטרתה להוסיף בחינוך הילדים, לכן בכל מקום צריך לבחון לגופו באיזה אופן בדיוק יתווסף יותר בענין זה וכך לנהוג. שנה לאחר שיחה זו, לקראת חנוכה תשמ"ט, הנהלת בראות ה' שאלו את כ"ק אדמו"ר האם התוראה שגם ילדות ידליקו נרות חנוכה היא גם בשנה זו וכ"ק אדמו"ר ענה על כך: "שאלה לרב" (מאוצר המלך ח"ג ע' 130). ובהלכות ומנהגי חב"ד ע' 106 הע' 85 העיר שגם בשינים הבאות המשך כ"ק אדמו"ר לציין את

מנהג בית הרב שבנות קטנות אינן מדליקות כמנהג פשוט הנהוג בכל - ראה שיחת ש"פ וישב תש"ג (תורת מנחם תש"ג ח"ב ע' 51). שיחת ש"פ ויצא תנש"א (תורת מנחם תנש"א ח"א ע' 355).

ט. יש להקפיד שהשמש יהיה ניכר כנפרד מן הנרות, ולכן אפשר לעשותו מנר גדול יותר וכיו"ב [וכפי מנהגנו לעשותו משעווה, כדלהלן ס"ט"ז]²⁹, והמנהג שמקומו של השמש גבוה משאר הנרות³⁰.

סוג הנרות

י. יש להקפיד שהנר יהיה מורכב משמן (או לפחות שעווה, כדלהלן ס"ב) ופתילה וידלק באמצעות האש, אך נר ללא פתילה או ללא שמן - אין יוצאים בו ידי חובה ואין לברך עליו³¹.

יא. מסיבה זו, אין להדליק בנר גדול³² או חשמל³³, או בנרות שמן כאלו שניתן להבעיר בהם אש ללא פתילה³⁴.

יב. כאמור, יש להשתמש בשמן דוקא³⁵ (דיני השמן - ראה להלן ס"ז ואילך), אך כשקשה להשיג שמן או שאינו בנמצא, ניתן להדליק גם בנרות שעווה או פראפין וכיו"ב, שגם אורן יפה ובהיר³⁶.

יג. כשמדליקים בנר שעווה או פראפין וכיו"ב יש להיזהר שהנר יהיה מספיק גדול ועבה שיוכל לדלוק לפחות חצי שעה (ולמנהגנו

שהוא, וראוי להעדיף חומר שאינו נמאס ומתלכלך לאחר ההדלקה אלא ניתן לנקותו בקלות²¹, ורבים מהדרים להשתמש בחנוכייה עשויה זהב או כסף²².

1. אין מניעה להדליק באמצעות כוסיות שמניחם בתוך גביעי החנוכייה ואין צורך ליצוק את השמן אל תוך גביעי החנוכייה עצמם²³.

2. גוף החנוכייה יכול להיות בכל צורה שהיא, ובלבד שהנרות יעמדו בה בצורה יציבה, והמנהג להדר שהקנים והנרות יעמדו בשורה ולא בעיגול²⁴, ושורה זו תהיה ישרה, כך שלא יבלוט נר אחד לפנים או לאחור²⁵, ושכולם יהיו בגובה אחיד²⁶.

ח. כאשר משתמשים בחנוכיית קנים²⁷, נכון שהקנים יהיו באלכסון ולא בחצי עיגול, דוגמת מנורת המקדש, שהיו קניה באלכסון²⁸.

21. נטעי גבריאל, ה'ל' חנוכה, פכ"א ס"ו ובהע"י יג בשם צידה לדרך לתלמידי הרא"ש.

22. ראה שדי חמד, אסיפת דינים, מערכת חנוכה אות ז (בהוצאת קה"ת - ח"ו ע' א"ראכ) ובכף החיים ס"ו תרעג סק"ט בשם החסד לאברהם, זקנו של החיד"א, שמנה ט"ו מיני כלים הראויים לנר חנוכה לפי סדר מעלתם, ובראשם זהב וכסף.

ולהעיר כי חנוכייתם של כ"ק אדמ"ר הזקן, כ"ק אדמ"ר הרי"צ (ראה תצלום בימי בראשית ע' 50) וכן החנוכייה שהדליק כ"ק אדמ"ר בביתו ובחדרו הק' היתה בצורה של טס ישר עם גב של אלומיניום פשוט והנרות עמדו בה בשורה אחת כשהשמש מלמעלה. ובהלכות ומנהגי חב"ד ע' 105 ע' 75 כתב "הרבי, כשהיה לפעמים בספריה (ו"א שכך גם נהג בביתו) הדליק בחנוכייה פשוטה, ללא קנים וללא דופן. והיו פעמים שהדליק בחנוכייה ללא דופן עם קנים מרובעים, והשמש באמצע בין הנרות". ובבבא קטנה פנימה ע' 23 הוסיף: "מלבד פעמים ספורות, כאשר הדליק בבניו הספרייה בחנוכייה של כסף".

23. ואין בזה חיסרון בהידור וכיו"ב - ראה נטעי גבריאל שם פכ"א ס"א ובהע"י יא. פסקי תשובות שם אות יב ובהערות שם. וש"נ.

24. ראה ס"ו ס' תרעא סק"ב. מג"א שם סוסק"ד. פרי מגדים ס' תרעא משב"ז סק"ב. ערוך השולחן שם סק"ג. ביאור הלכה שם ד"ה ומותר. שו"ת רב פעלים ח"ד א"ח ס' ל.

25. מג"א שם סק"ג. אליה רבה שם סק"ו. משנ"ב שם סקט"ו.

26. ראה כף החיים ס' תרעא סק"ב בשם חיי"א (בנרות של שעווה ובפשוטות ה"ה לכוסות של שמן. וראה פסקי תשובות שם סוף אות ה). קיצור שולחן ערוך ס' קלט ס"ט. בן איש חי פרשת וישב אות יג. אבל ראה גם בשו"ת מהר"י ברונא ס' לט ושו"ת אבני חפץ ס' נה שאף התירו לכתחילה.

ומ"מ, אם אין לו חנוכייה אחרת (וכגון במסגרת 'מבצעים' וכיו"ב), המדליק בחנוכייה שאין הקנים בה בשורה או שחסרים בה שאר הידורים שבפנים, ניתן להקל כפי עיקר הדין שחנוכייה זו כשרה, וכמו כן באם אין לו נרות בגודל אחיד, יכול להדליק בנרות אלו. וע"ש שדה הארץ ח"ג ס' לו. נטעי גבריאל שם פכ"ב ס"ג ובהערה שם.

27. אולם אין חובה להשתמש בחנוכייה של קנים דוקא - ראה התקשרות גל' תקמא ע' 12 הע' 9. ולהעיר מהמובא לעיל הע' 22, שהחנוכייה שהדליק כ"ק אדמ"ר (בביתו ובחדרו הק') היתה בצורה של טס ישר עם גב של תמכת והנרות עמדו בשורה אחת כשהשמש מלמעלה, ובצורה זו היתה גם חנוכיית כ"ק אדמ"ר הרי"צ.

28. לקוטי שיחות חכ"א ע' 169 הע' 44. וע"ש שאין בזה חשש איסור עשיית מנורה כתבנית מנורת המקדש כי מספר הקנים שונה.

ולהעיר, שבדופן חנוכיית כ"ק אדמ"ר הרי"צ היתה צורה של קנים עגולים.

29. ראה רמ"א ס' תרעג ס"א.

30. ספר המנהגים ע' 70, לפי ב"ח שם בסוף הסימן. מג"א שם סק"ז. ערוך השולחן שם סק"ב. משנ"ב סק"ב.

וראה לקוטי שיחות ח"י ע' 315, שצריך שיהיה למעלה מן הנרות. וראה בהלכות ומנהגי חב"ד ע' 107 הע' 90, שפלועל אנ"ש לא מקפידים להניח השמש מלמעלה דוקא, ושי"א שכך נהגו רבותינו נשיאינו. וראה לעיל הע' 22 אודות צורת החנוכייה של כ"ק אדמ"ר שמקום השמש היה מלמעלה.

31. ראה בהמצוין בהערה הבאה.

32. ראה שו"ת בית יצחק יו"ד ח"א ס' קכ אות ה. שו"ת יהודה דעת ח"ד ס' לח. ובכ"מ.

33. כן דעת רוב הפוסקים ומכמה טעמים - ראה כף החיים ס' תרעג סק"ט. שו"ת לבושי מרדכי ח"ג ס' נט. שו"ת הר צבי ח"ב ס' קיד אות ב. שו"ת ציצ' אליעזר ח"א ס' כ אות יב. מאורי אש ס' ה אות ב. שו"ת מהרש"ג ח"ב ס' קז. שו"ת באר משה ח"ו, קונטרס העלוקטריק ס' נח אות ה. נטעי גבריאל, ה'ל' חנוכה, פ"ח ס"ב ובהערות שם. ועוד. וראה גם אגרות קודש ח"י ע' רכח וס"ע שלה. וראה להלן פ"ח ס"ט אודות השימוש בנר חשמל בשעת הדחק.

34. ראה פסקי תשובות ס' תרעג אות א ובהערות שם. נתיבים שבדה השליחות ח"ב פ"ד הע' 6.

35. ראה שו"ת אדה"ו ס' רסד ס"ב, משנ"ב ס' תרעג סק"ד שיש להקדים שאר שמנים לנר שעווה. וכן יש שדייקו מלשון המאירי שבת כא. א ד"ה ממה שכתבנו. וכן הוא בשו"ת מהר"י ברונא ס' לט. שו"ת מהרש"ל ס' פה. וע"ש בשע"צ שם סק"ד.

36. ראה רמ"א ס' תרעג ס"א, שהמנהג בפועל היה להדליק בנר של שעווה, שאורו צלול כמו שמן. אלא שלמרות זאת כתבו אחרונים שהמצוה מן המובחר היא בשמן דוקא, זכר לנס - ראה יוסף אומץ ס' תתרעב. פרי חדש ס' תרעג סק"א. ערוך השולחן ס' תרעג סק"א.

זית, יעדיף להשתמש בשמן אחר שאורו זך וצלול, כשמן קנולה וכיו"ב, ולא בנרות שעוה או פראפיין, כנ"ל סי"ב⁴⁵.

יח. יש המקלים שהשמן שמדליקים בו את נרות החנוכה אינו צריך כשרות⁴⁶, אך ראוי להחמיר לכתחילה לקנות שמן עם הכשר, בפרט כיום, שנקל להשיג⁴⁷.

יט. מן הדין אין צורך להדליק בשמן הראוי למאכל⁴⁸, אך יש המהדרים לעשות כן, דוגמת מנורת המקדש⁴⁹.

כ. לכתחילה אין להשתמש בשמן ששרתה עליו רוח רעה, וכגון שהיה מונח תחת המיטה, או שהכניסוהו לבית הכסא וכיו"ב⁵⁰, אך כשאין שמן אחר - ניתן להקל ולהשתמש בו⁵¹.

כא. אין מניעה להדליק בשמן שהיה מגולה כל הלילה⁵².

כב. אין מניעה להשתמש בשמן זית מוצק, קרוש או קפוא⁵³, אולם יש המהדרים להשתמש דוקא בשמן נוזלי, דוגמת הנרות שבמקדש⁵⁴, ומלבד זאת יש לדעת ששמנים מסוג זה מעורבים עם פראפיין וכיו"ב, ולכן מוטב להשתמש בשמן זית נוזלי ללא תערובת.

כג. לכתחילה יש להימנע מלהדליק נר חנוכה עם שמן שיש בו קדושת שביעית, אך כשאין אפשרות אחרת ניתן לסמוך על המקלים בזה⁵⁵.

אתר שאינו חובה מן הדין אלא מדת חסידות.

45. וראה אשל אברהם מבוטשאטש סי' תרעג שאם אין לו מספיק שמן זית - יכול לערבבו עם שמן אחר באופן שהרוב יהיה שמן זית, וזה נחשב כמדליק בשמן זית.

46. ראה בהמצוין בנטעי גבריאל שם פי"ח הע' יז.

47. ש"ת מהרש"ם ח"ט סי' לט, כיון שבחנוכה נהגו להיות מהדרין מן המהדרין.

48. לפי שו"ע ורמ"א סי' תרעג שם, שהעיקר בשמן ובשמן זית בפרט הוא אורו הצלול וזהו הידור בנר חנוכה. וראה פסקי תשובות סי' תרעג הע' 46. וש"ג. ובגנזע ל'שמן למאור' הנמכר בחנויות - ראה ממלכת כהנים (להגה"ח הרב ישראל יוסף שי' הענדל) סי' נא שניתן לכתחילה להשתמש בזה.

49. ראה המצוין בהערה הקודמת. וראה עוד בהרחבה לוח יומי הלכה למעשה שם ע' יב הע' 34. וש"ג.

50. בן איש חי פי' וישב אות ב. כף החיים סי' תרעג סקי"א.

51. ראה שו"ת מרחשת סי' כ. שו"ת יביע אומר ח"א יו"ד סי' ט. נטעי גבריאל שם הע' כז.

52. שכן אין דין גילוי נוהג בשמן - ראה נטעי גבריאל שם סי"ד ובהע' כח.

53. שו"ת שבט הלוי ח"ט סי' קמג. וראה בהרחבה קובץ בית אהרן וישראל גל"ב ע' פא ואילך. וש"ג.

54. ראה שו"ת תשובות והנהגות ח"ג סי' ריה וסי' רכג. פסקי תשובות סי' תרעג הע' 32. לוח יומי הלכה למעשה שם ע' יג ובהע' 37.

55. כיון שאסור ליהנות לאורו - ראה שו"ת יביע אומר ח"ג יו"ד סי'

- חמישים דקות³⁷), וכדאי לקחת נרות כאלו שדולקים יותר מזמן זה³⁸.

יד. לכתחילה יש להדליק את הנרות באותו סוג חומר, בשמן או בשעווה וכיו"ב, ואין להדליק חלק מהנרות בשמן וחלק מהנרות בשעווה³⁹.

טו. יש להימנע מהדלקה בנרות נפט שריחן רע, מלבד בשעת הדחק⁴⁰.

אודות ההקפדה בכל הנ"ל בהדלקות הציבוריות ברחובה של עיר - ראה להלן פ"י סכ"ד.

השמש

טז. מנהגנו שהשמש הוא נר של שעווה דוקא ולא של שמן ופתילה כשאר הנרות⁴¹.

צורת השמש ומקומו בחנוכייה - ראה לעיל ס"ט.

דיני השמן

יז. מעיקר הדין - כל השמנים כשרים להדלקת נר חנוכה⁴². אך מצוה מן המובחר להדליק בשמן זית, שאורו זך ונקי⁴³, בפרט כיום, שנקל להשיגו, ויש להדר לקנותו אף שהוא יקר מהשמן הרגיל⁴⁴ (אך אם אין לו שמן

37. ראה להלן בפנים פ"ו ס"ב.

38. בפרט שמחת חום הנרות הסמוכים זה לזה, הם נמסים מהר יותר. וראה לעיל הע' 15.

39. כ"ה בשו"ת שער אפרים סי' לט (והובא בא"ר סי' תרעג סק"ב), כדי שלא יאמרו נרות של ב' אנשים הם. אחד מדליק בשמן, והשני בנר שעווה. ואינם עושים כמהדרין מן המהדרין. ואמנם בברכי יוסף סי' תרעג סק"ב כתב לפקפק בזה, שמכיון שמעיקר הדין די בנר אחד, מה בכך שיאמרו שהם של שני אנשים, ואינם עושים כמהדרין מן המהדרין, שאין לנו לגזור מדעתנו. ובפרט לדין שאנו מדליקים בפנים, ואינהו ידעי שהם נרותיו ועושה כמנהג המהדרין מן המהדרין. וכ"פ בספר מטה יהודה. וראה כף החיים סי' תרעג סק"א-ב.

40. ראה פסקי תשובות שם. וש"ג.

41. ספר המנהגים ע' 69. ושם בהע' 3 נתבאר הטעם לכך. וכמוכין, שאם מאיזו סיבה אין לו נר שעווה יכול להשתמש בנר מסוג אחר.

42. כיון שלהלכה עיקר המצוה מתבצעת בהדלקת הנר, ולכן גם אם אינו דולק יפה ויש חשש שיכבה תוך זמן קצר הוא כשר - ראה משנ"ב סי' תרעג סק"א. אבל ראה לעיל סי"ג שכלתחילה ע"פ צריך שיהיה שמן שידלק למשך חצי שעה, אלא שיתכן שכוונת המשנ"ב היא שאכן השמן מספיק לשיעור זה אלא שמצד סוג השמן יש חשש כלשהו שיכבה בתוך הזמן, שבזה אין בעיה [וכ"כ לבאר דבריו בבית הלוי, ובאתרוניס הובאו תירוצים נוספים לכך. אך נראה שכפירוש זה כתב המשנ"ב להדיא, דלהלן שם גבי העמיד את החנוכייה במקום הרוח וכבו הנרות כתב בסק"ה שצריך לחזור ולהדליקה אך לא יברך על ההדלקה השנית, וביאר בשע"צ על אתר סק"ל: "דשמא לא הוי ברור שיכבה, כמו שמנים פסולים דמדליק בהן (פ"ג) שם משנ"ב סק"ו)].

43. שו"ע סי' תרעג ס"א. ספר המנהגים ע' 69. ועל כל פנים בשמן אחר שאורו זך וצלול - שו"ע שם.

44. קיצור של"ה. אליה רבה סי' תרעג סק"ב. ובחיודושי מהרצ"א על

המטבח⁶² או חדר עבודה⁶³, אך לא בפתח חדר השינה⁶⁴.

אבל הילדים, כדאי שידליקו בפתח חדרם הפרטי [באם הדבר מספיק בטיחותי]⁶⁵.

בדירות קטנות, יחידות אירוח וכדומה, שבהן אין פתח נוסף מלבד פתח הבית ופתח חדר השינה, יש להדליק את נר החנוכה בפתח הבית. זאת משום שברוב המקרים, ובמיוחד במקומות כאלה, פתח הבית משמש גם כפתח החדר המרכזי בו שוהים בני הבית.

במקרה שיש פתח נוסף למרפסת שמשמשת לצרכי הבית, ניתן להדליק שם, שכן פתח זה נחשב כפתח של חדר בבית⁶⁶.

אודות מקום ההדלקה לבחורי ישיבות ולבנות בפנימייה - ראה להלן פ"ח סט"זיז.

ד. אין מקפידים להדליק בפתח עם דלת דווקא⁶⁷.

ה. ניתן להדליק גם בפתח שאין בו מזווה (וכגון שהוא פטור ממזווה, או במקום שלא קבעו

לענין כמות השמן שיש לתת בנרות - ראה להלן פ"ו ס"ב.

הפתילות

כד. כל הפתילות כשרות לנר חנוכה⁶⁸, אולם מצוה מן המובחר להדליק בפתילות של צמר-גפן או פשתן⁶⁹, וכך נוהגים רבים⁶⁸.

כה. 'פתיל צף' שהוא למעשה פתילה המצופה בשעווה, אף שבתחילה נדלקת רק השעווה שבפתיל ורק אחר כך נמשך אחריה השמן - מותר להדליק בה מעיקר הדין, כיון שהכל נחשב להדלקה אחת⁶⁹. ויש המחמירים לטבול את הפתילה בשמן תחילה⁶⁹.

אודות הדלקה בפתילות החדשות או הישנות - ראה להלן פ"ו ס"ד.

עוד פרטים בענין הכנת החנוכיה להדלקה - ראה להלן פ"ו ס"א ואילך.

ג.

מקום ההדלקה בבית

בפתח אחד החדרים

א. מנהגו להדליק נר חנוכה בפתח אחד החדרים בבית, ולא בפתח הבית או על אדן החלון⁶¹.

ב. בעל הבית מדליק את הנרות בפתח אחד החדרים בהם משתמשים בני הבית במהלך היום, ומוטב להדליק בפתח הסלון,

62. ראה רמ"א סי' תרעז ס"א. וראה ספר השיחות תש"ו ע' 21. אגרות קודש כ"ק אדמו"ר הרי"צ ח"ד ע' קפא (אודות מקום ההדלקה אצל כ"ק אדמו"ר הרשב"ב נ"ע).

63. כך ניתן ללמוד מהנהגת כ"ק אדמו"ר הרי"צ שהדליק נרות חנוכה (לא בחדר האוכל שבבית ולא בחדר השינה, כי אם) בחדר היחידות שלו, למרות שלא היה זה מקום האכילה או השינה. וראה הביאור בזה בשיעורי הלכה למעשה ח"א סי' פב אות ג, שראה בכך את מקום קביעותו שבתוך הבית, ומתיישב לפי ההגדרה שבפנים, שהוא חדר שמשמש בו במהלך היום [אבל צ"ע מה שכתב שם ללמוד מכך שניתן להדליק גם במשרד או בחנות שמחוץ לבית, וראה בזה להלן פ"י סל"ז].

64. ראה שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ מקץ תשמ"ח (תורת מנחם תשמ"ח ח"ב ע' 1133), שכיון שמטרת ההדלקה היא לפרסומי ניסא ובלל זמן שבני ביתו נעורים וכו', הרי ההדלקה בחדר השינה היא תרתי דסתרי. ושם, שאינו סותר לההוראה דלהלן בפנים להדליק בפתח חדר השינה של הילדים, שאין זה בגדר של "חדר שינה" בלבד, שכן הילדים עושים בו כל ענייניהם גם במשך היום. ע"ש [ולכאורה ה"ה לבחורי ישיבה ובנות בפנימייה, כדלהלן בפנים פ"ח סט"זיז].

65. ויל"ע אודות מי שאין לו מקום אחר להדליק, אם יכול להדליק גם בפתח חדר השינה, דלכאורה יש מקום לומר שדברי כ"ק אדמו"ר נאמרו רק לכתחילה והיכא דאפשר.

66. ראה לעיל פ"א ס"ב ואילך ובהערות שם.

67. שכן סיבת ההדלקה בתוך הבית מאחר שפתח הבית בעיקר פונה לחוץ ואילו עיקר מושבו של האדם הוא במקום אכילתו, וכמ"ש הרמ"א שם. אבל בדירות קטנות הרי שפתח הבית הוא פתח החדר הגדול בו גם המטבח ומקום האכילה.

68. במקום שיש גם מרפסת, וגם שם הוא מושב בני הבית, הרי שנחשב פתח אחד החדרים במושבו, ויתכן שאף קודם לפתח הבית הראשי. וכן פסקו כמה מרבני חב"ד.

69. הדלקה בפתח חדר השינה היא בעדיפות האחרונה, באם אין לו מקום אחר להדליק, כנ"ל סוה"ע 64.

67. אף שלפי דעת הרמב"ם פתח שאין בו דלת פטור ממזווה, אך לא קיי"ל הכי בשו"ע י"ד סי' רפו סט"ז וקובעים מזווה בפתח כזה (וראה ש"ך על אתר). ולכן אין נפק"מ בזה. וכך נהג כ"ק אדמו"ר - ראה ספר המפתחות לשיחות קודש (ועליגטון) ע' 317. בקודש פנימה ע' 65.

יט. שו"ת משנת יוסף ח"א סי' כו. שו"ת שבט הלוי ח"א סי' קפד. אבל מאידך רבים המקלים - ראה שו"ת מהרי"ש ענגיל ח"ב סי' ד. שו"ת לבושי מרדכי מהדור"ת סי' נג. שו"ת מנחת שלמה ח"א סי' מב. שו"ת אור לציון ח"א פ"ב ה"ז.

56. טושו"ע סי' תרענ"א ס"א.

57. משנה ברורה שם סק"ב. כף החיים שם סק"ג.

58. ראה קיצושו"ע סי' קלט ס"ד. וראה גם דרכי חיים ושלו"ם סי' תתי"ד. וכך נהג כ"ק אדמו"ר.

אך למעשה, אין מניעה להדליק בכוסיות עם שמן ופתילות מוכנות להדלקה הנמכרים בחנויות, אף אם הפתילות אינם מצמר-גפן או פשתן, ובפרט שהן דולקות יפה.

59. ראה שו"ת שבט הלוי ח"ח סי' גנו.

60. ראה שו"ת רבבות אפרים ח"ו סי' שעא. שו"ת להורות נתן ח"ו סי' מה. פסקי תשובות סי' תרעג אות ב ובהערות שם.

61. ספר המנהגים ע' 70 לפי סידור אדה"ו. וראה לקוטי שיחות ח"ה ע' 456. שיחות כ"ק אדמו"ר: ש"פ מקץ תשכ"ג (תורת מנחם חל"ה סו"ע 339). נר ה' דחנוכה תש"ל (תורת מנחם חנ"ח ע' 426 וע' 429). ר"ד כ"ק אדמו"ר מטעודות: יום ב' דחג-הסוכות תשכ"א (תורת מנחם חכ"ט ע' 40). ליל א' דחג-הסוכות תש"ל (תורת מנחם חנ"ח ע' 97).

אגרות קודש כ"ק אדמו"ר ח"א ע' תטו. חכ"ו ע' רסד. היכל מנחם ח"ב ע' לו. וראה לקוטי שיחות ח"ה ע' 456 בהערה ד"ה הוספה לאחר זמן (והוא משחת נר ה' דחנוכה תש"ל - ראה תורת מנחם חנ"ח ע' 426 ואילך).

צמוד למשקוף השמאל⁷⁸. אולם אין חובה שכל החנוכייה תהיה בתוך חלל הפתח⁷⁹.

יא. לא מדייקים שהנחת החנוכייה בתוך הפתח תהיה מצפון לדרום או ממזרח למערב⁸⁰.

יב. חנוכייה גדולה שהיא רחבה יותר מעובי המשקוף, הנה אם מעמיד כסא וכיו"ב ומצמידו למזוזת הפתח (גם אם בפועל הואט מחוץ לפתח) ומניח עליו את החנוכייה, הרי זה כמי שמרחיב את עובי הפתח - באמצעות הכסא, וכך גם בהנחה על הכסא נחשב שמניח בחלל עובי הפתח⁸¹.

גובה החנוכייה

יג. מעיקר הדין, יש להניח את החנוכייה באופן שגובה הלבת הנר⁸² יהיה מעל לשלשה טפחים (כ-24 ס"מ) מהקרקע⁸³. ובדיעבד, גם אם הניחו למטה משלשה טפחים - יצא⁸⁴. ויש שכתבו להדר שגוף המנורה יהיה מעל שלשה טפחים⁸⁵.

יד. חנוכיות הגבוהות מצד עצמן יותר מעשרה טפחים, ניתן להניחן מלכתחילה על גבי הקרקע (וראו שיהיה בהפסק משהו ביניהן לרצפה), ואין צריך להגביהן שלשה טפחים מעל הקרקע⁸⁶.

טו. לכתחילה לא תהיה הלהבה גבוהה מעשרה טפחים (כ-80 ס"מ), ויש שכתבו שדי בכך שגובה בסיס הנרות יתחיל למטה מעשרה טפחים אף שהלהבה תהיה מעל עשרה

מזווה ל"ע"ו), שהעיקר להדליק במקום בו יהיה פרסומי ניסא לבני הבית⁶⁸, אולם אז מניחים את החנוכייה בצד ימין של הפתח, כדלהלן ס"ט.

ו. מקום ההדלקה יהיה במקום שאין הרוח שולטת בו ועלולה לכבות את הנרות⁶⁹. ואף שבדיעבד יוצא ידי חובתו גם כשכבו הנרות לאחר ההדלקה, אבל אם מדליק במקום שידוע לו שתכבם הרוח קודם שיעור זמן ההדלקה ואכן כבתם הרוח - לא יצא ידי חובתו וצריך לחזור ולהדליק שוב בלי ברכה במקום שאין הרוח שולטת בו⁷⁰.

מקום הנחתה בפתח

ז. מקום הדלקת נר חנוכה הוא משמאל הפתח, ממול המזווה, כדי שיהיה מסובב במצוות⁷¹.

אך בדיעבד, אם הניחו בימין, דהיינו באותו צד שבו קבועה המזווה - יצא⁷².

ח. אם המזווה היא משמאל הפתח [היינו שנראית⁷³ כשמאל הפתח, מצד מנהגנו לקובעה לפי "היכר ציר"⁷⁴] - מניח את החנוכייה מימין הפתח, ממול המזווה.

ט. באם אין כלל מזווה בפתח זה - מניח את החנוכייה מימין הפתח⁷⁵.

י. למנהגנו, מניחים את החנוכייה על כסא וכיו"ב⁷⁶ בתוך חלל הפתח ולא ליד הפתח⁷⁷,

68. ראה לוח יומי הלכה למעשה, חנוכה תשפ"ד, ע' לו ובהע' 130. וש"נ.

69. משנ"ב סי' תרפ סק"א. וע"ע להלן פ"ג סי"ב.

70. פרי חדש שם, אלא שלדעתו אף טרם כיבתם הרוח צריך לחזור ולהדליקם בברכה, כיון שלא יצא בהדלקה הראשונה, אמנם מדברי המש"ב סי' תרעג סק"ה משמע שכל זמן שלא כבו אינו חייב לכבותם ולהדליקם שוב, ורק אם כבו צריך לחזור ולהדליקם שנית בלי ברכה.

71. שו"ע סי' תרע"א ס"ז. משנ"ב שם סקל"ג.

72. משנ"ב שם.

73. כיון שבאמת הוא ימין לפתח החדר שלתוכו נפתחת הדלת (ראה אגרות קודש ח"ד ע' תקלו. ובכ"מ), אלא שבפועל לעיני בני אדם יכול להיראות לעיתים כשמאלו של פתח החדר אליו משייכים את הפתח והמזווה. ואכ"מ.

74. ראה ספר המנהגים ע' 81. אגרות קודש ח"ב ע' תטז. שם ע' תכד. שם ע' תלו. ח"ט ע' שכה ואילך. וראה בהרחבה אסיף מנהגים והנהגות לחסידי חב"ד, מעגל החיים, פכ"ז סי"ז ואילך. וש"נ.

75. שו"ע שם.

וזאת גם כשמדובר בפתח שמחויב במזווה מן הדין, אלא שלפועל אין שם מזווה מסיבה כלשהי - ראה המובא בספר המאמרים תרל"א ח"א (הוצאת תשס"ה) ע' קה בהערה ד"ה שאם.

76. ספר המנהגים ע' 70.

לענין גובה הכסא - ראה להלן בפנים סי"ב ואילך.

77. סידור אדה"ז. ספר המנהגים שם. וראה שער הכולל פמ"ו סק"א.

78. ראה ט"ז שם סק"ו. משנ"ב שם סקל"ו. וראה בקודש פנימה ע' 23.

79. ראה להלן סי"ב. וש"נ.

80. ספר המנהגים שם. וראה בירורי מנהגים - מועדים ע' 155 הע' 8.

81. שער הכולל שם. וראה בירורי מנהגים שם ע' 156.

82. כ"כ בשו"ת מנחת יצחק ח"ו סי' סה אות ב דגם למטה משלשה טפחים הכוונה ללהבה ולא לבסיס הנר, ע"פ הפמ"ג סי' תרע"א משב"ז סק"ה (וע"ע בהמצוין בלוח יומי הלכה למעשה שם הע' 132).

83. שו"ע סי' תרע"א ס"ו.

84. פ"ח שם. משנ"ב שם סקכ"ו.

85. ראה שו"ת קנין תורה ח"א סי' קלא. פסקי תשובות סי' תרע"א אות יג.

86. ראה שו"ת מנחת יצחק שם. וע"ע נטעי גבריאל פט"ז ס"ח ובהע' טז. לוח יומי הלכה למעשה שם ע' לו. וש"נ.

ועפ"ז גם חנוכיות שאינם גבוהות מצ"ע למעלה מעשרה טפחים, אך אם יניחום על כסא שגובהו שלשה טפחים גובה הלהבות יעמוד על יותר מעשרה טפחים - מוטב להניחן על הקרקע, ונכון להניחם ע"ג מגש וכדו' מפני הכבוד.

הכוכבים⁹⁴. ויש להזדרז להדליק עם תחילת זמנה⁹⁵.

וראה להלן סי"א ואילך אם צריך להמתין לבני הבית.

אודות זמן ההדלקה בבית הכנסת - ראה להלן פ"ט סי"י.

ב. אם לא הדליק עד צאת הכוכבים, כיון שהגיע זמן תפלת ערבית - יתפלל ערבית תחילה ואחר כך ידליק⁹⁶. ובאם יש לו מנין קבוע מאוחר יותר וכעת אין לו מנין - ידליק תחילה ואחר כך יתפלל⁹⁷.

הדלקה מאוחרת

ג. אם לא הדליק בזמן - יזהר לכתחילה להדליק עד זמן "שתכלה רגל מן השוק"⁹⁸ [בתוך חצי שעה מצאת הכוכבים⁹⁹], ולפחות עד חצות הלילה¹⁰⁰.

טפחים⁸⁷. ובדיעבד, אף אם החנוכייה כולה היתה למעלה מעשרה טפחים - יצא⁸⁸.

טז. במקום שיש חשש בטיחותי, וכגון שחוששים שהילדים ישחקו עם החנוכייה וכדו', ניתן מלכתחילה להניחה במקום גבוה יותר מעשרה טפחים⁸⁹.

לענין הגובה המירבי להעמדת החנוכייה - ראה להלן פ"י סכ"ב.

רווח בין התנוכיות

יז. כאשר מניחים כמה חנוכיות אחת ליד השנייה, יזהר שיהיה רווח ביניהם, בכדי שיהיה ניכר כמה נרות מדליקים באותו לילה, ולא ייראו כולם כחנוכייה אחת⁹⁰.

ד.

זמן ההדלקה

תחילת זמן ההדלקה

א. מנהגו להדליק את הנרות בין תפילת מנחה לתפילת ערבית⁹¹, דהיינו לאחר השקיעה⁹² [האמיתית⁹³] ולפני צאת-

87. שו"ת מנחת יצחק שם. אבל בכף החיים שם משמע דבעינן שהלהבה תהיה למטה מעשרה טפחים, לפי הפמ"ג דלעיל הע' 82.

88. שו"ע שם.

89. שבזמננו, שיעקר פרסום הנס הוא לבני הבית, ניתן להקל בזה יותר - ראה לוח יומי הלכה למעשה שם.

90. לפי רמ"א שם סי"ב וסי"ז, שאם כל אחד מבני הבית מדליק, ידליקו כל אחד במקום אחר, כדי שיהיה ניכר כמה מדליקים, אבל כשמדליקים בחנוכיית אין צורך להדליק ורק במקומות שונים, אלא ניתן להדליק באותו מקום, כל עוד נשמר מרחק מתאים בין החנוכיות.

91. אגרות קודש ח"י"ד ע' קפד. ספר המנהגים ע' 70. וראה הדעות בזה בטו"ש ע' סי' תערב סי"א. משנ"ב שם סק"א.

92. וראה שיחת כ"ק אדמו"ר מוצאי ש"פ וישב תשל"ט (שיחות קודש תשל"ט ח"א ע' 459) שאחד הטעמים להדלקת נרות החנוכה לפני צאת הכוכבים הוא כדי לדמותם לנרות המקדש שהודלקו גם כן לפני צאת הכוכבים. וראה גם בליובאוויטש וחייליה ע' 51 מהנהגת כ"ק אדמו"ר הרשב"י. ולהענין מהותה שם שהנהגת הבחורים בליובאוויטש הייתה להדליק לאחר תפילת ערבית.

92. ראה שו"ע סי' תרעב ס"א, שהמצוה להדליק בשקיעת החמה - לא מאחרין ולא מקדימין [אלא שלדעתו הכוונה לטו"ש שקיעה]. לוח כולל חב"י ("תיכף אחר השקיעה . . בין מנחה למערב"). קובץ ליובאוויטש ע' 185. ולהעיר גם מסידור אדה"ז סדר הכנסת שבת שצ"ן לדברי הפר"ח סי' תערב סק"א שכתב שיש להדליק בשקיעת החמה. וראה בהרחבה קובץ הערות התמימים ואנ"ש 770 (שנת תשל"ג) גל' ב ע' 127. בין מנחה למערב ואנ"ש דישיבת תורת"ל קריית גת גל' כג ע' קג. ובכ"מ. וכ"כ בהכפר של הרבי גל' 11 ע' 6 ובהע" 2.

93. כשיטת אדה"ז בסידורו סדר הכנסת שבת, שהיא מאוחרת במספר דקות מהשקיעה הנראית (וזמן השקיעה המופיע בלוחות), אם כי למעשה לא ראינו שמקפידים בזה (וגם לא ראינו דיוק זה במפורש בכתבי רבותינו נשיאנו). וראה לוח יומי הלכה למעשה, חנוכה תשפ"ד, ע' יז. וראה גם להלן הע' 108.

94. ראה המובא בנטיעי גבריא, הל' חנוכה, פ"ג סי"ב ובהע" ח.

95. משום זריזין מקדימין למצוות - לוח כולל חב"ד. וראה גם שיחת כ"ק אדמו"ר אור לכ"ד כסלו תשל"ט (שיחות קודש תשל"ט ח"א ע' 460). וע"ע להלן סי"ג ופי" ס"ג.

96. שערי תשובה שם סק"א. משנ"ב שם סק"א. מענה כ"ק אדמו"ר שהובא בשלחן מנחם או"ח סי"ט צ (ח"ג ע' רסו). וראה גם הכפר של הרבי גל' 11 (מפסקי הגרמ"ש אשכנזי ע"ה) ע' 6 ובהע" 9.

97. שו"ת שאגת אריה סי' כב. שו"ת תשובות והנהגות ח"ב סי' שלח. פסקי תשובות סי' תערב סק"ג ובהערה שם. הכפר של הרבי שם. וע"ע בהרחבה ביוריי מנהגים - מועדים ע' 162 ואילך.

98. שו"ע סי' תערב סי"ב.

וברמ"א שם: "יש אומרים, שבזמן הזה, שמדליקין בפנים, אינו צריך לזהר להדליק קודם שתכלה רגל מן השוק, ומכל מקום טוב לזהר גם בזה". ואף שבביה"ע לא אתר ד"ה ומ"מ כתב ע"פ הטור שטעם ההזירות "שא"ע" שמדליקין בפנים, כיון שמדליקין בפתח הבית והוא פתוח - יש היכרא לעוברי"ט ושב"ם, ולפי"ו אינו שייך למנהגו שמדליקים בתוך הבית ממש - כבר העירו שאין לפרש כן בועת הרמ"א, שהרי כתב כן בדרכי משה סק"ד אף לפי המנהג שמדליקים בתוך הבית ממש. והלא כן כתב גם הרמ"א בפירושו בהגהה לעיל סי' תרעא סי"ח [ובמשנ"ב שם סקנ"ד ובעשה"צ סקס"ג אף ביאר דבריו בזה] ולהלן בסי' תרעז סי"ג, דהאידינא מדליקים בתוך הבית ממש, והוא על פי מנהג מהרי"ל שהביא בדרכי משה שם.

ודנו האחרונים בטעם הדבר, וראה בערוך השולחן שם סק"ד דהיינו משום שכן היה עיקר תקנת חז"ל. וראה גם יוסף אומ"ג סי' תתרע"ג: "ויש להדליק בתחילת הלילה אף לדידן שאנו מדליקין בפנים, כי כל דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו, וכמה תקנות מצינו שנקנו חכמינו ז"ל ועתה אף דאול ליה ההוא טעמא תקנות ההמה לא זוז ממקומן", ובלאו הכי הרי זריזין מקדימין למצוות, וכמ"ש הר"ן שבת ט, א מדפי הר"ף ד"ה דאי וברשב"א שם כא. ב ד"ה ופירשו. וראה שו"ת שבט הלוי ח"ו סי' פד ובשבט הלוי - חנוכה פ"ה הע' כז. פרי אליעזר פ"ו הע' כב. קובץ אור ישראל גל' מב ע' קיב ואילך. ועוד.

99. והיינו כמו שכתב בשו"ע סי' תערב שם, וכפי עיקר תקנת חז"ל, כנ"ל בהערה הקודמת. וראה עוד פסקי תשובות סי' תערב אות ד ובהערות שם בשיעור "שתכלה רגל מן השוק" בזמננו, וש"ג, ומ"מ אי אוליגן בתר עיקר תקנת חז"ל גם האידנא הרי שיש לשער לכתחילה כפי הזמן דחז"ל. וראה ביאור הלכה שם ד"ה לא מאחרים. וע"ע פרי אליעזר שם.

100. ראה בהמצוין להלן הע' 105. וראה שיחת כ"ק אדמו"ר מוצאי זאת חנוכה תשל"ד (תורת מנחם חע"ד ע' 343).

להדליק רק לאחר חצות הלילה¹⁰⁹ (ובלבד שיהיו בני ביתו נעורים אז¹¹⁰).

בנוסף, גם אם לא יוכל להתעכב חצי שעה ליד הנרות לאחר זמן ההדלקה - עדיף להדליק בזמן ולא בפלג-המנחה, אף שבפלג-המנחה יוכל להתעכב ליד הנרות¹¹¹.

ז. אם מסיבה כלשהי אינו יכול להדליק בזמן ההדלקה ואף לא במהלך הלילה - ידליק בפלג-המנחה, אך לא יברך על הדלקתו (מלבד בערב שבת, כדלהלן פ"ג ס"ו)¹¹², וכמובן שעליו להכין שמן בנר בכמות כזו שידלק עד חצי שעה לאחר צאת-הכוכבים¹¹³.

זמן ההדלקה ליוצאים 'למבצע חנוכה' - ראה להלן פ"ג סמ"ו ואילך.

ח. בכל אופן, אין להדליק קודם פלג-המנחה, ואם הדליק אז בטעות - לא יצא ידי חובתו,

ד. אם לא הספיק להדליק לפני חצות - יכול להדליק עד עלות-השחר¹⁰¹. אך לענין הברכה, באם נוכחים שניים (ואם אין שניים - לפחות אחד¹⁰²) מבני הבית¹⁰³ - ידליק בברכה¹⁰⁴, ובאם ישנים ואינו יכול להקיצם - ידליק בלא ברכה¹⁰⁵.

ה. מי שמתגורר לבדו או שמסיבה כלשהי נמצא כעת לבדו מחוץ לביתו ומדליק שם והתאחר ולא הדליק עד לאחר חצות - יכול להדליק בברכה אף לאחר חצות הגם שאין לו בני בית שיכול להקיצם¹⁰⁶.

הדלקה מוקדמת

ו. נחלקו הפוסקים אם ניתן להדליק נר חנוכה החל מפלג-המנחה [היינו שעה ורבע זמניות קודם השקיעה] ואילך, לפני השקיעה¹⁰⁷. לכן, יש להימנע מלהדליק נר חנוכה עד זמן השקיעה¹⁰⁸, גם אם כתוצאה מכך יצטרך

ומשמעות המג"א שעד חצות יכול להדליק בברכה אף כשאין בני ביתו נעורים. וראה בזה שו"ת ציץ אליעזר ח"ג סי' ע אור ד. נטעי גבריאל שם סט"ו ובהע' לג. פסקי תשובות שם סוף אות ד ובהערות שם. וש"נ.

101. וראה נטעי גבריאל שם ס"ט ובהערות שם, דהיינו חצי שעה קודם עלות-השחר, כדי שהנר ידלק בלילה ולא לאחר עלות-השחר. אבל ראה להלן פ"ח הע' 301.

102. ראה ערוך השולחן סי' תערב סק"ז. וע"ע בהמצוין בלוח יומי הלכה למעשה שם הע' 82.

103. ולכאורה אין הקפדה על בני בית דוקא, וגם אם נכחו אחרים בשעת ההדלקה מברך, שכן ככהאי גוונא העיקר הוא מה שיש היכר לאחרים ואינו מדליק בעצמו בלבד (אף שלכתחילה כמובן צריך שיהיה מבני ביתו, שלהם מתפרסם הנס) - עיין ערוך השולחן שם. וכן משמע בשעה"צ שם סק"יז.

104. ובאם הם ישנים, מן הנכון שיקיצם - משנ"ב שם סק"א. לוח כולל חב"ד.

105. ראה שו"ע סי' תערב ס"ב. מג"א שם סק"ז בשם מהרש"ל והגהות מיימוניות. משנ"ב שם סק"א. וראה גם ס"ח החיים שם סק"ו. וכן פסקו רוב הפוסקים, דלא כחמד משה שם סק"ג (הביאו בשעה"צ שם). וראה אגרות קודש ח"ב ע' פג. לקוטי שיחות ח"ב ע' 275. שיחות כ"ק אדמו"ר: מוצאי ש"פ וישב תשל"ט (שיחות קודש תשל"ט ח"א ע' 462). מוצאי ש"פ מקץ תשל"ט (שם ע' 519). ש"פ מקץ תשמ"ח (תורת מנחם תשמ"ח ח"ב ע' 132). ש"פ מקץ תשמ"ט (תורת מנחם תשמ"ט ח"ב ע' 83). וע"ע בהמצוין בלוח יומי הלכה למעשה שם ע' כה ובהע' 83.

106. חמד משה שם, ציין בלקוטי שיחות ח"ג ע' 817 הע' 35. ח"לה ע' 319 הע' 12. שו"ת בית שערין אור"ח סי' שסב. ועוד. לוח יומי הלכה למעשה שם. ויש להאריך בזה, ואכ"מ.

107. ראה בהמובא להלן הע' 112.

108. ולכן יש גם מקום להקפיד על הדלקה לאחר השקיעה האמיתית דוקא (כנ"ל ס"א), שאז כבר רדאי שקיעה ולא קודם לכן. וראה בזה לוח יומי הלכה למעשה שם ע' ז' בשוה"ג. אבל ראה לעיל הע' 93.

אמנם אין זה מעכב, וכמו שכתב כ"ק אדמו"ר באגרות קודש ח"י רכח: "במענה על מחתבו בהנוגע להדלקת נר חנוכה, שלדעת המפרשים 'משתשקע החמה' היינו בצאת-הכוכבים [ראה מג"א שם סק"א], איך אפשר להדליק קודם לזה, כיון שהדלקה עושה מצוה [נמצא שהדליק קודם הזמן] - הנה צודק הוא אם היה כמה זמן לפני זה, וכמו קודם פלג-המנחה, משא"כ כשהדליקין לפי ערך זמן

ההדלקה בערב שבת, שאפילו לדעה הנ"ל יוצאים בזה [כמבואר להלן פ"ג ס"ו]. הרי שאין מניעה להדליק סמוך ולפני שקיעת-החמה אף לכתחילה. וע"ע בהמצוין בלוח יומי הלכה למעשה שם ע' כו הע' 85. 109. שו"ת שבט הלוי ח"ד סי' סו.

110. כמבואר לעיל ס"ד. וראה גם פסקי תשובות סי' תערב אות ב במוסגר.

וראה גם לעיל הע' 108 מאגרות קודש, משם משמע שיוצא י"ח בהדלקה שבפלג-המנחה [משא"כ בהדלקה לאחר חצות כשאין בני ביתו נעורים, שרק דעת יחיד שיכול להדליק בברכה, כנ"ל הע' 105]. ולכן אף שנתבאר להלן בפנים ובהערה הבאה, דלדעת פוסקים רבים חיישנין לספק ברכות ואין מברכים בהדלקה בפלג-המנחה, עדיין הדלקה זו עדיפה על הדלקה לאחר חצות במקום שאין בני ביתו נעורים ולא מתפרסם הנס לבני ביתו. וע"ע להלן בפנים פ"ג סמ"ח. וראה להלן פ"ג סכ"ו ואילך לענין הנמצא בדרכים וכדו'.

111. ראה להלן פ"ג שם ובהערה שם. וש"נ.

112. הנה האפשרות להדליק בפלג-המנחה בשעת הדחק, היא דעת האחרות חיים שהביא הב"י, ואף שהובאה בשו"ע סי' תערב ס"א, הרי הובאה כדעת יחיד, כנגד ראשונים הסבורים שאין להקדים ההדלקה. ואף שהביאו בשו"ע כ"יש מי שאומר", הרי כאמור הוא דעת יחיד, וחיישנין לספק ברכות. ומה שהביא המשנ"ב בשער הציצון סק"ה מהחיד"א בברכי יוסף שיכול לברך כיון דהעיקר כה"ש מי שאומר - כבר העירו שהחיד"א עצמו חזר בו בספרו כסא רחמים עמ"ס סופרים פ"ב ופסק הדלכה שאין מקדימים ההדלקה קודם השקיעה וכפי אשר הביא השו"ע בסתם (אם כי בשעה"צ ציין גם לפר"ח, שאכן כתב שמדליק בברכה). ואף שבשעת הדחק יכול להדליק מפלג-המנחה ולסמוך על דעת האחרות חיים - אין לו לברך על הדלקה זו. וכן פסק בכף החיים סי' תערב סק"י ובשו"ת שבט הלוי ח"ט סי' קמב [הוא משנה אחרונה לדבריו בח"א סי' קפת, ח"ג סי' פא וח"ד סי' טו]. וע"ע נטעי גבריאל שם פ"ג סי"א והע' כג.

ולהעיר שגם בשו"ע שהביא דעה זו הדגיש שמדובר במי שלא יוכל להדליק בלילה, ואין דגין אפשר משאי אפשר. וכן העיר משו"ע אדה"ו סי' תפט ס"ב שהעיקר כאומרים שמפלג-המנחה אינו חשוב כלילה אלא לענין תפילה [ויש להעיר מהמובא לעיל הע' 108 מאגרות קודש, אולם אין להוכיח משם שניתן להדליק בברכה קודם השקיעה. ואכאמ"ל]. וע"ע בלוח יומי הלכה למעשה שם.

113. שו"ע שם, וכדלהלן פ"ו סי"ב לגבי הדלקה בשקיעה, וכ"ש בנדו"ד.

וראה משנ"ב שם סק"ז, שאם לא נתן בה שמן כשיעור הראוי, יחזור ויתן בה שמן כראוי ויילק שוב, אך בלא ברכה.

באם מכל סיבה שהיא בני הבית אינם נוכחים בבית בזמן ההדלקה - יש להמתין עם ההדלקה עד בואם וידליק כשכולם מקובצים יחד¹²². ומכל מקום, גם אם הנשים והבנות לא נכחו בשעת ההדלקה, הן יוצאות ידי חובה בהדלקת האב או הבעל¹²³.

יב. בחור שמגיע מאוחר לביתו - אין צורך להמתין לו, אלא ידליק בעצמו כשיגיע ומשפחתו תדליק בזמן. לעומת זאת, נערה שאינה יכולה להגיע לביתה בזמן ההדלקה, מוטב שימתינו לה בשעת הצורך, כדי שתהיה נוכחת בהדלקת אביה, מאחר שהיא יוצאת ידי חובה בהדלקה זו (וראה בהערה)¹²⁴.

ה. איסורים קודם ההדלקה

איסור אכילה

א. החל מחצי שעה לפני זמן הדלקת הנרות, דהיינו חצי שעה קודם שקיעת החמה¹²⁵, ועד לאחר ההדלקה, אין לאכול¹²⁶ פת או מיני מזונות¹²⁷ ואין לשתות משקאות משכרים

ועליו להדליק ולברך שוב כשיגיע זמן ההדלקה¹¹⁴.

אולם אם הדליק בטעות זמן ניכר קודם השקיעה, אם היה זה לאחר פלג-המנחה, אינו צריך לכבות את הנרות ולהדליקם שוב, אם כי יש מקום להחמיר בזה ולהדליקם שוב לאחר השקיעה ללא ברכה¹¹⁵.

הדלקת בני הבית יחד

ט. לכתחילה יש להדליק את הנרות במעמד כל בני הבית יחד, כדי לפרסם את הנס¹¹⁶, ובני הבית יאזינו לברכות ויענו אמן, כדלהלן פ"ו סי"ב ואילך¹¹⁷.

י. ראוי ונכון לבעלי-הבית להקפיד לסיים את עבודתו מוקדם ולהגיע לביתו בזמן ההדלקת הנרות בשקיעת-החמה¹¹⁸, בנוכחות כל בני הבית.

אולם מי שאינו יכול לעשות זאת - אין בכך איסור, והוא רשאי להדליק מאוחר יותר בנוכחות בני הבית¹¹⁹. ובניתיים בני ביתו היוצאים ידי חובה בהדלקתו רשאים לאכול ולעשות מלאכה¹²⁰.

יא. כמו כן, מאחר שלכתחילה יש להדליק את הנרות בנוכחות כל בני הבית, הן הבנים והן הבנות, הרי שגם עליהם להיות נוכחים בשעת ההדלקה בשקיעת-החמה, ולכן גם האשה צריכה להשתדל לחזור מוקדם מעבודתה כדי להיות נוכחת בהדלקה¹²¹.

114. פרי מגדים סי' תערב א"א סק"א. א. שעה"צ שם סק"ד.

115. מתבאר לפי הנ"ל בפנים ס"ה. וראה פמ"ג משב"ז סי' תרעג סק"ט [אבל ראה שו"ת שבט הלוי ח"ג סי' פא וח"ד סי' טו]. וכ"כ בפסקי תשובות (במהדורה הישנה) סי' תערב הע' 10.

והיינו אף אם נאמר שיצא ידי חובתו בהדלקה זו, הלא לדין יעשה כן רק בשעת הדחק, כנ"ל, ואף זאת ללא ברכה, שמא אינו יוצא י"ח בהדלקה זו. ולכן כתבנו שנוכח שיחזור וידליק בלא ברכה. אמנם אם הדליק בזמן הסמוך לשקיעה, שמדברי כ"ק אדמו"ר באגרות קודש משמע שיוצא י"ח - אין צריך להדליק שוב, ומסיבה זו הדגשנו שהמדובר בפנים הוא בשהליל בטעות זמן ניכר קודם השקיעה.

116. ראה מג"א סי' תערב סק"ה. קיצושו"ע סי' קלט ס"י. וכיון שהמעלה היא בפרסום הנס לבני ביתו, משמע שיש ענין שגם בני הגדולים יהיו נוכחים בשעת ההדלקה אף שהם חייבים להדליק בפני עצמם, שהם ככלל בני ביתו (אף שאינו חובה וא"צ להמתין להם, כדלהלן בפנים סי' ט"ב). וע"ע שו"ת בנין שלום - מועדים סי' מב.

117. ראה שו"ת התעוררות תשובה ח"ד הגהות לשו"ע על אחר. וראה גם קובץ אור ישראל גל' כב ע' קיד.

118. ראה לעיל סי"א.

119. ובאשר לאיסור עשיית מלאכה קודם ההדלקה - ראה להלן בפנים פ"ה ס"ה ובהערה שם.

120. שגם אם נאמר שחל עליהם איסור זה, מ"מ מקילים בו במקום צורך קצת, וודאי במצב המתואר בפנים, כדלהלן פ"ה ס"ג.

121. ראה קובץ מבית לוי ח"י ע' (ושם הע"א), שבל"ט היה המנהג שהאשה

הולכת בזמן והבעל ממתין לה עם ההדלקה). פסקי תשובות שם הע' 52. וזמן ההמתנה הוא לכאורה עד חצות, שזוהו הזמן המאוחר דתכלה רגל מן השוק, כנ"ל ס"ב, ובשעת הדחק יכול להדליק עד עלות השחר שכן בני ביתו נעורים.

122. כיון שלאילו המדליקים בפנים עיקר המצוה היא פרסום הנס לבני הבית וזה עדיף על הדלקה בזמן שמצד זריון מקדימין - ראה שו"ת רבבות אפרים ח"ה סי' תגל. שו"ת משנה הלכות ח"א סי' תקלב. וראה עוד בהמצוין בפסקי תשובות שם.

123. ראה בהמובא לעיל פ"א הע' 7.

124. ראה שו"ת רבבות אפרים שם, ע"פ המבואר לעיל הע' 122. ויש להוסיף, שכן יש דעות שאדם שיוצא ידי חובתו בהדלקת אחרים ואינו נוכח בזמן ההדלקה צריך לברך בעצמו "שעשה נסים" ו"שהחיינו", וכיון שיש חולקים, הנה כדי לצאת מידי ספק ברכות, לכן חשוב שתהיה נוכחת בשעת ההדלקה (ראה בהמצוין לעיל פ"א הע' 7). ולכן טוב יעשה אשה שיאחר הדלקתו באותו ערב.

אכן, אם הבת נמצאת במקום מרוחק ותגיע לביתה רק לאחר חצות או שגם בהגיעה לא יוכלו להתקבץ כל בני הבית יחד, אזי באם אפשר תצא ידי חובה בהדלקה היכן שנמצאת, ובני ביתה ידליקו בזמן ולא יאחרו ההדלקה כ"כ, ובאם נמצאת בדרך או במקום שאין מדליקים בו נרות תנוכה - תצא בהדלקת אביה אף שלא תהא נוכחת בשעת ההדלקה. וראה עוד בזה בקובץ אור ישראל שם.

125. שהוא זמן ההדלקה למנהגנו, כנ"ל בפנים פ"ד ס"א. וש"נ.

126. ראה מג"א סי' תערב סק"ה (ושם בתחילת דבריו כתב בשם מהגנים טירנא, והלשון הוא "טוב להדליק קודם אכילה" כו'. אבל במשך דבריו בשם המהרש"ל שאפילו ללמוד אסור משהגיע זמן ההדלקה, והיינו מדינא, משמע דכ"ש אכילה ושתיה אסורים מדינא). מחצית השקל שם (שיש להחמיר בזה החל מחצי שעה קודם ההדלקה). משנ"ב שם סק"י ושעה"צ שם סק"ד.

127. אודות מיני מזונות בכלל - ראה פמ"ג סי' תלא א"א סק"ד (חמשת מיני דגן). ערוך השולחן שם סק"ו (פת שמכרכין עליו מזונות).

אודות תבשיל העשוי מחמשת מיני דגן - הנה בדרך החיים סו"ט מג כתב בגדר אכילת עראי: "וכן תבשיל העשוי מחמשת מינים אם אינו

לאחר שהגיע זמן ההדלקה, ובכל אופן במקום צורך קצת ניתן להקל¹³⁴.

ד. היוצאים למבצע חנוכה מבעוד יום לפני שמדליקים נרות בעצמם, יש להם להיזהר שלא לאכול 'אכילת קבע' עד להדלקתם, ואין להם להקל בדבר, אך כמובן שיכולים לאכול שאר דברים הנחשבים כ'אכילת עראי', כנ"ל.

מאידך, במקום צורך גדול, וכגון שמתעכבים מספר שעות במבצעים 'וכיו"ב, ניתן להקל בדבר, ונכון שיעמידו 'שומר' שיוכיח להם להדליק בבואם לביתם (כדלהלן סי"א)¹³⁵.

איסור מלאכה

ה. החל מחצי שעה קודם זמן ההדלקה אין לעסוק במלאכה שעלולה לעכב את האדם מלהדליק את הנרות בזמן. ובאם התחיל בעוד היום גדול - רשאי להמשיך עד זמן

בשיעור של 'אכילת קבע'¹²⁸ (יותר משיעור 'כביצה' - 56 ס"מ"ק). עם זאת, אכילה בכמות פחותה, וכן אכילת פירות, ירקות, בשר, דגים וכדומה, או שתייה שאינה משכרת - מותרת אפילו בכמות מרובה¹²⁹.

ומידת חסידות להימנע מכל אכילה ושתייה עד ההדלקה¹³⁰.

ב. אם התחיל לאכול 'אכילת קבע' בעוד היום גדול - רשאי להמשיך גם בתוך החצי שעה שלפני זמן ההדלקה, אך בהגיע זמן ההדלקה, עליו להפסיק מאכילתו ולהדליק את הנרות, ויכול להמשיך באכילתו לאחר ההדלקה¹³¹. כמו כן, אם התחיל (באיסור) באכילת קבע בתוך החצי שעה שלפני זמן ההדלקה - צריך להפסיק בהגיע זמן ההדלקה¹³².

ג. הנשים, שבדרך כלל אינן מדליקות את הנרות בעצמן¹³³, אינן מחויבות להימנע מלאכול ולשתות לפני ההדלקה, אך יש שנהגו להחמיר ולהימנע מאכילה ושתייה

134. הנה מעיקר הדין, כיון שאינן מדליקות בעצמן אלא יוצאות בהדלקת הבעל או האב, הרי שמעשה ההדלקה בפועל אינו מוטל עליהם שיצרכו לאסור עליהם לאכול קודם לכן שלא ישכחו. שכל שמצוה לאחר שיעשה המצוה עבורו יכול לאכול - ראה שו"ע אדה"ז סי' תע גבי אכילה קודם בדיקת חמץ. וכן נגזר חנוכה - בט"ז סי' תרעו סק"ב. וה"ה בנדר"ז. אלא שיש שכתבו שכן המנהג להחמיר - ראה גם נטעי גבריאל, הל' חנוכה, פ"ה סי"ה. משו"ת בצל החכמה ח"ד סי' נח. וראה עוד בהערות שם. וכ"ה בהליכות שלמה פט"ז סי"ג. ולהעיר גם מדברי המג"א שהובאו לעיל הע' 126, שמעשה מלשונו שמבלי הבט על החיוב מעיקר הדין יש גם ענין שלא לאכול קודם ההדלקה, ולפ"ז גם נשים היוצאות יד יד חובה בהדלקת הבעל או האב יש ענין שלא יאכלו. וראה עוד המובא בלוח יומי הלכה למעשה שם ע' כד ובהע' 79. וש"נ.

135. ראה לעיל הע' 126 שאיסור האכילה קודם ההדלקה הוא מדינא, ולכן קשה להקל בדבר אף במקום צורך, אלא שמ"מ הובאו באחרונים בזה מספר טעמים לקולא, ומ"מ אין בהם כדי להקל לכתחילה, ואין ראוי לסמוך עליהם אלא במקום צורך גדול, וכגון שמתעכבים שעות רבות במבצעים וכיו"ב, וכדלהלן.

דהנה יש שכתבו לדמות האל לה שנתמצא שלא בעירו ואינו יכול לקיים עתה מצות הדלקת נר חנוכה, שנאמר שכיון שאינו יכול לקיים המצוה עתה לא גזרו שלא יאכל, או שכיון שמוכרח לשוב לביתו לא חיישינן שמא ישכח - ראה לוח יומי הלכה למעשה שם ובהע' 80 בשם שו"ת שבט הלוי ח"א סי' קסג, אבל שם מסייג הדברים במי שכבר הכין הנרות בביתו קודם שיצא וכבר קנה כרטיס לחזרה לביתו, מה גם שבקובץ מבית לוי ח"י ע"כ מובא בשמו דליתא להיתר זה. וכן מה שהביא מקצת השולחן סי' כו כדי השולחן סקט"ו מייירי ב'משרתים אצל אחרים בשכר ומוכרחים לחזור לעסקיהם תיכף אחר סעודתם'. גם בשו"ת משיב בנבונים ח"ג סי' לט להחמיר בכה"ג ציינו כולם בלוח יומי הנ"ל. מכמה טעמים, ולא היקל אלא בדאיכא שומר בצירוף סברא גנ"ל ועוד. וע"ש בלוח יומי הנ"ל שהוכיח עוד סברות להיתר ודחה אותם. וש"נ. אולם סיים דמ"מ אין להקל אלא במקום צורך גדול, כנראה משום דחזי לאיצטרופי כמה סברות להיתר, ובפרט שמתעכבים בהדלקתם מחמת שיעסקים בזיכוי הרכיבים במצות הדלקת נר חנוכה, ואף שבאכילתם אינם עוסקים בזה, מ"מ מיקלש קליש איסורא מטעם זה. וע"ש קובץ הערות התמימים ואנ"ש אה"ק גל' ב ע' 15 ואילך וש"נ. וראה בהמצוין להלן הע' 142.

קובע עלייהו", והביא דבריו במשנ"ב סי' רלב סקל"ד, אלא שהוא פירש בסי' תרלט סקט"ו גבי חובת אכילה בסוכה (מקור דברי הדרן החיים שם), שהיא באכילת קבע דוקא, וקביעות זו היינו 'שאוכלם בחבורה או שאוכל שיעור חשוב שקובע סעודתו בזה, ולא די שיאכל מעט יותר מכביצה כמו בפת' (ובשעה"צ שם סקל"ה מצייין שכן דעת הגדולי שם שם, מאמר מרדכי שם סק"ג) ושכן משמעות השערי תשובה שם יע"ש. אבל לדעת המג"א שם סק"ג אין הכולל בין פת או מאפה מוזנות לתבשיל שברכתו מוזנות, וכ"כ בשו"ע אדה"ז סי' תרלט סי"א שאכילת קבע היינו 'בפת העשויה מחמשת המינים או בתבשיל העשוי מחמשת המינים'. ועד"ז כתב בסי' תעא סי"ב גבי אכילה בערב פסח לאחר שעה עשירית. ומשמע שמסוכה למדו כן גם לאכילה קודם מנחה ועוד ענינים. וע"ש לוח יומי הלכה למעשה, חנוכה תשפ"ד, ע' כד הע' 75 ובהמצוין שם.

128. שיעור זה לא הוזכר בפירושו בפוסקים בהל' חנוכה, אמנם איסורים אלו מקורם באיסור האכילה לפני מנחה המבואר בשו"ע סי' רלב סי"ג, ושם העיקר הוא שלא יאכל אכילת קבע. ע"ש. וכן למדו כן מאיסור אכילה שקודם בדיקת חמץ (במידה מסוימת) ושאר מצוות, ובהתאם לזה כתבנו בפנים פרטי הלכה זו והמקורות עליהם ייסודנו הדברים. וראה גם בדברינו במדריך לחגיגת הסוכות ש"ז פ"ח הע' 361. וש"נ.

129. ראה שו"ע סי' רלב סי"ג. מג"א שם סק"ז (ולגבי שיעור שתייה המשכרת). משנ"ב שם סקל"ה. וראה גם הגהה מכת"ל לשו"ע אדה"ז סי' תלא סי"ה (הובאה במהדורה החדשה שם ציון 0) [ודלהל כמבואר במ"מ וציונים על אתר]]. וראה גם סי' רפו סי"ד. סי' תע סי"ז. סי' תפט סי"ז.

130. לפי הרוקח אירוסין ונישואין סי' שנג, אודות כל מצוה חביבה הבאה מזמן לזמן. וכל שכן לגבי מצות נר חנוכה, הנקראת בלשון הרמב"ם הל' חנוכה פ"ד הי"ב 'מצוה חביבה עד מאד'. וראה פסקי תשובות סי' תערב אות ח. לוח יומי הלכה למעשה שם ובהע' 76. וש"נ. ולהעיר גם מלשון המג"א שהובא לעיל הע' 126. וראה במדריך לחג הסוכות שם פ"ח הע' 442.

131. לפי משנ"ב סי' רלה סקכ"א. וראה שו"ע אדה"ז סי' תלא סי"ו ובקו"א שם סק"ו. וע"ש לוח יומי הלכה למעשה שם ע' נג ובהע' 206.

132. לפי משנ"ב סי' רלב סק"ג. שעה"צ סי' רלה סקכ"ו.

133. ראה לעיל בפנים פ"א סי"ה ואילך ובהערות שם. וש"נ.

ישן) שיזכרנו להדליק את הנרות בהגיע זמן ההדלקה (וראה בהערה)¹⁴², וגם תזכורת בפלאפון וכיו"ב מועילה לענין זה¹⁴³.

לימוד קודם ההדלקה

יב. לימוד תורה לא נאסר בחצי שעה שקודם זמן ההדלקה, אך משהגיע זמן ההדלקה אין ללמוד, שמא יימשך בלימודו וישכח ההדליק¹⁴⁴.

יג. באם מתעכב בהדלקתו מסיבות שונות - יש להימנע מללמוד בעיון, שמא ימשך בלימודו וישכח להדליק [אא"כ יעמיד שומר, כדלעיל], אך לימוד הלכות פסוקות ללא עיון, ובפרט בהלכות חנוכה - מותר¹⁴⁵.

יד. במקומות שבהם יש שיעור קבוע בהלכות פסוקות וכיו"ב ללא עיון ופלפול, ניתן להמשיך ולקיים את השיעור גם בימי החנוכה אף שעקב השיעור ייאלצו להדליק את הנרות לאחר מכן¹⁴⁶.

142. ב"ש"ע אדה"ז סי' תלא ס"א ובקו"א ס"ב משמע ששומר מועיל רק כאשר התעסקותו היא בדבר מצוה, אולם בהכרח של הרבי גל' 11 ע' 6 כתב להקל גם בדברי הרשות, שכן בסי' תלא מדובר לענין בדיקת חמץ החמורה, משא"כ כאן יש לדמותו לדין המובא ב"ש"ע אדה"ז סי' תפט סי' ז' לענין ספירת העומר. ע"ש. וראה גם נטעי גבריאל שם הע' ז'.

אכן מדברי אדה"ז סי' תלא בסי' תפט שם משמע שהשומר מהני רק בחצי שעה שקודם זמן ההדלקה, ומשמע שלא מהני לאחר שהגיע זמן ההדלקה. מאידך, יש שכתבו לדמות לדין קריאת שמע ותפלה, שהקילו להעמיד שומר גם לאחר שהגיע הזמן, כמבואר במשנ"ב סי' רלה סק"ח, וכ"ש לענין נרות חנוכה, והעיקר בזה הוא שלא ישכח להדליק אף שלפועל לא ידליק בתחילת זמנה (ראה מה שדנו בזה אחרונים, צוינו בפסקי תשובות לסי' תפט שם אות יז). וראה גם מה שהסתפק בזה בלוח יומי הלכה למעשה שם ע' יט הע' 6-75. וש"נ. ואבהמ"ל). וראה לעיל בפנים סי' ד' לענין היוצאים למבצעים' במקום צורך גדול שניתן להקל להם ע"י שומר אף לאחר שהגיע זמן ההדלקה.

143. שכן אין צריך שיפסיקנו השומר בפועל מאכילתו או מלימודו, רק שיזכרנו, ולכן גם תזכורת בשעון או בפלאפון מועילה [אלא שיש לוודא שהסוללה טעונה, כפשוט]. וראה פסקי תשובות סי' רלה אות ח (ודלא כמו בבדיקת חמץ, שיש המדייקים שאין מועילה תזכורת בפלאפון כיון שצריך שהשומר יפסיקנו מלימודו - ראה שלחן מרדכי (להרב מרדכי בליבוט ע"ה, בני בראק תשע"ב) הל' פסח ח"א סי' 1).

144. מג"א סי' תערב סק"ה. משנ"ב שם סק"י. וראה בשעה"צ שם סק"י"ד שיש להקל בלימוד ואין לאוסרו החל מחצי שעה קודם השקיעה, אלא שלישיתו נראה דעכ"פ יש להימנע מללמוד חצי שעה קודם צאת הכוכבים. אכן ראה משנ"ב סי' רלה סקט"ז. ואף שאסור ללמוד משהגיע זמן קריאת שמע מותר ללמוד בחצי שעה שלפני צאת הכוכבים ואף מצוה היא (ראה ברכות ד' ב). וראה גם שו"ע אדה"ז סי' תלא קו"א סק"א ובהג"ה שם. ומשמע שאין להחמיר בהימנע מלימוד חצי שעה קודם הזמן רק בבדיקת חמץ, ואין להקיש מזה להדלקת נר חנוכה ושאר מצוות. מאידך, יש מקום להניח מדבריו שלא חילק בין האיסורים, ולפ"ז גם בהדלקת נר חנוכה אין ללמוד החל מחצי שעה קודם זמן ההדלקה, וכדעת המחזה' על המג"א שם. וראה נטעי גבריאל שם פ"ו ס"א ובהערת שם, וע"ש עוד פרטים בדין זה של לימוד קודם ההדלקה.

145. ראה נטעי גבריאל שם סי' ד' ובהערה שם.

146. לפי שו"ע אדה"ז סי' תלא ס"ט.

ההדלקה, אבל מיד שהגיע זמן ההדלקה עליו להפסיק ולהדליק¹³⁶.

ו. עם זאת, כיום, כאשר מדליקים בתוך הבית, איסור המלאכה לפני ההדלקה הוא בעיקר לכתחילה, לכן יש להשתדל לשוב מוקדם מהעבודה כדי להדליק בזמן, אך אם הדבר אינו אפשרי - מותר להדליק מאוחר יותר בנוכחות בני הבית¹³⁷.

ז. גם הנשים נכון שיחמירו שלא לעסוק בחצי שעה זו במלאכות שעולות לעכב אותן מהשתתפות בהדלקה, אך עבודות בית רגילות, כגון נקיון והכנת אוכל וכיו"ב - יכולות לעשות, ובמקום צורך קצת יש להקל אף בשאר מלאכות¹³⁸.

שינה קודם ההדלקה

ח. החל מחצי שעה קודם ההדלקה אין לישון אפילו שינת עראי¹³⁹.

ט. גם אם הולך לישון קודם החצי שעה שלפני זמן ההדלקה, עליו להעמיד שומר או להפעיל תזכורת בפלאפון וכיו"ב (כדלהלן סי"א), כדי שיתעורר ויוכל להדליק כשיגיע זמן ההדלקה¹⁴⁰.

י. גם הנשים נכון שלא ישנו בחצי שעה שקודם ההדלקה, אבל במקום צורך קצת יכולות להקל¹⁴¹.

שומר

יא. בכל האיסורים האמורים לעיל קודם ההדלקה, שמטרתם למנוע שכחה מההדלקה, יכול האדם לעשותם באם ממנה 'שומר' (שאינו אוכל או עושה מלאכה או

136. ראה משנ"ב שם: "ואפי' ללמוד אסור... וכ"ש אכילה ושאר דברים", ובפסקי תשובות שם אות ז' "שאר דברים" ועוד אחרונים פירשו בכונתו דהיינו איסור מלאכה ומסחר וכו', כמו קודם תפילת מנחה וערבית. וראה עוד נטעי גבריאל שם פ"ה ס"א.

137. וע"ד המובא בהל' ספירת העומר שהמתחיל מלאכתו בהיתר אין צריך להפסיק אלא שראוי להחמיר בדבר לכתחילה (ראה שו"ע אדה"ז סי' תפט סי"ז) - ראה מאי חנוכה פ"ד אות ב. נטעי גבריאל שם ס"ג. וראה גם לוח יומי הלכה למעשה שם ע' כד הע' 74 וע' נג. וראה שו"ת תשובות והנהגות ח"ו סי' קנד, שאף שבמקרים מסוימים המתאחר בעבודתו - יכול להדליק בזמן במקום עבודתו, אם זהו גם מקום אכילתו, מ"מ המנהג למעשה הוא שמדליק רק כשמגיע לביתו. וע"ע פסקי תשובות שם הע' 35.

138. ראה בהמצוין לעיל הע' 135. וה"ה בנדר"ד. פסקי תשובות שם. וש"נ.

139. ראה נטעי גבריאל שם פ"ה ס"ח ובהערה שם. וש"נ.

140. והוא כדן האוכל בעוד היום גדול המבואר לעיל בפנים ס"ב.

141. לפי המובא לעיל הע' 135. וה"ה בנדר"ד.

הנהגים להשתמש בפתילות הישנות, יזהרו להשתמש בפתילה ישנה עבור הנר הנוסף, אותו מדליקים ראשון¹⁵².

ד. אין חובה להכין את השמן והפתילות בעצמו, ולכן אין מניעה להדליק בכוסיות שמן ופתילות מוכנות להדלקה הנמכרים בחנויות¹⁵³. והרוצה להכין את הנרות בעצמו מחמת חיבוב המצוה, יזהר שלא יבוא הדבר על חשבון הידור המצוה מבחינת איכות ויופי דליקת הנר, שהוא העיקר¹⁵⁴.

ה. אין צורך להכין נר נוסף להדליק בו את הנרות מעבר לשמש, שכן למנהגנו מדליקים את הנרות באמצעות השמש עצמו ולאחר מכן מניחים אותו במקומו בחנוכייה¹⁵⁵.

אופן ההדלקה

ו. לכתחילה יש להדליק את הנרות במעמד כל בני הבית יחד, כדי לפרסם את הנס¹⁵⁶.

ז. אין לובשים בגדי שבת להדלקת הנרות. אבל יש להדליק את הנרות כשלושים בכובע וחליפה, והנשואים - גם בחגירת אבנט¹⁵⁷.

סדר ההדלקה

ח. הדלקת השמש והחזקתו < מדליקים תחילה

וראה להלן פ"ג ס"ט לענין שיעור קבוע או צפייה במראות קודש מהרבי במוצאי שבת.

1. סדר ההדלקה

הכנות להדלקה¹⁴⁷

א. **מבעוד יום** < נכון להכין את השמן והפתילות ולסדרם בחנוכייה מבעוד יום, כדי שיהיו מוכנים להדלקה בהגיע הזמן¹⁴⁸.

ב. **כמות השמן** < לפי מנהגנו נותנים שמן בנר בשיעור כזה שהנרות ידלקו לפחות חמישים דקות¹⁴⁹, ויש להקפיד שעוד לפני ההדלקה יהיה מספיק שמן בחנוכייה לצורך זה¹⁵⁰.

אם התברר לאחר ההדלקה שלא היה מספיק שמן - ראה להלן פ"ז ס"ח-ט.

ג. **הפתילות** < נוהגים להדליק כל יום בפתילות חדשות. ויש המשתמשים בפתילות הישנות דוקא [מלבד הפתילה הנוספת, שהיא חדשה, כמובן]¹⁵¹.

147. אודות צורת החנוכייה, דיני השמן והפתילות - ראה בהרחבה לעיל פ"ב. ושי"ב.

148. ראה משנה ברורה סי' תערב סוסק"א (גבי המדליקים בצאת הכוכבים, "דאם יעשה הכל אחר תפלת ערבית בודאי יש להושיע שיעבור עיקר זמן הדלקתו, והוא חצי שעה מדינא דגמ"). ונראה דה"ל למנהגנו, אם נאמר דעיקר זמן ההדלקה לדידן הוא בשקיעת החמה, וכמבואר לעיל פ"ד ס"א). וראה גם הכפר של הרבי גל' 11 ע' 6.

149. ראה ספר המנהגים ע' 71. אגרות קודש כ"ק אדמו"ר ח"י ע' קנג (שוז פשרה בין ה"דעות חלוקות בזמן ההדלקה אם הוא קודם תפלת ערבית או לאחריה, לכן מהדרין לעשות כשתי הדעות, היינו להדליק לאחר תפלת מנחה ובאופן שיהיה שמן בנרות כדי כל השיעור לאחר מעריב"). וראה משנ"ב שם במוסגר ובסק"ה. וראה גם נטעי גבריאל, הל' תנוכה, פל"א הע' ג.

גם אם אחר להדליק הנרות לאחר צאת הכוכבים - צריך שידלקו הנרות 50 דקות (הלכות ומנהגי חב"ד ע' 108 הע' 103, ש"למעשה מדייקים בזה [=שהנרות ידלקו 50 דקות] בלא פלוג גם כשמדליקים לאחר צאת הכוכבים, כגון במוצאי שבת או כשמדליקים באיחור". וראה קובץ הערות התמימים ואנ"ש 770 גל"ב (ב שנת תשל"ג) ע' 125 ואילך. ו"ע" בהמצוין בלוח יומי הלכה למעשה, חנוכה תשפ"ד, ע' כג הע' 69).

וראה לעיל בפנים פ"ד ס"ה ואילך לענין המדליק כפלג המנחה, ולהלן בפנים פ"ז ס"ו לענין הדלקת נרות חנוכה בערב שבת.

150. שבח המועדים הל' חנוכה פ"ו ס"ח לפי ש"ש סי' תרעה ס"ב.

151. ספר המנהגים ע' 71, ושם: "נגוה שהפתילות יהיו בכל יום חדשות, ויש אומרים דאין חוששין לזה. ואדרבה, הישנות נוחין יותר לדלוק. ולע"ע לא יכולתי לברר מנהג רבינו [כ"ק אדמו"ר הרי"צ] בזה". משמע שהמנהג הפשוט הוא ליקח בכל יום פתילות חדשות. וכן בפועל הדליק כ"ק אדמו"ר בכל יום בפתילות חדשות, ומפי השמועה שהיה זה בהוראת הרבנית חיה מושקא נ"ע למשמשים בקודש, שהסבירה שהחדשות בוערות יותר טוב (התקשרות גל' קכג הע' 62).

אך בהלכות ומנהגי חב"ד ע' 114 הע' 141 כתב: "ומה שהרבי נהג על שנת תשמ"ח הכינה את החנוכייה הרבנית או אחד מהמשמשים בקודש בבית, ואח"כ - הר"ר שד"ב גאנבורג, ולא ידוע אם קיבלו הוראות מהרבי על כך", ואכן בבקודש פנימה ע' 24 כותב בשם

הר"ר שד"ב גאנבורג: "הרבי כלל לא התעסק עם הפתילות אלא היו מכינים אותן עבורו, ולא הייתה בענין זה 'הנהגה'".

מאידך, בשיחת ש"פ וישב תשט"ז (תורת מנחם חט"ו ע' 303) אמר כ"ק אדמו"ר ש"ק אדמו"ר הרי"צ לא נהג כך, אלא היה משתמש בפתילות הישנות. ע"ש [וכנראה היה זה לאחר שבייר הדבר, שכן דברי כ"ק אדמו"ר בס' המנהגים נתקפו מרשימת המנהגים שבסוף קונטרס ברוך שעשה ניסים ש"ל בשנת תשי"א, ואילו השתהה הנ"ל נאמרה, כאמור, בתש"ז]. אלא שמשום מה בספר המנהגים נשאר הדברים כפי שהורפסו בתשי"א. וראה הלכות ומנהגי חב"ד שם].

אודות שיירי הפתילות - ראה להלן פ"ד ס"ז. וש"ב.

152. ספר המנהגים שם הע' 21 ממשמרת שלום.

153. וראה לעיל פ"ב ס"ז ואילך אודות סוג השמן והפתילות.

154. ראה המובא בנטעי גבריאל, הל' חנוכה, פ"ט ס"ד ובהע' ח לפי מקור חיים סי' תערב בדבר המעלה בהכנת הפתילות בעצמו. וראה גם פסקי תשובות סי' תרענ הע' 11, שכן נהגו כמה צדיקים. ע"ש. ומ"מ מסתבר שאי"ז על חשבון הידור באופן יופי דליקת הנר, ככפנים, וכפי הנראה בשו"ע שהידור שבנר הוא בהיותו דולק יפה ואורו צלול.

ולהעיר ש"ק אדמו"ר לא התעסק בעצמו בהכנת הפתילות אלא היו מכינים אותן עבורו (בקדש פנימה ע' 24). ולהעיר יש המהדרים שלא להשתמש בכוסיות כלל אלא להניח את השמן והפתילות בתוך גביעי החנוכה עצמם ללא הפסק, אך מעיקר הדין אין מניעה להשתמש בכוסיות, כמבואר לעיל פ"ב ס"ו.

155. כמובא ברמ"א סי' תרענ ס"א, ודלא כהנהגה שהובא בשו"ע שם להשתמש בנר נוסף ולהדליק בו גם את השמש. וכך משמע בספר המנהגים ע' 69, שאחד הטעמים לכך שהשמש למנהגנו הוא נר של שעה הוא כדי שיהיה נוח לטלול - היינו להדליק את הנרות באמצעותו.

156. ראה בהרחבה לעיל פ"ד ס"ט ואילך.

157. ספר המנהגים שם ובהע' 8 שם.

בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר חֲנֻכָּה" (ולא "נר של חנוכה")¹⁶⁹.

הברכה השניה: "בְּרִוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁעָשָׂה נְסִים לְאַבוֹתֵינוּ בְּיָמֵים הָהֵם בְּזִמְנוּ הַזֶּה".

בלילה הראשון [או בפעם הראשונה שמדליק נר חנוכה בשנה זו] מברכים ברכה שלישית: "בְּרִוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁהַחֲנֻנוּ וְקִיְמָנוּ וְהִגִּיעָנוּ לְזִמְנוּ הַזֶּה"¹⁷⁰.

וראה להלן סכ"ב עוד מדיני הברכות.

טו. ההדלקה < את ההדלקה עושים בעמידה¹⁷¹, אך בדיעבד, אם הדליק בישיבה - יצא¹⁷², וזקן או חולה שקשה לו לעמוד - יכול להדליק לכתחילה בישיבה¹⁷³.

גם בני הבית היוצאים ידי חובה בהדלקה עומדים עד סיום ההדלקה¹⁷⁴.

טז. מתחילים להדליק רק לאחר סיום אמירת כל הברכות¹⁷⁵.

יז. בלילה הראשון מדליק נר אחד, ומכאן ואילך מוסיף והולך - בלילה השני מדליק שני נרות, בלילה השלישי שלשה נרות וכן הלאה, עד שבלילה האחרון מדליק שמונה נרות¹⁷⁶.

וראה להלן סכ"ט ואילך דין הטועה במספר הנרות.

יח. בלילה הראשון מדליק את הנר הימני שבחנוכייה, מהלילה השני ואילך מוסיף את שאר הנרות לשמאלו ומדליק משמאל לימין¹⁷⁷.

אכן, בדיעבד, אם הדליק מימין לשמאל -

את השמש ומחזיקים אותו ביד ימין¹⁵⁸, ואיטר יד יחזיקנו בשמאל¹⁵⁹.

ט. בעמידה < את הברכות מברכים בעמידה¹⁶⁰, אך בדיעבד, אם בירך בישיבה - יצא¹⁶¹, וזקן או חולה שקשה לו לעמוד - יכול לברך לכתחילה בישיבה¹⁶².

י. גם בני הבית היוצאים ידי חובה בהדלקה עומדים בשעת הברכה¹⁶³.

יא. מקום העמידה < בשעת אמירת הברכות עומד המדליק ממול הנר השמאלי - הנוסף, שאותו מדליק ראשונה (כדלהלן)¹⁶⁴.

יב. כוונה < קודם הברכה יכוון להוציא ידי חובה את בני ביתו היוצאים בהדלקתו ואף הם יכוונו לצאת ידי חובה בברכתו. לכן על השומעים להאזין לברכות מתחילתן ועד סופן¹⁶⁵, מבלי להפסיק בדיבור או לענות "ברוך הוא וברוך שמו"¹⁶⁶, ורק לענות "אמן" בסיום הברכות¹⁶⁷. וכן לא יפסיקו בדיבור עד לסיום הדלקת כל הנרות, כדלהלן סכ"ב ואילך.

יג. הברכות < בלילה הראשון [או בפעם הראשונה שמדליק נרות חנוכה בשנה זו] מברכים לפני ההדלקה שלש ברכות, ובשאר הלילות מברכים שתי ברכות¹⁶⁸.

יד. נוסח הברכות:

הברכה הראשונה - לפי נוסח אדמו"ר הזקן: "בְּרִוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ

158. לפי שו"ע אדה"ז סי' רו ס"ח. סדר ברכת הנהיגין פ"ט ה"ד.

159. לפי שו"ע אדה"ז סי' קפג סי"ו. סי' תרנא סי"ד. וכ"כ בנדוד" בשו"ת שרגא המאיר ח"ו ט. דיני איטר פ"כ ס"ג.

160. לפי שו"ע אדה"ז סי' ח ס"ג.

161. ראה נטעי גבריאל שם פכ"ד ס"א. וע"ע בהמובא בפסקי תשובות סי' תרעו הע' 33.

162. ערוך השולחן סי' ח סק"ג.

163. בן איש חי פרשת וישב שנה א ס"א. פסקי תשובות שם סוף אות ה, לפי משנ"ב סי' תרצ שעה"צ סק"א.

וראה שם הע' 33, שהוא משום כבוד המצוה ואינו לעיכובא, ולכן מי שהוא חלוש ואינו יכול לעמוד יכול לשבת בשעת ההדלקה.

164. משנ"ב סי' תרעו סק"א. ושם, כדי שלא יהיה מעביר על המצוות, וגם אם לא עשה כן, מ"מ יתחיל בהדלקת הנר הנוסף - ראה הליכות מועד, הל' חנוכה, ע' ג. הכפר של הרבי גל' 11 ע' 22 הע' 34.

165. לפי שו"ע אדה"ז סי' ריג סי"ד. ובכ"מ.

166. לפי שו"ע אדה"ז סי' קכד ס"ב וס"ח.

אולם בדיעבד, גם אם ענו - יצאו ידי חובתן, ראה ברכי יוסף סי' ריג סק"ג. שו"ת מנחת אלעזר ח"א סי' כ. שו"ת מהר"ם שיק או"ח סי' נא.

167. לפי שו"ע אדה"ז סי' ריג סי"ג-ד. ובכ"מ.

ובדיעבד אף אם לא ענו אמן יצאו ידי חובה - ראה פמ"ג א"א סי' תרעה סק"ד.

168. טוש"ע סי' תרעו ס"א-ב.

169. סידור אדה"ז. ספר המנהגים שם. וראה בהמצוין שם הע' 11. שער הכולל פמ"ו ס"ב. שיחת כ"ק אדמו"ר זאת חנוכה תשי"ג (תורת מנחם ח"ז ע' 262).

170. טוש"ע שם.

171. שו"ת חקל יצחק סי' ג, כבכל המצוות. נטעי גבריאל שם פכ"ז סי"ב. קובץ הערות התמימים ואנ"ש ארץ הקודש גל' א ע' 27. ועוד.

וראה בהרחבה ישראל במעמדם פל"ח סי"ב ובערות שם. וש"ג.

172. ראה פסקי תשובות סי' תרעו הע' 33. לפי המבואר לעיל בברכות ההדלקה. ישראל במעמדם שם ס"ה.

173. ברכות שמים עמ"ס שבת ח"ב, חידושים וש"ת בעניני חנוכה, סי' כב אות טז. ישראל במעמדם שם ס"ו, לפי ערוך השולחן סי' ח סק"ג.

174. ראה לעיל הע' 163. וש"ג.

175. סידור אדה"ז. ספר המנהגים ע' 70.

176. טוש"ע סי' תרעא ס"ב.

177. שו"ע סי' תרעו ס"ה. סידור אדה"ז. ספר המנהגים שם. ודלא כמ"ש בשו"ת צמח צדק או"ח סי' סו [במהדורה החדשה: סי' סז], שמדליקים מימין לשמאל (וכשיטת הלבוש שם ס"ה והט"ו שם סק"ז בזה). וראה שער הכולל פמ"ו ס"א.

כד. לכתחילה אין להפסיק בדיבור עד סיום הדלקת כל הנרות, אך בדיעבד, אם הפסיק בדיבור באמצע ההדלקה, לאחר הדלקת הנר הראשון - אין צריך לחזור ולברך¹⁸⁷.
 כה. התחיל להדליק ונזכר באמצע ההדלקה שעדיין לא בירך - יברך בשעה שנזכר וימשיך בהדלקה¹⁸⁸.
 ואם כבר גמר להדליק את כל הנרות ואז נזכר - לא יברך את ברכת "להדליק נר חנוכה", אבל מברך את ברכת "שעשה ניסים"¹⁸⁹ [ובלילה הראשון - גם "שהחיינו"¹⁹⁰]. ויכול לברך כל עוד הנרות דולקים למצוות¹⁹¹, שלמנהגנו הוא חמישים דקות¹⁹².

יצא¹⁷⁸. וכן אם נזכר מיד לאחר שהתחיל בטעות להדליק מהנר הימני - ימשיך להדליק את שאר הנרות מימין לשמאל¹⁷⁹.
 יט. אחר כל נר שמדליק, יודא שהואש נאחזת היטב ברוב הפתילה בטרם ימשיך בהדלקת הנר הבא¹⁸⁰.
 כ. "הנרות הללו" < לאחר שסיים את הדלקת כל הנרות מתחיל באמירת נוסח "הנרות הללו"¹⁸¹, ואומרים אותו בניגון הידוע¹⁸².
 כא. אמירת "הנרות הללו" היא בעיקר על ידי המדליק¹⁸³, ונהוג שגם בני הבית מצטרפים לניגון.

מדיני הברכות

כב. הפסק וטעות בברכות < לכתחילה אסור להפסיק בדיבור בין הברכות להדלקת הנרות¹⁸⁴ בשום ענין, אפילו לא לצורך ההדלקה, אלא אם כן לא יוכל להדליק את הנרות מבלי שידבר¹⁸⁵.
 כג. באם הפסיק בדיבור, אם היה זה בענייני ההדלקה - אינו חוזר ומברך, אך אם דיבר שלא מענייני ההדלקה כלל - צריך לחזור ולברך¹⁸⁶.

ובפשטות, בנדו"ד משמע שצריך לחזור ולברך את כל הברכות, כיון שהפסיק בין הברכה להדלקה, וכ"כ בלוח יומי הלכה למעשה שם ע' עב ובהע' יב שם. וראה גם בהמובא לעיל הע' 184. אכן, בהכפר של הרבי גל' 11 ע' 22 כתב שאין צריך לחזור ולברך אלא ברכת "להדליק" בלבד, וכנראה משום שסבר שרק ברכת ההדלקה היא ברכת המצוות ואילו "שעשה ניסים" אינה שייכת למדליק דוקא והיא ברכת הודאה. אמנם נראה יותר שאף הן שייכות למצוות ההדלקה, וראה עוד מש"כ בזה בס' ימי הלל והוראה פ"ח ס"ג ובהע' 12 שם. ועצ"ע.
 187. לפי שו"ע אה"ח שם ס"ו. וראה גם נטעי גבריאל שם פ"ד ס"ג ובהע' ז שם.
 188. פמ"ג ס"ו תרעו משב"ב סק"ב ובסו"ס תלב. שו"ת רעק"א מהדו"ת ס' יג. משב"ב שם סק"ד.
 189. פמ"ג ס"ו תרעו שם. שו"ת רעק"א שם. משב"ב שם. אבל בערוך השולחן סו"ס תרעו כתב שאפשר לברך גם ברכת "להדליק" כל עוד הנרות דולקים. וע"ע ימי הלל והוראה פ"ז ס"ג ובהע' 29. וש"נ.
 וע"ע באר היטב שם סק"ה ושע"י תשובה שם סק"ה אם יכול להמשיך ולעסוק בתיקון הפתילות אחר ההדלקה באופן שאם לא היה מתקן היה עומד הנר להיכבות מיד ויחשב לו שעדיין עוסק בהדלקה ויכול לברך גם "להדליק נר חנוכה".
 190. משב"ב שם.
 [אולם לעיל בסק"ב כתב שאם לא בירך "שהחיינו" בשעת הדלקה לא יברך עוד, ונתחבטו רבים בשוב הסתייה. ויש שכתבו שלדעת המשב"ב ברכת "שהחיינו" לבדה אינה ברכת הוראה, אלא כשמברכים אותה יחד עם ברכת "שעשה ניסים". ולכן אם שכח רק ברכת "שהחיינו" וכבר גמר להדליק את כל הנרות, יברך "שהחיינו" רק למחר, משא"כ אם שכח לברך בכלל וצריך לברך ברכת "שעשה ניסים" - יכול לברך גם "שהחיינו" או שבסק"ב מדובר שכח כבו הנרות או שעברה חצי שעה מהדלקתם. וע"ע בהמצוין בפסקי תשובות שם הע' 11. ימי הלל והוראה פ"ט הע' 11].
 191. שכן האפשרות לברך ברכות אלו היא, כמו שכתבו הפוסקים, מדין ברכות הוראה, והיינו כל זמן שהנרות דולקים, וכפי המובן מפשטות הלשון בשו"ע שם ס"ג. וע"ע ערוך השולחן שם. וכ"כ להדיא רבים מהאחרונים בדנין הוראה - ראה גלינוני הש"ס שבת כא, ד"ה וא"ג. שו"ת קנין תורה ח"ז סי' נא. שו"ת שבט הלוי ח"ג סי' פד. שו"ת שרגא המאיר ח"ה סי' יט. וע"ע בהמצוין בפסקי תשובות שם אות ד ובהערות שם.
 אכן מגדולי הפוסקים שכתבו שאין לברך אלא במשך החצי שעה שהנרות דולקים למצוות - ראה שו"ת רעק"א סי' עה. שדי חמד, אסיפת דינים, מע' חנוכה ט סוף אות ג. שו"ת התעוררות תשובה ח"א סי' סז. הליכות שלמה פ"ז הע' ג. חזון עובדיה חנוכה ע' קמ. שו"ת אור לציון ח"ד פמ"ו אות ג. ועוד. וספק ברכות להקל. אבל ראה קובץ מבית חיינו ח"ז (תשפ"א) ע' 40 ובהמצוין שם.
 192. לפי המבואר להלן פ"ז סי' ובהע' 220, שלעולם למנהגנו צריכים שהנרות ידלקו חמישים דקות ואסור לכבותן וכן הנשים אין עושות מלאכה בתוך זמן זה, הרי שהם נגדר נרות של מצוה וניתן לברך עליהם ברכת הוראה.

178. שהסדר משמאל לימין אינו אלא למצוה מן המובחר - ראה שלחן גבוה סי' תרעו וכף החיים שם סק"ג. ביה"ל שם סו"ה כרי להפנות. ובפרט שדעת הצמח צדק שכה"א אף לכתחילה, כנ"ל בהערה הקודמת.
 ועפ"ז אם התחיל להדליק מאחד הנרות האמצעיים, לכאורה יחזור לסדר דמשמאל לימין.
 179. שכן כאמור לעיל בהע' 177 ישנם דעות הסוברות שכן צריך לעשות לכתחילה. משא"כ אם יחזור להדליק משמאל לימין נמצא שאינו נוהג לפי אף דעה.
 [ודלא כהרצים לומר (ראה הכפר של הרבי שם הע' 34) שכיון שעיקר הברכה היא על הנר החדש והיינו השמאלי יש לחזור ולהדליק נר זה ולהמשיך משמאל לימין, שכן מדברי האחרונים (ראה ערוך השולחן שם סק"א). שו"ת שבט הלוי ח"ז סי' פג אות א (ועוד) הנר הנוסף נחשב לעיקרי כיון שלפועל מברך עליו ראשונה וממילא יוצא בו לעיקר המצוה (ע"ש בדבריהם), אבל אם כבר הדליק נר אחר תחילה, כבר הדליק את הנר של עיקר המצוה, ויכול להמשיך לפי סדר של מימין לשמאל עכ"פ (ובפרט שצידד בהם הצמח צדק, כנ"ל בהע' 177)].
 180. ביאור הלכה סי' תרעג ד"ה וכן החיים שם סק"ג בשם שו"ת מהר"י ברונא.
 181. ספר המנהגים שם ובהע' 16 שם. שיחת כ"ק אדמו"ר זאת חנוכה תשל"ט (שיחות קודש תשל"ט חלק א ע' 612).
 182. ספר הניגונים - ניגון גג.
 183. לקט יושר (לתלמיד בעל התרומת הדשן) אורח חיים ע' קנא.
 184. וה"ה לכאורה גם שאין להפסיק בברכות ההדלקה עצמן בין ברכה להברכה, דכיון שברכת "להדליק נר חנוכה" היא ברכת המצוה - אין להפסיק בינה למעשה המצוה כלל (וראה כע"ז בביה"ל סי' רחצ ד"ה אין מברכין. וע"ע תהלה לדוד סי' מז סק"ד). וראה עוד להלן הע' 186.
 185. לפי שו"ע אה"ח סי' תלב ס"ו.
 186. לפי שו"ע אה"ח שם.

לאותו הלילה - חייב להשלים ולהדליק את הנרות הנוספים הנדרשים ללילה זה (ללא ברכה), ואם כבר כבר הנרות - ידליק שוב כמספר הנרות הנדרש, ללא ברכה¹⁹⁹. וכן אם כבר עבר חצי שעה מזמן ההדלקה, יכבה את הנרות וידליק שוב כמספר הנדרש ללא ברכה²⁰⁰.

לא. אדם שאין לו מספיק נרות כפי מספר הנרות שמדליקים באותו הלילה - ידליק נר אחד בלבד ובברכה, כפי עיקר הדין. אבל לא ידליק נרות נוספים שאינם כמספר הנרות שמדליקים באותו הלילה²⁰¹.

לב. אין להדליק נרות שלא ידלקו למשך חצי שעה, ואם אין לו נרות אחרים - לא יברך על הדלקה זו²⁰².

לג. אדם ששכח או עבר ולא הדליק נרות לילה אחד (והיינו שלא הדליק כלל בלילה זה עד עלות השחר²⁰³) - אין לו אפשרות להשלים זאת בלילות הבאים וכדו²⁰⁴, אלא בלילות הבאים מדליק כמו שאר בני אדם, היינו שאם שכח להדליק בלילה הראשון מדליק בלילה השני שני נרות ולא נר אחד וכן הלאה²⁰⁵.

ז. לאחר ההדלקה

"הנרות הללו"

א. לאחר שסיים את הדלקת כל הנרות מתחיל באמירת נוסח "הנרות הללו", ואומרים אותו בניגון הידוע. האמירה היא בעיקר על ידי המדליק, אולם נהוג שבני הבית מצטרפים לניגון²⁰⁶.

199. שו"ת כתב סופר סי' קלה.

ולדבריו באם כבר הנרות - מדליק שוב בברכה, אבל לדעת המשנ"ב שבערה הבאה נראה שבדיעבד יצא ולכן בנדו"ד יחזור וידליק ללא ברכה, אכן בשו"ת מנחת יצחק ח"ד סי' קטו כתב שאף לדעת המשנ"ב לא יצא בדיעבד וממילא צריך לברך.

ואם הוסיף והשלים את מספר הנרות, אלא שבינתיים בתוך החצי שעה להדלקת הנר הנוסף כבר הנרות האחרים - נראה דיצא ידי חובתו, שכן מעיקר הדין מספיק שאחד הנרות דלק למשך חצי שעה - ראה משנ"ב סי' תרעט סק"ב. כף החיים שם סק"ו.

200. ראה פסקי תשובות שם הע' 8.

201. שו"ת כתב סופר שם. משנ"ב סי' תרעא סק"ה.

202. כיון שלא יכולים לדלוק בשיעור שקבעו חכמים. ולהעיר גם מפרי מגדים סי' תערב א"א סק"א.

203. שכן עד אז יכול להדליק - ראה בהרחבה לעיל פ"ד ס"ד. וש"ג.

204. שו"ע סי' תערב ס"ב.

205. רמ"א שם.

206. ראה לעיל פ"ז ס"כ"א.

כו. ברכת "שהחיינו" > אם לא הדליק נרות ביום הראשון, מברך "שהחיינו" בפעם הראשונה שמדליק¹⁹³. וכן מי ששכח לברך "שהחיינו" ביום הראשון או בפעם הראשונה - מברך ביום שנזכר בשעת ההדלקה¹⁹⁴.

כז. המדליק את הנרות בבית הכנסת בלילה הראשון בברכה או שהדליק בברכה עבור אחרים ב'מבצעים', לא יחזור ויברך "שהחיינו" [ויש אומרים שאינו מברך גם ברכת "שעשה נסים"¹⁹⁵] בהדלקה שבביתו, אלא אם כן מוציא ידי חובה גם את בני ביתו¹⁹⁶.

כח. לעומת זאת, אדם שהדליק נרות חנוכה בביתו בברכה, ולאחר מכן מדליק בבית הכנסת או עבור אחרים ב'מבצעים' - חוזר ומברך את כל הברכות¹⁹⁷.

שכחה וטעות במספר הנרות

כט. אדם שטעה והוסיף על מספר הנרות הנדרש לאותו הלילה, יכבה את כל הנרות (אף אם עדיין לא עברה חצי שעה) וידליק שוב מחדש כמספר הנכון, ללא ברכה¹⁹⁸.

ל. אדם שטעה והפחית ממספר הנרות הנדרש

193. ראה טושו"ע סי' תרעו ס"א.

194. טושו"ע שם. לבוש שם ס"ב. משנ"ב שם סק"ב. וראה נטעי גבריאל שם פכ"ה ובהע' א. וש"ג.

195. שהרת המים שיורי טהרה מערכת הח' אות ג. שו"ת התעוררות תשובה ח"א סי' קג (שפשוט הוא). שו"ת אגרות משה אורח ח"א סי' קצ (שהברכה היא על הגס של כל יום, ולכן לא יכול לברך ב' פעמים באותו היום). וראה בהרחבה חזון עובדיה חנוכה ע' נד. לוח יומי הלכה למעשה שם ע' כ ובהע' 62. וש"ג.

196. שערי תשובה סי' תרעא סק"א. משנ"ב שם סקמ"ה.

וראה אגורה באהלך ח"א סי' לד, שגם אם בני ביתו השתתפו בהדלקה בבית הכנסת [או בהדלקה ציבורית וכיו"ב] - יברך "שהחיינו" עבורם בהדלקה שבביתו.

[וראה לוח יומי הלכה למעשה שם ע' כא סוה"ע 63, שכמו כן, יכול לכוון בפירוש שאינו רוצה לצאת ידי חובה בהדלקה זו ואז יוכל לברך שוב "שהחיינו" בהדלקה בביתו. אבל ראה קצות השולחן. הערות למעשה, שער חנוכה ופורים ע' קמב, שלא מהני שיכוון שלא לצאת ידי חובתו. ויש להאריך בזה ורא"מ].

197. שו"ת זרע אמת אורח ח"א סי' צז. שערי תשובה שם. וע"ע לוח יומי הלכה למעשה שם הע' 64.

198. בהגהות חכמת שלמה לשו"ע סי' תרעא ס"ב ובשו"ת שלו האלף לך שלמה סי' שפ למד מנרות שבת, שאין איסור להוסיף עליהם, וה"ה בנר חנוכה, שאם הוסיף יצא.

אולם רבים מהאחרונים כתבו שלא יצא, כיון שמנין הנרות בנר חנוכה הוא להורות על הגס שנחדש בכל יום, ולכן צריך להיות היכר במספר הנרות, ואם לא היה מספר הנרות הנכון לא יצא, ולכן כתבו למעשה יכבה את כל הנרות וידליק שוב מספר הנרות הנכון ללא ברכה - ראה שו"ת משנה שכיר ח"ב סי' קצט. שו"ת אהל משה ח"ב סי' סט וח"ג סי' כא. שו"ת להורות נתן ח"ב סי' נא. וע"ע שו"ת שבת הקהתי ח"א סי' רב וח"ג סי' רח. פסקי תשובות סי' תרעא אות ב ובהערות שם. ואכמ"ל.

שחייה ליד הנרות

- שימוש של מצוה, כגון להתפלל או ללמוד לאורן, ואף לא כדי להדליק בו נר חנוכה אחר²¹⁴, ומסיבה זו נוהגים להדליק נר נוסף - שמש, שאם צריך להשתמש לאור הנרות ישתמש באורו²¹⁵.
- ז. עם זאת, איסור השימוש הוא רק בתשימיש של הנאה, ולכן באם אירעה הפסקת חשמל וכיו"ב ואין אור בבית, מותר להשתמש באור הנרות לצורך ההתנהלות בבית²¹⁶.
- ח. איסור השימוש בנרות הוא גם בנר חנוכה שהדליק קטן שהגיע לחינוך²¹⁷.
- ט. מעיקר הדין, לאחר שעבר שיעור זמן ההדלקה, שלמנהגנו הוא חמישים דקות, מותר להשתמש לאור הנרות, אך מחמירים שלא להשתמש לאורן אף לאחר מכן, אבל אין מחמירים שלא להדליק ממנו נר מצוה, כגון נר שבת או נר ביהכ"ס וכיו"ב²¹⁸.
- וראה להלן סכ"א לענין כיבוי הנרות.

עשיית מלאכה

- י. נוהגות הנשים שלא לעשות מלאכה כל זמן שהנרות דולקים²¹⁹, והיינו כשיעור זמן ההדלקה, שלמנהגנו, כאמור, הוא חמישים דקות²²⁰.
- יא. מנהג זה שייך לנשים דוקא²²¹, אך יש שכתבו שלמנהגנו גם האנשים אין עושים מלאכה²²².
214. רמ"א סי' תרעד ס"א ובמשנ"ב שם סק"ה.
215. שו"ע סי' תרעג ס"א. משנ"ב שם סק"ח.
216. פרי חדש ושערי תשובה שם סק"ג. שעה"צ שם סק"א.
217. ראה הליכות שלמה פט"ו סי"א ובהערה שם.
218. מג"א סי' תערב סק"ד. א"ר שם סק"ב. משנ"ב שם סק"ה וסי' תרעד סק"ח. הכפר של הרב"ש שם. וראה המובא בספר המנהגים ע' 71 הע' 24.
219. שו"ע סי' עתר ס"א. לוח כולל חב"ד. וראה לקוטי שיחות חכ"ה ע' 512. מכתב כללי כ"ף כסלו תשמ"ו (תורת מנחם - אגרות מלך ח"א ע' שס).
220. ראה ספר המנהגים ע' 71 ובהע' 24 שם.
- אכן הדעת נותנת לחלק בין המדליק בזמן, קודם צאת-הכוכבים, שאו שיעור זמנו הוא אכן חמישים דקות, לבין המדליק לאחר צאת-הכוכבים, שאו שיעור זמנו הוא חצי שעה (וראה בהמציין לעיל פ"ו הע' 149). וראה שמירת המועדים שם הע' 45. לוח יומי הלכה למעשה, חנוכה תשפ"ד, ע' מ.
221. ראה לקוטי שיחות שם משמעת להדיא שמנהג זה הוא במיוחד לנשים.
222. כמובא במשנ"ב סי' עתר סק"ג. וראה הלכות ומנהגי חב"ד ע' 109 הע' 104, שכך לכאורה משמעות הלשון בספר המנהגים שם: "עושים מלאכה", ולא "עושות". וראה בהשלמה לשו"ע אדה"א סי' עתר סוס"ד (ממרה"ל). וראה ספר חסידים סי' קבא ובמפרשים שם. וראה גם לוח יומי הלכה למעשה שם ע' כג.
- עם זאת, כתב בהלכות ומנהגי חב"ד שם שמהשלמה לשו"ע אדה"א הנ"ל משמע שתלוי הדבר במנהג, "וכיון שלא ידוע שנוהרו בזה

- ב. לאחר ההדלקה נוהגים להתעכב ליד הנרות במשך כחצי שעה (מלבד בערב שבת²⁰⁷)²⁰⁸.
- ג. בזמן ששוהים ליד הנרות יש "להקשיב למה שהנרות מספרים" (כידוע מאמר רבותינו נשיאינו²⁰⁹), וכן ללמוד תורה על ידם [אך יש להיזהר שלא להשתמש באורן]²¹⁰²¹¹.
- ד. יש המדקדקים שלא לדבר דברי חול על יד הנרות במשך חצי שעה זו²¹².
- ה. אם צריך לאכול או לעשות איזה דבר במשך חצי שעה זו - יכול לעשות זאת ואינו חייב לשבת ליד הנרות ממש ודי שנמצא באותו החדר וסמוך הוא למקום הנרות ויכול לראותן²¹³.
- אודות ההנהגה במצבים שבהם אין יכול להישאר ליד הנרות למשך זמן זה וכיו"ב - ראה לעיל פ"ד ס"ו ולהלן פ"ה סמ"ח. וש"נ.

שימוש בנרות

- ו. אסור להשתמש באור נרות החנוכה כל שימוש שהוא, בין שימוש של רשות ובין
207. כדלהלן פ"ג ס"ו. וש"נ.
208. ספר המנהגים ע' 71.
- טעם השחייה למשך שיעור זמן זה הוא כשיעור זמן שבו צריכים הנרות לדלוק מעיקר הדין, שהוא חצי שעה, שאו אין לנו רשות להשתמש בהן אלא לראותן בלבד, ויש מצוה או לראותן ולשמח בהן לפרסום הנס, וכמ"ש במקור חיים סי' תרעה ובשרת" שב יעקב סי' כב ועוד. וזאת אף למנהגנו, שמדייקים ליתן שמן בנר באופן שידלקו חמישים דקות (ראה לעיל פ"ו ס"ב).
- אכן, בנטעי גבריאל, הל' חנוכה, פ"ל הע' א כתב שכ"ק אדמו"ר התעכב ליד הנרות למשך ארבעים וחמש דקות. ולהעיר גם מנהגת כ"ק אדמו"ר הרשב"י, שלאחר החצי שעה היה ממשך לשבת ליד הנרות ולומד גמרא, וטעמו "כי חפץ שידלקו 50 מינוט" (תורת מנחם - רשימת היומן ע' שכב. וכן הוא בשיחות קודש תשל"ה ח"א ע' 284).
209. ספר השיחות תש"ו ע' 22. וראה מכתב כללי ערב ימי החנוכה תשמ"ג (תורת מנחם - אגרות מלך ח"א ע' רפג). שיחת כ"ק אדמו"ר נר ב' דחנוכה תשמ"ט (תורת מנחם תשמ"ט ח"ב ע' 47).
210. כדלהלן בפנינים ס"ה.
211. ראה שיחת כ"ק אדמו"ר ליל ב' דחנוכה וש"פ מקץ תשמ"ב (תורת מנחם תשמ"ב ח"ב ע' 599 וע' 618) לפי הנהגת כ"ק אדמו"ר הרשב"י. וראה רשימת היומן שם, שלפעמים היה כותב אז. וכן כ"ק אדמו"ר היה לפעמים לומד ליד הנרות בתוך שיעור זמן ההדלקה - ראה בקודש פנימה ע' 23. ספר המפתחות לשיחות קודש (ועליגוסון) ע' 317. אך להעיר מנהגת כ"ק אדמו"ר הרשב"י כפי שהובאה ברשימת היומן שם, שרק לאחר החצי שעה היה לומד גמרא ליד הנרות [אבל בספר השיחות תש"ו ע' 21 מובא שלאחר חצי שעה זו היה הולך ממקום ההדלקה כדי ללמוד גמרא].
212. יסוד יוסף סי' פ. נטעי גבריאל שם ס"ה.
- ולהעיר מלקט יוסר ע' קנג שאין להניח לילדים לשחק על יד הנרות, משום שהיבר מסיח דעת מהנרות, ובכך מתבטל הפרסומי ניסא.
213. נטעי גבריאל שם.
- ונראה שאין מניעה לצאת מהחדר בעת הצורך, ולחזור ובפרט אם יש אדם אחר שנשאר ליד הנרות (וראה להלן פ"ה ע' 532).

טו. אם צריכים להעביר את החנוכייה לאחר ההדלקה למקום אחר באותו החדר, כגון חולה שמדליק את החנוכייה על מיטתו ואחר כך מעבירים אותה למקומה בפתח החדר - הדבר מותר²³⁰. כמו כן מותר להזיז את החנוכייה מעט בשביל שתעמוד ביציבות וכיו"ב²³¹.

טז. אם סיבת ההזזה היא משום שחושב שהחנוכייה נמצאת במקום שאינו בטיחותי - יכול להעבירה למקום אחר אף בתוך החצי שעה, ועדיף שיעבירה למקום אחר באותו החדר. ומכל מקום, החכם עיניו בראשו להניחה לכתחילה במקום בטיחותי שלא יצטרך להזיזה²³².

יז. לאחר שעבר שיעור זמן ההדלקה - יכול להזיז את החנוכייה ולהעבירה למקום אחר אפילו אם הנרות דולקים²³³.

וראה להלן פ"ט ס"ט לענין הזזת החנוכייה לאחר ההדלקה שבבית הכנסת.

הוספת שמן לאחר ההדלקה

יח. אם לאחר הברכה והדלקת הנרות גילה שלא נתן מספיק שמן בנרות שידלקו חצי שעה, לא די בכך שיוסיף בהם שמן כעת, אלא עליו לכבות את הנרות ואחרי שיוסיף בהם שמן ידליקם שוב ללא ברכה באופן שידלקו שוב כשיעור²³⁴. אבל אם נזכר בין הברכה והדלקה - יוסיף בהם שמן כנדרש ואחר כך ידליק²³⁵.

יט. באם היה די שמן לחצי שעה אך לא

יב. בדבר סוג המלאכות שנמנעים מלעשותם בזמן זה - האיסור הוא על מלאכות כסריגה ותפירה, כיבוס וגיהוץ וכיו"ב, אבל מותרות בכל המלאכות המותרות ביום טוב ובחול-המועד, ובכלל זה שאר המלאכות הבית כבישול ואפייה ונקיון וכיו"ב²²³.

יג. לאחר שיעור זמן הדלקת הנרות, דהיינו לאחר חמישים דקות, ניתן לעשות מלאכה אולם יש להשתדל שלא יהיה זה כנגד הנרות²²⁴.

הזזת החנוכייה לאחר ההדלקה

יד. לאחר הדלקת החנוכייה, לכתחילה אין להזיזה ממקומה בטרם עברו חמישים דקות²²⁵ מההדלקה²²⁶, ובדיעבד, אם העביר את החנוכייה בתוך שיעור זמן זה לחדר אחר²²⁷ - יצא ידי חובתו²²⁸, אך נכון שיכבה את הנרות ויחזור וידליקם במקום הקבוע, ללא ברכה²²⁹.

רבתינו ואנ"ש בעצמם, דכן העיד הר"ח ר"ל גרונר ע"ה, וגם בלוח כולל חב"ד כתב זאת רק לנשים, ניתן לכל היותר לדייק שהרבי לא שלל מנהג זה (אלא הרוצים להחמיר על עצמם), אבל לא שעשהו 'הוראה לרבים'.

223. בשו"ע וכן נתפרשו המלאכות האסורות. וראה כף החיים סי' עתר סק"ח שהזכיר רק כיבוס ותפירה. וכ"ה ביתר פירוט בנן איש חי פ' וישב אות כז. וראה גם בהמובא בנטעי גבריאל פ"ח ס"א ובהע' ד (דהיינו בעיקר המלאכות החשובות השייכות לנשים). וכן בהלכות ומנהגי חב"ד ע' 109 הע' 104 העלה במשמעות הכף החיים. והיינו משום שאיסור מלאכה זה אינו אלא להיכרא, שלא ישתמשו לאור הנרות (ראה ב"י שם) או כדי שלא להסיח דעתן מזכר הנס (לבוש שם סוס"א), ולכן ודאי מותרות במלאכות המותרות ביום טוב ובחול-המועד (וע"ד המבואר בשו"ע אדה"ז סו"ס רנא גבי מלאכה בערב שבת). ועד"ז כתב בלוח יומי הלכה למעשה שם ע' מ. ע"ש.

אך להעיר מלקוטי שיהות חכ"ה ע' 512: ". נהגו הנשים להוסיף בזה 'שלא לעשות מלאכה בעוד שהנרות דולקות' - חדורות הן בענין ותוכן דנרות חנוכה הדולקות עד שאין להן שייכות לשום מלאכה".

224. ספר המנהגים ע' 71 והע' 24. וראה עוד לעיל הע' 220.

225. שהוא שיעור הזמן שהנרות צריכים לדלוק לפי מנהגנו, כדלעיל בפנים פ"ד ס"ב.

226. לפי שו"ע סי' תרעה ס"א ומשנ"ב שם סק"ה וסק"ו. וראה ספר המנהגים ע' 71.

227. אך אם הוציא את החנוכייה אל מחוץ לבית - לא יצא, ועליו לכבות את הנרות ולהדליקם מחדש במקום הראוי - ללא ברכה, כמפורש בשו"ע סי' תרעה ס"א. שערי תשובה שם סק"א. משנ"ב שם סק"ה.

228. ראה שו"ע סי' תרעה ס"א. פמ"א א"א סק"ב. משנ"ב שם סק"ה"ו ובשעה"צ שם סק"ו. וראה גם בסי' תרעה סק"ל.

229. ובפרט לפי מה שכתב הפרי חדש בסי' תרעה, דהאידינא שמדליקים בחנוכייה, אין לחוש להעברתה ממקום למקום, שכן לא שייך בזה כ"כ הטעם שיאמר הרואה שלצרכו הוא מדליק, ואף שכתב דבריו "להלכה ולא למעשה", יש לסמוך על סברא זו בדיעבד, שיצא ידי חובתו, וכ"כ פמ"ג שם משנ"ב סק"ג. כף החיים שם סק"ג. חזון עובדיה ע' קט.

229. שכן פשטות דברי המג"א בסי' תרעה סק"ב מורים שאין להזיז את החנוכייה כלל כל משך זמן הדלקתה. ואף שיש שדייק מדבריו בסי' רסג סק"ב להקל בזה - ראה מש"כ להלן בלבושי שרד שם סק"ז. וראה גם שערי תשובה כאן סק"א. ואף שרבו המקילים

בדיעבד, כנ"ל בהערה הקודמת, מ"מ נכון לחוש להחמירים, ואם אפשר בקל להדליק הנרות שוב בלא ברכה ולא להזיזם ממקומם תמישים דקות אחר ההדלקה. וראה עוד להלן פ"י ס"מ ואילך.

230. ראה ספר המנהגים ע' 70 ובהע' 15.

231. ע"פ הטעם המובא בהערה הבאה.

232. שכן טעם איסור ההזזה הוא כדי שלא יאמרו שלצרכו הוא מדליק, ושאינה הכא שברור שמתטלטה לצורך - ראה עד"ז חמד משה סי' תרעא סק"ו. שעה"צ סי' תרעד סק"ה. ובגדור"ד - ראה לוח יומי הלכה למעשה שם ע' בת.

233. ספר המנהגים ע' 71.

234. שו"ע סי' תרעה ס"ב ובמשנ"ב ס"ח. וראה בהמצוין בנטעי גבריאל פ"א הע' יב.

והא דלאחר מכן צריכים הנרות לדלוק שוב חצי שעה (ולמנהגנו תמישים דקות) ולא רק להשלים לשיעור חצי שעה מההדלקה הקודמת. היינו משום שבהדלקה הקודמת לא יצא ידי חובתו וצריך להדליק מחדש, וכ"כ בפסקי תשובות סי' תערב הע' 26. הליכות מועד הל' חנוכה ע' צב.

235. ערוך השולחן סי' תרעה סק"ד.

להשתמש בו תשמיש אחר²⁴⁵, כיון שהוקצה למצות נר חנוכה בלבד²⁴⁶, ואין להשליכו בדרך בזיון, אלא ישרוף במדורה בפני עצמה את כל שיירי השמן, ואם מסיבה כלשהי אינו יכול לשורפו - ישליכנו שלא בדרך ביזיון²⁴⁷.

כד. אכן, גם בשמן שנותר לאחר שדלק כשיעור - מחמירים שלא להשתמש בו לתשמיש אחר, מחשש שגם שמן זה מוקצה הוא למצוה, ולכן יש להתנות לכתחילה שאינו מקצה אלא את השמן הנצרך לו לקיום המצוה בלבד וכך יוכל להשתמש בשמן הנותר או לשופכו, ואם לא התנה - לא ישתמש בו אלא ישרפנו, כנ"ל²⁴⁸.

אודות שיירי השמן והפתילות לאחר חנוכה - ראה בהרחבה להלן פ"ד ס"ד ואילך.

ח. מקום ההדלקה לנמצאים מחוץ לביתם

המתארחים לסעודה בלבד

א. מקום הדלקת נר חנוכה הוא בבית שבו גר ואוכל בו את סעודותיו בקביעות²⁴⁹.

ב. אדם ההולך לבדו (ללא בני ביתו) לסעוד בבית חברו ודעתו לחזור ללון בביתו - עליו להדליק נר חנוכה בביתו ולא בבית חברו²⁵⁰, ולכתחילה עליו לצאת מבית חברו באופן שיספיק להגיע להדליק בביתו עם תחילת זמן ההדלקה או שידליק בביתו בזמן ורק אחר־כך יצא לבית חברו²⁵¹.

ג. אם לא ידע או שעבר במקום מסוים

לחמישים דקות - יכול להוסיף שמן מבלי לכבות את הנרות²³⁶.

נר שכבה

כ. נר שכבה בתוך שיעור זמן דליקתו (ולמנהגו - לפני שעברו חמישים דקות), אף שיצא ידי חובתו - חוזר ומדליק אותו ללא ברכה, אבל לאחר זמן זה, באם כבה - אין צריך לשוב ולהדליקו²³⁷.

כיבוי הנרות

כא. לאחר חמישים דקות, מעיקר הדין מותר לכבות את הנרות²³⁸, אלא שנוהגים בפועל להשאירם דולקים עד שיכבו (מלבד השמש, אותו ניתן לכבות לכתחילה)²³⁹.

אך אם צריך לצאת מהבית וכדו' - יכול לכבותם לאחר שעברו חמישים דקות²⁴⁰.

כב. אם נצרך באופן פתאומי לצאת מהבית בתוך החצי שעה, כגון מחמת אזעקה וכדו', ולא יכול להשאיר את הנרות דולקים - יכול לכבותם, ונכון שבחזרתו ידליקם שוב ללא ברכה (אך גם אם לא עשה כן - יצא ידי חובתו, כיון שבשעת ההדלקה היה על מנת שישארו דולקים חצי שעה)²⁴¹.

שיירי השמן והפתילות

כג. השמן הנותר בנרות בלילות החנוכה²⁴², באם לא דלק כשיעור, שהוא חצי שעה לאחר צאת הכוכבים²⁴³ - ניתן להשתמש בו עבור ההדלקה בלילות הבאים²⁴⁴. אך אסור

236. כיון שאם דלקו הנרות משקיעת-החמה למשך חצי שעה יצא עכ"פ בדיעבד, שאינו דומה להמבואר בשו"ע שם בהיה לו שמן לפחות מחצי שעה שלא יצא ידי חובתו, כיון שלכו"ע הוא פחות מכשעור, שכן בנוד"ד יש שיטות שלכתחילה זמן ההדלקה הוא בשקיעת-החמה.

237. ספר המנהגים ע' 71. וראה להלן בפנים סכ"א לענין כיבוי הנרות.

238. שו"ע ס' תערב ס"ב.

239. מג"א שם סק"ד בשם הב"ח. אבל ראה לוח יומי הלכה למעשה שם הע' 155.

240. משנ"ב שם סק"ז, כיון שהמנהג לכתחילה בשעת ההדלקה להתנות שהוא מקצה למצוה רק את השמן הדולק בשיעור זמן ההדלקה הנצרך, ולכן ניתן לכבות את הנר לאחר שהשתמש בו למצוותו וליהנות ממותר השמן, וראה להלן בפנים סכ"ג-ד.

241. כיון שיש אומרים שבימינו, שמדליקים בפנים, אין צריך שהנרות ידלקו למשך חצי שעה - וראה שו"ת מהר"ם שיק א"ח ס' שלב. דעת תורה ס' תערב סק"ד.

242. בכל הבא להלן - הוא הדין לגבי שיירי נרות שעוה וכיו"ב.

243. כדלהלן פ"ו ס"ב.

244. טור סו"ס תרעו. משנ"ב שם סק"ז.

245. ראה שו"ע ס' תרעו ס"ד.

246. ואם מותר להשתמש בו לנר מצוה אחר כגון לנר שבת או נרות ביהכ"נ וכיו"ב - ראה פמ"ג שם משב"ז סק"ד. הגהות חכמת שלמה שם. שו"ת שרגא המאיר ח"ה ס' ק"ח אות ב.

247. בשו"ע שם עשושה לו מדורה ושורפו בפני עצמו, אמנם עיקר האיסור הוא להשליכו בדרך בזיון, אלא שהמנהג הוא לשורפו, כמבואר בשדי חמד מערכת חנוכה סק"ט בשם כמה פוסקים, אבל מעיקר הדין יכול להשליכו שלא בדרך ביזיון, היינו שיעטפנו בשקית אטומה וכדו', וכך יעשה כמאיוזו סיבה אינו יכול לשורפו.

248. שו"ע ס' תרעו ס"ד ובמשנ"ב שם סק"ח. ואין אפשרות להשתמש בשמן לשנה הבאה, מחשש תקלה, שמה ישתמש בו לדבר אחר - משנ"ב שם סק"ט.

249. ראה רמ"א ס' תרעו ס"א. ט"ז שם סק"ב. משנ"ב שם סק"ב.

250. מג"א שם סק"ז. ט"ז שם. משנ"ב שם.

וכיון שאינו מדליק נר חנוכה קודם סעודתו אלא רק לאחר מכן בביתו, הרי שיש הגבלות במה שיכול לאכול (אם התחיל חצי שעה קודם זמן ההדלקה) - ראה לעיל בפנים פ"ה ס"א ואילך. וע"ע להלן בפנים ס"ד.

251. ראה משנ"ב שם. וראה גם לעיל בפנים פ"ד ס"ט.

החנוכה, באם החופה לאחר השקיעה, אזי באם יש אפשרות - הטוב ביותר הוא שהחתן ידליק בבית אביו [או בביתו החדש] בהגיע זמן ההדלקה, וכן הכלה תצא ידי חובה בהדלקת אביה בביתה²⁵⁸.

באם הדבר לא מתאפשר, כגון שצריכים לצאת לאולם לפני שהגיע זמן ההדלקה (בשקיעת החמה), וכן באם החופה נערכת לפני השקיעה - יש לשאול רב מורה-הוראה כיצד ינהגו החתן והכלה, ההורים ויתר המוזמנים.

הלן מחוץ לבית

1. אדם הלן לבדו מחוץ לביתו ומשפחתו נמצאת בבית, אם אשתו או בנו²⁵⁹ מדליקים בביתו - מן הדין אינו צריך להדליק בעצמו ויוצא ידי חובה בהדלקתם²⁶⁰, אך המנהג להחמיר, שידליק בעצמו במקום שנמצא ולא ייצא בהדלקת משפחתו²⁶¹, ויכול אף להדליק בברכה, באם מתכוון שלא לצאת בהדלקת משפחתו²⁶², ונכון שידליק קודם הזמן שמשפחתו מדלקת²⁶³.

2. אדם הלן מחוץ לביתו עם כל משפחתו, או שמשפחתו נשארה בבית אבל אין מדליקים שם מאיזושהי סיבה - מן הדין עליו להשתתף בפרוטה בהדלקת המארח²⁶⁴, אולם המנהג שמדליק נרות חנוכה בעצמו במקום שמתארח ואינו יוצא בהדלקת המארח²⁶⁵.

בו באקראי - עליו להדליק שוב בביתו, ויכול אף לברך על הדלקה זו, באם עושה כן גם בכדי להוציא את בני ביתו, ובמקרה כזה יעמדו בני ביתו לצידו בשעת הברכה²⁵².

אדם המתגורר לבדו שסעד והדליק בבית חברו, ידליק בביתו שוב ללא ברכה²⁵³.

ד. אדם ההולך עם בני ביתו לסעודה בבית אחר וחוזרים ללון בביתם - לכתחילה לא ידליק נרות בבית המארחים, אלא ידליק כשיחזור לביתו.

והטוב ביותר הוא להדליק בביתו בזמן ההדלקה ורק לאחר מכן לצאת עם בני ביתו לבית המארחים²⁵⁴, ובפרט שאינם יכולים לאכול 'אכילת קבע' קודם ההדלקה²⁵⁵.

אם יש צורך לצאת מביתם מוקדם, קודם השקיעה, לבית המארחים, ובכוונתם לחזור לביתם רק לאחר חצות הלילה - אין להדליק בביתם בפלג-המנחה, אלא רק לאחר שיחזרו, גם אם חלק מבני הבית יהיו כבר ישנים²⁵⁶.

אולם כשלא מתאפשר מאיזו סיבה שהיא להדליק בביתם - ניתן לסמוך על הדעות שניתן להדליק בבית המארחים, כיון שבני ביתו עמו²⁵⁷.

ה. חתן וכלה המתחתנים באחד מלילות

ואם התאחר והגיע לביתו לאחר זמן ההדלקה - דינו כמבואר לעיל פ"ד ס"ג ואילך. ויש.

252. דאף שעבר והדליק שלא במקום הראוי להדליק, ד"אין סברא לומר שידליק על רחוב העיר, דאין שייך לו שם הדלקה" (לשון הט"ז שם), ולכן צריך לשוב ולהדליק בביתו לפרסם הנס לבני הבית - מכל מקום, כתב בס' ברכת הבית שער נד ס"י ובהערה שם, דלא יברך כשחזר ומדליק בביתו אם לא כשמוציא י"ח את בני ביתו, ד"ל שיצא ידי חובת ההדלקה מצד חובת הגוף שעליו אף שלא קיים חובת ההדלקה בביתו (שהרי הכל חייבים להדליק, גם אם נמצא במדבר, ומשמע שיש גם חובת הגוף בהדלקת נר חנוכה - ראה שו"ת צ"ץ אליעזר חט"ז סי' כט. שו"ת או נדברו ח"ז סי' סג), ולכן על צד זה יש לחשוש בנוגע לברכה. ויש להאריך בזה, ואכ"מ.

253. לפי המבואר בהערה הקודמת.

254. ראה שו"ת אגרות משה י"ד ח"ג סי' יד אות ה. ימי הלל והודאה פל"ה הע' 11. וגם אם נמצאים שם כל ב"ב, מ"מ אין זה ביתם, ושאינו במקום שמתארחים גם לשינה, כדלהלן בפנים ס"ו ואילך (ראה ביה"ל סי' תרע"ד במקום שאוכל).

255. כנ"ל בפנים פ"ה ס"א.

256. שהרי בפשטות אינו יוצא בהדלקה בבית חברו (וראה לעיל הע' 248) ואין לו להדליק שם, ומאידך לא גרע במה שמדליק לאחר חצות הלילה ובפרט שיש מבני ביתו נעורים, וכדלעיל בפנים פ"ד סי' ד בהרחבה - ראה בהמצוין לעיל בהערה הקודמת. אבל ראה הכפר של הרבי שם.

257. ראה שו"ת קנין תורה ח"ה סי' עב. אבל ראה מה שהשיב עליו בימי הלל והודאה שם. וראה קובץ אור ישראל (מאנסי) גל' ו' ע' מא ואילך. ואכהמ"ל.

258. לפי פסקי תשובות סי' תרע"ז אות ט. ע"ש.

259. שמעל גיל מצוות ומדליק (גם) בשליחות אימו - ראה לעיל בפנים פ"א ס"ו.

260. שו"ע סי' תרע"ז ס"ג.

261. רמ"א שם. ט"ז שם סק"א. וראה גם לבוש שם ס"ג. משנ"ב שם סוסק"ג ובשעה"צ שם סק"ז.

262. מג"א סי' תרע"ז סק"ט ("ומשום ברכה לבטלה ליכא, כיון שאינו רוצה לצאת בשל אשתו ממילא חל חיובא עליה"). ובמשנ"ב שם סק"ט ("מהלבוש שם סוס"א"): "ובלבד שיכוון במחשבתו קודם שעת ההדלקה שאינו רוצה לצאת בשל אשתו".

263. שכן דאי לא יצא ידי חובה בהדלקתה, אף אם נאמר כהשיטות דלאו כל כמיניה לומר שאינו רוצה לצאת בשל אשתו - משנ"ב שם סק"ט.

ומ"מ, גם אם הדליק לאחר הדלקת אשתו - עדיין יכול לברך, כיון שהרבה אחרונים הסכימו שיכול לברך לכתחילה - משנ"ב שם ובסק"ב סי' תרעה סק"ט.

ומעתה, גם אם נמצא במקום שיש הפרשי שעות בין המדינה שנמצא בה למדינתו - למעשה אי"ז משנה, מאחר שבכל אופן המנהג הוא שמדליק בעצמו ואינו מסתמך על ההדלקה בביתו. אבל לגבי אשה שנמצאת במדינה אחרת ללא בעלה - ראה להלן סי' ד.

264. ויש בזה כמה פרטי דינים - ראה שו"ע ונו"כ סי' תרע"ז ס"א-ב.

265. ראה מג"א סי' תרע"ז סק"ג. משנ"ב שם סק"ג וביה"ל שם ד"ה פתח, ד"ה במקום וד"ה לעצמו.

- ידליק בחדר האוכל²⁷³. וכשמדליק שם
- מוטב שידליק בזמן ארוחת הערב, שאז
מתאספים כל הסועדים, גם אם הוא מאוחר
מתחילת זמן ההדלקה²⁷⁴.

אודות מקום ההדלקה למתארחים לשבת
חנוכה - ראה להלן פ"ג ס"ה וס"מ.

אשה ונת הנמצאות מחוץ לבית

יב. אשה או בת המתארחות מחוץ לביתן, וכן
אשה שנמצאת בבית רפואה או בית החלמה
וכדו' - יוצאות ידי חובה בהדלקת הבעל או
האב בביתם ואינו צריכות להדליק בעצמן
במקום בו נמצאות²⁷⁵.

ומכל מקום, נכון וראוי שתשתתף בהדלקה
הנערכת היכן שנמצאת ותשמע את ברכות
"שעשה ניסים" ו"שהחינו" ותראה את
הנרות²⁷⁶.

יג. באם בעלה אינו מדליק בביתם, או במקרה
שהוא מתארח בבית אחר (כגון שהאשה
בבית החלמה והבעל מתארח בבית אביו
או חמיו) ומשתתף שם בפרוטה או שמדליק
לעצמו - אין האשה יוצאת ידי חובה
בהדלקתו, כיון שאינו מדליק בביתם, ולכן
צריכה להדליק במקום בו נמצאת²⁷⁷, אם
בהשתתפות בפרוטה עם אחד או אחת
המדליקים שם, או שתדליק בעצמה או ע"י
שליח²⁷⁸.

ח. אדם המתכנן ללון מחוץ לביתו, בין אם
לבדו ובין אם יחד עם משפחתו, אף אם
בשקיעה עדיין נמצא בביתו²⁶⁶ - מצד הדין
אינו מחויב להדליק בבית ויכול להדליק
לכתחילה בבית המארחים²⁶⁷. עם זאת, הנכון
שידליק בביתו בזמן ההדלקה קודם צאתו
לבית המארחים²⁶⁸.

ט. אדם המתארח בבית אחר והעמידו לרשותו
יחידת דיור עם כניסה נפרדת, אך היא
מיועדת לשינה בלבד, ואילו האכילה היא
על שולחנו של בעלי הבית בקביעות, או
שמתארח אצל מארח אחד לשינה ואצל
מארח שני לאכילה - מדליק במקום
האכילה²⁶⁹. ומכל מקום, בדיעבד, אם הדליק
במקום השינה - יצא ידי חובתו²⁷⁰.

י. גם אדם השוכר חדר במלון או אכסניה, בין
אם נמצא שם עם בני משפחתו ובין אם
נמצא שם לבדו, אף שיכול לצאת בהדלקה
שמדליקים במלון בהשתתפות בפרוטה
או בהדלקה שבביתו, ידליק נרות חנוכה
בעצמו בברכה²⁷¹ (ואם נמצא לבדו ואשתו
או בנו מדליקים בביתו, יכוון שאינו יוצא ידי
חובה בהדלקתם ונכון שידליק קודם הזמן
שמדליקים, כנ"ל ס"ח).

יא. המדליק בבית מלון או אכסניה, ידליק
בפתח חדרו²⁷². אך באם אין הדבר מתאפשר

273. ראה שו"ת תשובות והנהגות ח"ג סי' רטו אות ג. אבל ראה שו"ת
אור לציון ח"ד פמ"ו אות ח.

274. לפי המבואר לעיל בפנים פ"ד ס"ט. וכ"כ בהליכות מועד שם
פ"ג ס"י.

275. ראה הליכות שלמה הל' חנוכה פ"ג ס"ה. תורת היולדת פנ"ד
ס"ב.

והיינו שגם אינה מחמירה ומדליקה בעצמה, כמבואר לעיל ס"ו ואילך,
כיון שמנהג זה הוא דוקא בגברים, ומצד מהדרין, משא"כ בנשים
ובנות, שמנהגה שאינן מדליקות בפועל.

ובהתאם להמבואר לעיל הע' 271, אין הבדל בין אם מתארכת בחינם
או משלמת על שהייתה שם.

276. ראה משנ"ב ס' תרעו סק"ו. הליכות שלמה שם הע' יא. תורת
היולדת שם ס"ג. פסקי תשובות שם הע' 28.

אבל אם אין מי שמדליק שם, כתב בתורת היולדת שם שיכולה
להדליק בעצמה היכן שנמצאת, ותכונן שלא לצאת בהדלקת בעלה
שבבית, ונכון שיהיה זה קודם זמן הדלקתו של בעלה.

277. כיון שמעיקר הדין היא חייבת בנר חנוכה, אלא שהמנהג שיוצאת
בהדלקת בעלה או אביה, אבל באם אינה יוצאת בהדלקתם מכל סיבה
שהיא - צריכה לקיים את חובתה בעצמה או ע"י שליח, כמבואר
לעיל פ"א ס"ו.

ובאם היא נמצאת בבית מלון או אכסניה או בית החלמה - לכתחילה
תדליק בחדרה הפרטי, ובאם אי אפשר להדליק שם - תדליק בחדר
האוכל, כנ"ל ס"ב. וכ"כ בנוד"ד בהליכות מועד שם פ"ג סוס"י.

278. לפי לקט יושר הל' חנוכה ד"ה והבחורים המדליקים. ברכת

266. אבל אם נמצא רק בפלג המנחה ויוצא לבית המארחים קודם
שקיעת החמה - לא ידליק בביתו, כמבואר להלן פ"ג הע' 535.

267. לפי הט"ז ס' תרעו סק"ב.

268. שכיון שלן שם רק באקראי, עדיין הקביעות היא בביתו - ראה
חובת הדר פ"א הע' נו, מה גם, שבכך ידליק עם תחילת זמן ההדלקה.
וראה גם פסקי תשובות ס' תרעו הע' 7-66.

וראה לעיל פ"ו סכ"א אם יכול לכבות את החנוכיה טרם צאתו מביתו.
269. רמ"א ס' תרעו ס"א ובמשנ"ב שם סק"ב. וראה ביה"ל שם
ד"ה פתח.

וראה להלן סט"ו לענין בחורים הישנים בפנימייה וכו'.

270. משנ"ב שם סק"ח.

271. דאף שיש שכתבו (חובת הדר פ"ב ס"ט וראה שם בהע' לט
ע"פ שו"ת מהרש"ם ח"ד ס' קמו. פניני חנוכה ע' קיט ואילך) שכיון
שמשלם על שהייתו שם, נחשב המקום לביתו ומחויב מדינא להדליק
שם בברכה גם אם נמצא לבדו ומדליקים עליו בביתו - מ"מ מסתימת
דברי הפוסקים בס' תרעו משמע שלא חילקו בין מתארח בתשלום
למתארח בחינם, ולכן מעיקר הדין אינו מחויב להדליק שם, אלא מצד
המנהג להחמיר ולהדליק בעצמו בכל מקום - ראה בהרחבה פסקי
תשובות ס' תרעו אות ג ובהערות שם. הליכות מועד, הל' חנוכה,
פ"ח הע' ו. ושו"נ.

272. שאף שהעיקר הוא ההדלקה במקום האכילה, כנ"ל בפנים
בסעיף הקודם, הרי חדר האוכל במלון הוא חדר אוכל משותף ואינו
מיוחד לו (שו"ת אור לציון ח"ד פמ"ו אות ח), ומאידך, לפעמים אוכל
הוא גם בחדרו הפרטי. וראה פסקי תשובות שם הע' 22.

הפרשי שעות

יד. איש או אשה שאינם נמצאים בביתם, מעיקר הדין יוצא האחד בהדלקת השני בביתם, וזאת גם אם יש הפרשי שעות בין המדינות בהם נמצאים.

אך מאחר שיש המחמירים במצב שיש הפרשי שעות, שאין האחד יוצא בהדלקת השני - לכתחילה נכון שהאשה תשתתף בפרוטה בהדלקה במקום שהותה או תדליק בעצמה בברכה (ותכוון שלא לצאת בהדלקה של בעלה), וכן האיש, ידליק בעצמו בברכה (ויכוון שלא לצאת בהדלקת אשתו), כפי המנהג.²⁷⁹

מסיבה זו, מוטב שלא יביאו את עצמם למצב בו לא יוכלו להדליק במקום שהותה, וכגון בטיסה וכיו"ב²⁸⁰, אך אם כבר נאלצו להגיע לידי כך, ניתן לסמוך על ההדלקה שבביתם.²⁸¹

וראה להלן סכ"ו בד"ן מי שנמצא בשדה התעופה בשעת חיוב ההדלקה ומדליקים עליו בביתו.

תלמידי ישיבה ותלמידות בפנימיה

טו. בחורי ישיבה מדליקים נר חנוכה כל אחד בפני עצמו.²⁸²

טז. הבחורים ידליקו בפתח חדרם הפרטי שבשיבה, ששם הוא החדר המיוחד להם, ונמצאים שם יותר ממקום אכילתם, ואף אוכלים בו מפעם לפעם (ואם יש להם ספק בדבר - יאכלו שם לאחר ההדלקה או במהלך היום עכ"פ מזוגות בשיעור קזית [כ-27 סמ"ק]).²⁸³

אכן, במקום שהדבר אינו מתאפשר מבחינה בטיחותית וכיו"ב - יכולים להדליק כולם בחדר האוכל²⁸⁴, ויזהרו להפריד בין התנוכיות, כדי שיהיה היכר כמה נרות מדליקים באותו הלילה.²⁸⁵

בחורי ישיבה שחדרם הוא בדירה הנפרדת מחוץ למתחם הישיבה - דינם כדלהלן בסוף הסעיף הבא.

יז. כמו כן, נערות הנמצאות בפנימייה צריכות להדליק בעצמן ולא להסתמך על ההדלקה בביתן.²⁸⁶

ויכולות לעשות זאת באופן שכל אחת תשתתף בפרוטה לפחות בקניית השמן, או שאחת תקנה את השמן ותזכה אותו עבור כל הבנות (ראה בהערה²⁸⁷), וההדלקה תערך בחדר האוכל בהשתתפות כולן,

הבית שער נד הע' ט. הליכות שלמה שם הע' יג. פסקי תשובות שם אורח ג והע' 31. הליכות מועד שם ס"ז. וש"ב.
279. כנ"ל ס"ו הפרטים בזה.

280. ראה בהרחבה להלן סכ"ו ואילך.

281. הנה בש"ס ופוסקים לא מצינו שחילקו בין מקום למקום, ואף במשנ"ב ס' תרעז ס"ב כתב להדיא: "מד"נא, כשאשתו מדלקת נר חנוכה בביתו, הוא יוצא י"ח בהדלקתה אף שהוא במקום רחוק מביתו" וכי, היינו אפי' אם נמצא רחוק, ובפשטות אף באופן כזה שיש הבדלי שעות.

וכ"כ לדייק מדבריו בשו"ת מנחת יצחק ס' מו, אלא ששוב נסתפק, שמא כך י"ל כל עוד מדובר שהחיוב במקום הבעל וכן הדלקת האשה הם באותו היום, וכגון שכשאצלה לילה ואצלו יום הבא, שאז הוא אותו היום, אבל אם אצלו יום הקודם עדיין - אינה יכולה להוציא י"ח. וכ"כ עוד אחרונים, שמחמת הספק לא יגיע אדם למצב כזה שהוא לא יכול להדליק בעצמו היכן שנמצא, וכגון בטיסה וכיו"ב, שמא לא יוכל לסמוך על ההדלקה שבביתו.

אכן בשו"ת מנחת שלמה ח"ב ס' נו אות ב, פשיטא ליה כהאופן הא' דלעיל, שיוצא י"ח אפילו כשהשעות משתנות, ש"בני ביתו של אדם שפיר נפטרים ויוצאין בהדלקת בעה"ב, ולא מפני שליחות, רק מפני שמעיקרא החיוב חל רק על אחד מבני הבית והשאר נפטרים ממילא". ולכאורה כן מורה פשט הלשון שמדליקין עליו בביתו, היינו שהעיקר הוא ההדלקה שנעשית בבית, אף שלא נעשית על ידו או בשליחותו ובזמן ההדלקה במקומו עתה, אלא שבוה נפטר הוא מחיובו בהדלקת נר חנוכה, באיזה אופן שיהיה, והיינו לפי שיטת המג"א ס' תרעז סק"ב, דדי בכך שאשתו מדליקה בביתו ואין לו עוד חיוב בזה (ודלא כהב"ח שם שעדיין לא מקיים חובת הגוף שעליו, וגם לשיטתו הרי חובת הבית מ"מ קיים), וכ"כ בשו"ת משנה הלכות ח"ו ס' קיט.

שו"ת קנין תורה ח"ד ס' פב. שו"ת רבבות אפרים ח"ה ס' תלו. חוט שני, הל' חנוכה, ע' שיא אות ב, וראה עוד בהמצוץ בפסקי תשובות ס' תרעז הע' 34. ומאחר שסו"כ הדבר שנוי במחלוקת הפוסקים האחרונים, הכרענו כפנינים.

282. ואף שיכולים לצאת בהדלקה שמדליקים בביתם, נוהגים להדליק בפני עצמם - ראה שו"ת מהרי"ל ס' קמה. ספר התרומה מפתחות ס' רכט. ספר הפרנס ס' קנב ועוד פוסקים, ומה שאמר ר' זירא בנגמ' שבת כג, א שבעודו בחור היה משתתף בפרוטה עם בעל הבית - ראה שו"ת יחיה דעת ח"ו ס' מג, ודיינו משום שלא היו לו הורים [ראה ירושלמי קידושין פ"א ה"ז] ולא היה מי שהדליק עליו בבית. וע"ע ימי הלל והודאה פל"ו הע' 3. מאידך, יש הפוסקים כפשטות דברי הגמ', שלא אמרו שיוצא ידי חובה במה שמדליקין עליו בביתו אלא בווזג נשוי, שהאיש או האשה מדליקים בבית ופוטרים זא"ז, משא"כ בשאר בני הבית, וממילא מעיקר הדין צריכים הבחורים להדליק בעצמם - כ"ה דעת העיטור, הסמ"ג, הסמ"ק, הר"ח שבת שם ועוד. ולהעיר גם משו"ע אדה"ו ס' רסג ס"ט.

283. ראה שו"ת אגרות משה יו"ד ח"ג נד יד אות ה. שו"ת מנחת יצחק ח"ו ס' מת. שו"ת אד נדברו ח"ה ס' לח אות ב. שו"ת שבט הלוי ח"ג ס' פג.

284. כפי השיטות הסבורות כן - ראה המובא בשו"ת תשובות והנהגות ח"ב ס' פג. וראה עוד בפסקי תשובות ס' תרעז אות י. וש"נ. ודעת הגר"ש דבורקין ע"ה היתה שהבחורים ידליקו בחדר האוכל (הובא בקובץ צרפת פרצת גל' לה ע' 115 ואילך).

285. ראה רמ"א ס' תרעא ס"ב.

286. ראה בהמובא לעיל הע' 277.

287. והיינו ע"ד המבואר בסדר עירוב תבשילין לאדה"ו, שאחד יכול להגביה את העירוב ולזכות בשביל כל אנשי העיר, וכך גם כאן - שאחת הבנות תקנה שמן ותתן לחברתה שתגביה אותו ותזכה בו עבור כל שאר הבנות שבפנימייה.

הדלקה לחיילים בבסיסים ובמקומות הלחימה

כ. חייל הנמצא בבסיס, או בכל מבנה אחר בו הוא מתגורר בתקופה זו, ידליק נרות חנוכה במקום בו הוא ישן, ואם לא ניתן להדליק במקום השינה, ידליק בחדר האכילה, ולכתחילה ידליק בארוחת הערב, במעמד חיילים נוספים.²⁹⁵

כא. חייל נשוי שאשתו מדליקה בביתם, אזי יכוון שאינו רוצה לצאת ידי חובה בהדלקה זו כדי שיוכל להדליק בעצמו בברכה, ונכון שידליק קודם זמן ההדלקה בביתם.²⁹⁶

כב. ניתן להדליק את הנרות עד עלות השחר, אלא שעד חצות יכול להדליקם בברכה בכל אופן, ואחר חצות יכול להדליקם בברכה רק אם יצטרפו אליו חיילים (ולפחות חייל אחד) שעדיין ערים.²⁹⁷ במקום שבו קיימת פעילות גם בשעות הלילה, יש מקום להקל להדליק בברכה אחר חצות גם אם הוא לבדו.²⁹⁸

כג. באם נמצא כל היום ואף ישן בטנק - יכול להדליק שם בברכה, כיון שנחשב לו כבית. כמובן, באם יכול להדליק שם מבחינה בטיחותית. לחילופין, הוא יכול להדליק בסמוך לטנק, במידה והנרות יוכלו לדלוק שם חצי שעה לפחות.

כד. הדלקה הנעשית בשטח פתוח לכתחילה אין יוצאים בה ידי חובה ואינה אלא לפרסומי ניסא, אלא אם כן לא יגיע הלילה לישון במקום מקורה, שאז יכול לצאת ידי חובה בהדלקה זו שבשטח הפתוח.²⁹⁹

כה. כל האמור הוא באם נמצא בבסיס או בשטחי כינוס וכדו', אבל באם נמצא בתוך שטח הלחימה, מאחר שמדובר במצב סכנה ממש - פטור הוא מההדלקה, וודאי יכול לסמוך על הדלקת אשתו (או אביו) הנמצאים בביתם.

ואחת מהבנות תברך ותדליק, ותוציא את כולן ידי חובה (ונכון שבכל לילה תדליק בת אחרת²⁸⁸). לחלופין, מנהל המוסד יכול להדליק בשליחותו וכולן יהיו נוכחות בשעת ההדלקה.²⁸⁹

הדברים אמורים כאשר מקום השינה ומקום האכילה הינם באותו מתחם, אבל במקום שיש לבנות דירות נפרדות מחוץ למבנה הסמינר, אזי ידליקו בדירתן בפתח אחד החדרים, ולא בחדר האוכל הכללי של המוסד.²⁹⁰

מאושפז בבית הרפואה

יח. חולה המאושפז בבית הרפואה, צריך להדליק בעצמו ובברכה²⁹¹ בחדר בו מאושפז, שהוא המיוחד לו.

אך באם לא מאפשרים להדליק אש בחדרו - ידליק בחדר האוכל²⁹².

יט. באם אינו יכול לקום ממיטתו ולהדליק - יכול להדליק על מיטתו ולאחר מכן יעבירו את החנוכייה למקום אחר באותו החדר²⁹³, ובמידה שלא מאפשרים להדליק אש - יכול לסמוך על ההדלקה שבביתו, וליתר שאת ידליק על מקומו פנס (שיש בו חוט להט) במקום נר חנוכה וללא ברכה.²⁹⁴

לענין אשה המאושפזת בבית הרפואה או שנמצאת בבית החלמה וכיו"ב - ראה לעיל ס"ב ואילך.

288. בן איש חי שנה ראשונה פרשת וישב ס"ז. כף החיים ס' תרעא סק"ב. לוח יומי הלכה למעשה, חנוכה תשפ"ד, ע' לא.

289. ראה בהרחבה קובץ הערות וביאורים גל' תתקל ע' 55 ואילך. וש"נ. לוח יומי הלכה למעשה שם.

[אבל ראה בקובץ צרפת פרצת הנ"ל מענה כ"ק אדמו"ר לסטודנטית שתדליק נרות חנוכה בחדר השינה, אמנם יתכן שהמדובר שם הוא בסטודנטית המדליקה לעצמה בלבד ואין עוד בנות המדליקות שם, שבוז מוטב שתדליק בחדר השינה, אבל במקום שכל הבנות צריכות להדליק אכן יכולות להשתתף בפרוטה ולהדליק במקום המשותף לכולן, שהוא חדר האוכל או כפי החילוק שכתבנו להלן בפנים בין סוגי חדרי השינה של התלמידות. וע"ע לוח יומי הלכה למעשה שם הע' 100.]

290. ראה קובץ הערות וביאורים גל' תתקל ע' 65 ואילך, ומשם בלוח יומי הלכה למעשה שם ובהע' 102. וע"פ האמור שם כתבנו לחלק בין סוגי חדרי השינה של התלמידות, אם נמצאות במתחם אחד או בדירות נפרדות מחוץ למתחם.

291. אף שמדליקים עליו בביתו, וזאת כפי המנהג להדליק בעצמו, כדלעיל ס"ו.

292. כדיון בחור ישיבה דלעיל סט"ז.

293. ראה לעיל פ"ז סט"ו.

294. כדלהלן סוסכ"ט.

295. כדיון בחור ישיבה דלעיל בפנים סט"ז.

296. כדיון אכסנאי המבואר לעיל ס"ו.

297. בהתאם להמבואר לעיל פ"ד ס"ג.

298. כיון שבמקום זה זמן "שתכלה רגל מן השוק" הוא אכן גם בשעה זו, ובפרט שיש המקילים בזמננו גם כשנמצא לבדו להדליק בברכה עד עלות השחר - ראה משנ"ב ס' תערב סק"א ובשעה"צ שם סק"ז. וראה גם לעיל שם ס"ד. וש"נ.

299. בהתאם להמבואר להלן סכ"ט לגבי הנמצא בטיסה. ע"ש ובהמוצין שם הפרטים בזה. וראה בנדו"ד שו"ת ציץ אליעזר חט"ו ס' כט. שו"ת אז נדברו חז"ו ס' סג. ועוד.

הדלקה בדרכים וטיסה בימי החנוכה

כו. טיסה > הטס בימי החנוכה, עליו לוודא תחילה שלא יפגע הדבר במצות הדלקת נר חנוכה³⁰⁰, וכאשר הזדמנה טיסתו בסמוך לשעת ההדלקה, כמה מצבים בדבר, שבהתאם לזה משתנה הדין, כדלהלן.

אם יוצא מביתו לאחר השקיעה - ידליק בביתו, הגם שלא יוכל להתעכב על יד הנרות במשך חצי שעה³⁰¹.

כז. אם יוצא לפני השקיעה ויודע בוודאות שיגיע למחוז חפצו קודם עלות־השחר - ידליק כאשר יגיע לשם, וגם אם יגיע סמוך ממש לעלות־השחר ולא ידלקו הנרות חצי שעה קודם עלות־השחר³⁰², ואם לפחות שנים או אפילו אחד מבני הבית מלבדו יהיו נעורים באותה שעה - ידליק בברכה. ואם הוא מתגורר שם לכדו ואין שם אנשים נוספים - מדליק בברכה אף שהוא לבדו³⁰³.

כח. אם יוצא מביתו לפני השקיעה ולא יגיע למחוז חפצו עד אחר עלות־השחר - ידליק בביתו בפלג־המנחה³⁰⁴.

כט. אם יוצא עוד לפני פלג־המנחה ולא יגיע למחוז חפצו עד אחר עלות־השחר³⁰⁵, באם יכול להדליק נרות בשדה־התעופה (מפלג־המנחה ואילך), כגון בחדר עישון וכיו"ב שניתן להדליק שם אש - יסמוך על הדעות שיכול להדליק שם וידליק ללא ברכה (אחר שיכוון שלא לצאת בהדלקה שבביתו)³⁰⁶,

300. ואם כבר הזמין כרטיס באופן שלא יוכל להדליק נרות חנוכה כלל באותו לילה - ישאל רב מורה־הוראה.

301. פשוט, שכן העיכוב ליד הנרות אינו לעיכוב, וודאי שאין להימנע בשל כך מלהדליק את הנרות בביתו או להקדים את ההדלקה קודם השקיעה כדי שיוכל לשהות ליד הנרות חצי שעה.

302. ראה שו"ת שבט הלוי ח"ח סי' קנו אות ב לפי המג"א סי' תערב סק"ו, שיכול להדליק בברכה כל הלילה, וראה גם פסקי תשובות סי' תערב הע' 25. והוספנו התנאים ע"פ המבואר לעיל פ"ד ס"ד. וש"נ. 303. לפי המבואר לעיל שם. וש"נ.

304. וראה לעיל שם ובהערה שם אם יכול לברך על ההדלקה.

305. היינו כשכבר אירע שטיסתו היא בזמנים אלו, אך לכתחילה מוטב שלא יכניס את עצמו למצב כזה. וראה לוח יומי הלכה למעשה שם ע' טז ובהמשך שם.

306. ראה שו"ת רבבות אפרים ח"ה סי' תקעט. קובץ אור ישראל (מונסי) גל' יח ע' עז ואילך. ושם שידליק ללא ברכה. וראה עוד בהרחבה ממלכת כהנים סי' נג.

ואם יש הפרשי שעות בין המדינה בה נמצא לביתו, אף שמעיקר הדין יכול לצאת בהדלקה שבביתו, הרי שכיון שנחלקו הפוסקים בזה (כנ"ל בפנים סי"ד ובהערה שם) - יכול להתנות, שאם יוצא בהדלקה שבביתו - אינו רוצה לצאת בהדלקה שבשדה־התעופה, ואם אינו יוצא בהדלקה שבביתו - הוא יוצא ידי חובתו בהדלקה שבשדה־התעופה, ובכה"ג ידליק בלא ברכה.

ובפרט אם נמצא בחדר מיוחד (VIP) לפני הטיסה, ונכון שיאכל שם בשיעור 'אכילת קבע' [פת או מזונות יותר מכביצה], ושם יוכל להדליק בברכה³⁰⁷.

אך באם אין הדבר מתאפשר, יכול לסמוך על ההדלקה שבביתו ואינו צריך להדר להדליק בעצמו³⁰⁸, וליתר שאת ידליק במקומו פנס שיש בו חוט להט כזה שיכול לדלוק למשך חצי שעה במקום נר חנוכה וללא ברכה³⁰⁹.

ל. רכבת, מכונית וספינה > אדם הנוסע לנסיעה ארוכה ולא יהיה בביתו במשך זמן ההדלקה ולן ברכבת, במכונית או בספינה - דינו כמדליק בטיסה, כנ"ל, וכמובן שאם יש באפשרותו להדליק בהם נרות חנוכה כדון, נכון שיאכל בתוכם כשיעור 'אכילת קבע' כנ"ל, וידליק בהם בברכה וישהה לידם למשך כחצי שעה³¹⁰.

ט.

הדלקת נרות בבית־הכנסת

תקנת ההדלקה והברכה

א. נוהגים להדליק נרות חנוכה בבית־הכנסת (לאחר תפילת מנחה, כדלהלן ס"ט) ובברכה - משום פרסומי ניסא³¹¹.

ב. בית־כנסת שיש בו כמה מניינים בזה אחר זה - אינם צריכים להדליק ולברך שוב בכל מנין, אלא במנין המרכזי בלבד (ובלבד שיהיה אחרי פלג־המנחה, כדלהלן ס"י)³¹².

ג. בית־כנסת שיש בו כמה חדרי תפילה נפרדים - יכולים להדליק ולברך בכל חדר וחדר בפני עצמו³¹³.

ד. מנין המתפללים תפילת מנחה [באופן קבוע]

307. וכל זאת גם אם יתברר לאחר הדלקתו שיצטרך לכבותם טרם עבר חצי שעה מהדלקתם.

308. אבל ראה לעיל סוה"ע 306.

309. ראה הליכות שלמה ע' רפג. אור לציון ע' רסז. חזון עובדיה הל' חנוכה ע' צז. הליכות מועד הל' חנוכה ע' פא"ב ובהערות שם. וש"נ.

310. שו"ת מהרש"ם ח"ד סי' קמו. וראה חובת הדר פ"ב הע' לט. אבל ראה אהלך באמיתך פל"ט ס"ד שהסתפק בנוגע למכונית אם ניתן להחשיבה כבית דירה.

311. שו"ע סי' תרעא ס"ו. וראה ערוך השלחן שם סקכ"ו.

312. ראה שו"ת שבט הלוי ח"ט סי' קמג. שו"ת אור לציון ח"ד פמ"ב תשובה יג.

313. שכיון שההדלקה היא משום פרסומי ניסא, הרי בכל מקום שיש בו מנין המתפללים בפני עצמם יכולים להדליק ולברך, ויש שכתבו שהוא דוקא בחדרים שיש בהם ארון־קודש בפני עצמו, אולם לפי הטעם שההדלקה בבית־הכנסת היא מצד פרסומי ניסא, אין לחלק

אודות ההדלקה בערב שבת - ראה להלן פ"ג ס"ד.

מקום הנחת החנוכייה

- ו. בבית־הכנסת מניחים את החנוכייה בצד דרום³¹⁸ (כלומר, בקיר הימני של בית־הכנסת³¹⁹), ומסדרים את הנרות בין מזרח למערב³²⁰.
- ז. את חנוכיית בית־הכנסת (בשונה מהחנוכייה שבבית³²¹) נוהגים להניח במקום גבוה דוקא, למעלה מעשרה טפחים (80 ס"מ)³²².

נרות ההדלקה

ח. בחנוכייה בה הדליקו במנין כ"ק אדמו"ר השתמשו בנרות של חלב ולא של שמן־זית או שוועה³²³.

זמן ההדלקה

- ט. למנהגנו, מדליקים נרות חנוכה בבית־הכנסת בסיום תפילת מנחה - לאחר אמירת קדיש שלם, לפני "עלינו לשבח"³²⁴.
- י. אין מדליקים את נרות בית־הכנסת לפני פלג־המנחה, אך מאידך אין מקפידים להדליק לאחר השקיעה אלא מפלג־המנחה ואילך³²⁵.

שלא בבית־הכנסת, נכון שידליקו שם נרות חנוכה - משום פרסומי ניסא³¹⁴.

ה. שיעור זמן ההדלקה בבית־הכנסת, לדעת רוב הפוסקים, הוא לכל הפחות חצי שעה³¹⁵. ולכן יש להדליק בנרות כאלו שיכולים לדלוך בשיעור זמן זה³¹⁶. מטעם זה, אין להדליק בברכה אלא אם כן יוכלו להשאיר שם את הנרות דולקים למשך חצי שעה³¹⁷.

אודות הזוהר וכיבוי הנרות בתוך זמן זה ולאחריו - ראה להלן סי"ט ואילך.

בוה. וראה גם חזון עובדיה חנוכה ע' נו. ו"כ כמה אחרונים. אבל ראה נטעי גבריאלי, הל' חנוכה, פ"מ ס"ח.

ומ"מ לא כתבו צורכינים להדליק אלא שיכולים לעשות כן, כיון שלכאורה כבר נתקיימה תקנת ההדלקה בבית־הכנסת בחדר הראשי. ובמדומה שאין המנהג הפשוט להדליק בכל חדרי בית־הכנסת.

314. שכן לפי טעם ההדלקה בבית־הכנסת, שהוא משום פרסומי ניסא, יכולים להדליק כל זמן שמתאסף ציבור, ודאי שמתאים הוא להתנהג בפועל שמדליקים בסדר התפלה. אמנם עיקר התקנה הוא בהדלקה בבית־הכנסת שמתפללים בו בקביעות, וכן הטעמים האחרים להדלקה המבוארים בבי" שם שייכים יותר כשמתפללים בבית־הכנסת דוקא. וע"ע פסקי תשובות ס' תרעא אות כ ובהמצוין שם.

וכיון שמדובר במקום שאינו מיועד לבית־כנסת - ראה להלן ס"ה, שאין להדליק בברכה באם הנרות לא יוכלו להישאר דולקים שם למשך חצי שעה.

315. ראה פרי מגדים א"א ס' תרעה סק"ב ומשנ"ב ס' תרעה סק"ג שאסור להתפלל לאור נרות חנוכה בבית־הכנסת כל זמן שלא דלקו חצי שעה. וראה גם להלן בפנים ס"ט מהמג"א והמשנ"ב, שלכתחילה אין להזיז את חנוכיית בית־הכנסת לאחר ההדלקה קודם שתעבור חצי שעה [ואף לדעת המקילים בוה שם וראה בי" ס' תרעה] - כבר כתבו אחרונים שא"ז מצד שאין שיעור לנרות בית־הכנסת אלא משום שכיון שרבים שמעו את הברכה בשעת ההדלקה, תו ליכא לחוש שיאמרו שלצרכו הוא מדליק - ראה בגדי ישע ס' תרעה סק"ב]. וראה גם שו"ת שבט הלוי ח"ח ס' קנז [אבל ראה להלן הע' 339].

אכן בשו"ת מלמד להועיל ח"א ס' קכא, אף שהסכים שהשיעור הוא חצי שעה, אך לדבריו הוא רק משום דלא פלוג בין בית־הכנסת לבית, אבל באמת שיעור זה אינו שייך בבית־הכנסת, כיון שהוא מיוסד על שיעור של 'עד שתכלה רגל מן השוק'. ולכן יש מקומות שנהגו לכתוב את הנרות מיד לאחר ערבית ולהדליקם שוב בבוקר, ולהשלים בהדלקה זו שבבוקר את שיעור החצי שעה של הערב. ע"ש. אמנם כבר העירו, שאחרי שחז"ל קבעו את השיעור לזמן ההדלקה שהוא חצי שעה בגלל שיעור 'עד שתכלה רגל מן השוק' - קבעו בוה השיעור לכל הדלקת נר חנוכה (ראה ימי הלל והודאה פ"ח סו"ע 51).

וכן בשו"ת שרגא המאיר ח"ו ס' פד כתב מסברא דנפשיה שלא נאמר שיעור ההדלקה בבית־הכנסת. ועד"ז כתבו בקובץ אור ישראל גל' יח ע' צד, וכנראה אישתימתייה דברי הפוסקים לדעיל, מהם משמע להדיא דפשיטא להו דבעינן שיעור חצי שעה גם בבית־הכנסת. וע"ע פסקי תשובות ס' תרעה הע' 98. ולהעיר משיחת כ"ק אדמו"ר מוציא את חנוכה תשל"ד (תורת מנחת חנוכה ע' 20) [וראה לוח יומי הלכה למעשה, חנוכה תשפ"ד, ע' יח ובהע' 57, שכתב להקל בשיעור זה, אולם גם לדבריו נראה שלמעשה אינו מומך על כך לכתחילה, רק לענין לכבותם במקום שמתפורים כל הקהל ובפרט בחוש שריפה, וע"ד המבואר להלן בהע' 339. וע"ע ילקוט יוסף ס' תרעה א' י. ויש להעיר בוה עוד, ואבהמ"ל].

316. כפי הדין בהדלקה שבבית, כמבואר לעיל פ"ו ס"ב.

317. לפי המבואר לעיל הע' 315 ולהלן הע' 339.

318. שו"ע ס' תרעה א"ו.

319. כך המנהג הרווח, למרות הדין בספרי הפוסקים והמנהגים בדבר ההנחה בבית־הכנסת בדרום העולם - ראה פסקי תשובות ס' תרעא אות יח ובהע' 106.

320. רמ"א שם.

321. ראה לעיל בפנים פ"ג ס"יג.

322. פמ"ג ס' תרעה א"א סק"ב (ושם), שיתכן הטעם כדי שיראו הנרות היטב לעומדים בבית הכנסת ויתפרסם הנס יותר [ולפ"ז פשוט שאין להניחה במקום גבוה מאוד שלא תיראה ממנו כ"כ למתפללים]]. מור וקציעה ס' תרעה (ושם), שאין מקפידים שתהיה פחות מ" טפחים והמנהג שתיניחנה בגובה י"ח טפחים, כדוגמת המנורה שבמקדש). משנ"ב ס' תרעה סק"ז.

323. וכמהנהג בבתי־הכנסת רבים [אם כי כיום, כשהשמן־זית הוא בהישג יד, בבתי־כנסת רבים מדליקים בשמן־זית]. וראה הטעם לכך במכתב כ"ק אדמו"ר שניפס כנוספה לקונטרס התועודות ש"ל ע"י ועד הנחות בלה"ק לש"פ מן חנוכה תשע"ח ע' 74. וע"ע בהמצוין בלוח יומי הלכה למעשה ע' 58.

324. כך נהגו במנין של כ"ק אדמו"ר - שבת המועדים ע' 106. היו פעמים שלא הדליקו בבית־חינו בתפלת מנחה, כמו בומנים שכ"ק אדמו"ר חזר מאוחר מהאוהל הק', שאו הדליקו את הנרות רק לאחר מעריב, וכו"ה בכ"ז בומנים במשך השנים. כמו כן, במעמדי פרסומי ניסא העולמי שנערכו בבית חיינו ושודרו בלוויין, שהתחילו בתפילת מנחה ואחריה התחיל הכינוס שהיה משולב בהדלקת נר חנוכה, היה כ"ק אדמו"ר מורה לומר "עלינו לשבח" מיד לאחר תפילת שמו"ע של מנחה ולהדליק נר חנוכה רק לאחר מכן, כדי לא לעשות הפסק גדול בין תפלת שמו"ע ל"עלינו לשבח", וכ"ה ביומנים המתארים אירועים אלו.

325. נטעי גבריאלי, הל' חנוכה, פמ"א הע' ב.

אופן ההדלקה

יז. אבל ר"ל, היינו בתוך שנים־עשר חודש על אביו ואמו או בתוך שלושים על שאר קרובים - לא ידליק את הנרות בלילה הראשון בבית־הכנסת, אלא משהו אחר מהקהל, כדי שלא יאמר "שהחיינו" בציבור, אבל בשאר הימים יכול להדליק.³³²

אבל באם אין משהו אחר שיכול להדליק, רשאי האבל להדליק גם בלילה הראשון.³³³

יח. לאחר ההדלקה נוהגים לנגן "הנרות הללו" בניגון הידוע.³³⁴

הזאת וכיבוי הנרות

יט. נכון להיזהר לכתחילה שלא להזיז את חנוכיית בית־הכנסת ממקומה לאחר ההדלקה קודם שיעבור שיעור זמן ההדלקה.³³⁵ אולם במקרה הצורך מותר להזיז ממקומם לאחר ההדלקה.³³⁶

כ. לאחר שעבר שיעור זמן ההדלקה, מותר מן הדין לכבות את הנרות, כמו בבית³³⁷, אלא שנוהגים להשאירם דלוקים אף לאחר שהציבור עזבו את בית־הכנסת, כל עוד אין צורך לכבותם.³³⁸

כא. יש שכתב שבמקום שיש חשש דליקה או גניבת החנוכייה וכיו"ב מותר לכבות את הנרות בעת עזיבת הקהל אף אם הוא בתוך שיעור זמן ההדלקה.³³⁹

יא. אופן ההדלקה בבית־הכנסת הוא כמו בהדלקה שבבית, בסידור הנרות ובסדר ההדלקה ובאמצעות שמש וכו'.

יב. ניתן לכבד כל אדם בהדלקה, ואין הכרח ששליח־הציבור דוקא ידליק³²⁶, ומכל מקום אין לתת לקטן להדליק, משום כבוד הציבור.³²⁷

יג. המדליק יהיו פניו לדרום ואחוריו לצפון (ולא שיעמוד בין החנוכייה לכותל)³²⁸.

יד. יש להיזהר להדליק את הנרות במקומם על החנוכייה וכשהיא עומדת במקומה.³²⁹

טו. במקום שיש אנשים שעלולים לטעות בדבר, נכון לעורר שהציבור אינם יוצאים ידי חובתם בהדלקה זו ולעוררם להדליק נר חנוכה כל אחד בביתו.³³⁰

טז. גם המדליק את נר חנוכה בבית־הכנסת חוזר ומדליק בברכה בביתו, אלא שבליילה הראשון לא יחזור ויברך "שהחיינו" [ויש אומרים גם ברכת "שעשה נסים" בהדלקה שבביתו, אלא אם כן מוציא ידי חובה את בני ביתו בהדלקתו].³³¹

וכן הורה כ"ק אדמו"ר ל" שמואל לויטין ע"ה, לאחר את זמן תפילת מנחה לשעה שיוכלו להדליק בה את נרות החנוכה לאחר זמן פלג־המנחה - הוספות לשיחות קודש תשכ"ג ע' 401. וראה גם הלכות ומנהגי חב"ד ע' 104 הע' 69, ש"ידוע ומפורסם אשר כ"ק אדמו"ר דייק מאוד לא להדליק לפני פלג־המנחה, אפילו בימים שהיו כינוסים וכו'".

באשר להבדל בין הדלקה בבית, שאין להדליק לפני השקיעה והמדליק קודם לא יברך (ראה לעיל פ"ד ס"ח), ואילו בבית־הכנסת ניתן להדליק בברכה מפלג המנחה - ראה בהמובא בלוח יומי הלכה למעשה שם הע' 85.

326. כפי הנהוג בכ"ק מקומות, וכן בבית חיינו. וראה שו"ת מהר"ם מינץ ס' מג, שהמנהג היה שהש"ץ מדליק, ובחזון עובדיה חנוכה ע' מט הביא מנהגים נוספים - שהרב או השמש מדליק. וראה להלן בפנים ס"ז גבי אבל ל"ע.

327. שו"ת זבחי צדק ס' מא. שו"ת מנחת יצחק ח"ו ס' סה. חזון עובדיה שם. וראה גם אגרות קודש ח"ל ע' כד.

ועוד. אמנם מעיקר הדין יכול להדליק, ולכן בדיעבד שהדליק אין צריך שגדול יחזור וידליקם.

328. כף החיים ס' תרע"א קס"ט. שו"ת שבט סופר ס' כד. שו"ת להורות נתן ח"ו ס' נא. וכך המנהג בבית־חיינו. וע"ע לוח יומי הלכה למעשה שם ע' טז ובהע' 58.

329. ולא יוציא נר וידליקו יחזירו למקומו. ואם כי הדבר פשוט, כתבנו זאת כי בנרות בית־הכנסת בקל יבוא להוציאם, ובפרט כשהם גבוהים ונח יותר להורידם ולהדליקם.

ומעשה רב בבית־חיינו, שהוריד המדליק את אחד הנרות, והדליקו והחזירו למקומו, והורה כ"ק אדמו"ר שיעצו את הנר ויניחוהו כשהוא דולק על העמוד של הש"ץ, וישמו נר חדש וידליקוהו במקומו (וימן הרב אורי הולצמן ש' מחנוכה תשמ"ג).

330. כדלהלן פ"ז ס"ג בנוגע להדלקה במקומות ציבוריים.

331. כדלעיל פ"ז ס"ה.

332. שערי תשובה ס' תרע"א סק"י. משנ"ב שם סקמ"ד ובשעה צ"ש סק"ג.

333. ראה המובא בכף החיים שם סק"ג בשם עולת שמואל.

334. הלכות ומנהגי חב"ד ע' 104. וראה שם הע' 71 שכן נהגו בשנים האחרונות במנין של כ"ק אדמו"ר.

335. מג"א ס' תרע"א סק"ב. משנ"ב שם סק"ו, וכמו בהדלקה בבית - ראה לעיל בפנים פ"ז ס"ד ואילך.

336. ראה מג"א שם.

337. ראה לעיל בפנים פ"ז סכ"א.

338. ראה שו"ת שבט הלוי ח"ח ס' קנו, והיינו משום שלאחד הטעמים הדלקת הנרות בבית־הכנסת היא זכר למקדש. וראה מג"א ס' עתר סק"ב שנרות בית־הכנסת דולקים עד חצות. וע"ע פסקי תשובות ס' תרע"א הע' 97.

וראה להלן סכ"ה הוראת כ"ק אדמו"ר שנכון שיהיו נרות חנוכה דולקים בבית־הכנסת במשך כל שעות היממה.

339. שו"ת שבט הלוי שם.

וראה שם, שלמרות שכתב שע"פ כל הטעמים להדלקה בבית־הכנסת אין לכבות את הנרות מ"מ התיר בשעת צורך במקום גניבה או דליקה לכבותם אף קודם חצי שעה, ומשמע מדבריו שזאת גם כאשר הדבר ידוע לכתחילה בשעת ההדלקה שיצטרכו לכבותם, וצ"ע היאך ניתן לברך על הדלקה זו. ובשלמא להסוברים שלכתחילה אין צריך שיעור ההדלקת הנרות בבית־הכנסת, אבל לא קי"ל הכי, כמ"ש בעצמו בתוך התשובה (וראה בהתחבה לעיל הע' 315. וש"ס). ובפשטות לא נחית לזה, וגם לדעתו אין להדליק בברכה מלכתחילה אם יודעים מראש

שימוש לאור הנרות

כב. במשך החצי שעה שלאחר ההדלקה, אין להשתמש לאור הנרות.³⁴⁰

הדלקה בשחרית ובמשך היום

גג. נוהגים להדליק - ללא ברכה - את החנוכייה בבית הכנסת גם בזמן תפילת שחרית עד לסיומה.³⁴¹

כד. גם בהדלקת החנוכייה בעת תפילת שחרית בבוקר בבית הכנסת מדליקים את הנרות באמצעות ה"שמש" ומשאירים אותו על החנוכייה, כמו בלילה.³⁴²

כה. מלבד זאת, נכון שיהיו נרות חנוכה דולקים בבית הכנסת במשך כל שעות היממה, באם הדבר מספיק בטיחות.³⁴³

מבצע חנוכה'

והדלקה במקומות ציבוריים

מצוות חנוכה לכל יהודי

א. יש לדאוג שבכל בית יהודי ידליקו הגברים נרות חנוכה.³⁴⁴ וכן לעודד שגם ילדים צעירים ידליקו נרות חנוכה בעצמם.³⁴⁵ במקרה הצורך, יש להעניק חנוכייה לזקוקים לכך.³⁴⁶

שיצטרכו לכבות את הנרות בתוך חצי שעה, וגם נראה מדבריו של סמך ע"ז אלא בשעת דחק.

וראה שו"ת רבבות אפרים ח"ג ס' תגן ור"ה ס' תלב אות ה, שהתירו לכבותם אף בתוך החצי שעה, כיון שנתקיימה תקנת ההדלקה בביהכ"ס שמצד פרסום הנס בשעת ההדלקה ועד לסיום התפילה, ומשמע שלכן אין בעיה גם להדליקם ובכרחה אף שידעו שיצטרכו לכבותם לאחמ"כ בתוך שיעור זמן ההדלקה. אמנם דבריו מבוססים על הסברות שכתבו בשו"ת שרגא המאיר ודעימיה הנו' לעיל הע' 315, שחידוש הם. ע"ש. וע"ע ילקוט יוסף ס' תרע"א סק"ט. ומ"מ סברות הנ"ל חזי לאיצטורפי במקום שנתן שמן כשיעור וצריך לכבותם מחמת חשש שריפה וכיו"ב.

340. פרי מגדים א"א ס' תרעה סק"ב. משנ"ב ס' תרע"ג סק"ג.

341. ראה פרי מגדים א"א ס' תרעה אברהם ס' תרעה סק"ד. שדי חמד סוף מערכת חנוכה. לוח כולל חב"ד. רשימת הנהגות קודש (תשכ"ה) ע' כב. וראה גם שיחת כ"ק אדמו"ר מוצאי זאת חנוכה תשל"ד (שיחת קודש תשל"ד ח"א ע' 232). יומן פאקס א שיחת ד' דחנוכה תשנ"ב.

342. לקוטי שיחת ח"י ע' 315. ליקוט מענות קודש תשכ"ג ע' 140. וראה גם מקדש מלך ח"ד ע' תקד. שבח המועדים הל' חנוכה פ"ז ס"ה.

343. שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ וישב תש"נ (ספר השיחות תש"נ ח"א ע' 193 הע' 81).

344. ראה שיחת כ"ק אדמו"ר: ש"פ וישב תשל"ד (תורת מנחם חע"ד ע' 342). ליל כ"ג כסלו תשמ"ט (תורת מנחם תשמ"ט ח"ב ע' 22). ועוד.

345. שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ וישב תשל"ד (תורת מנחם חע"ד ע' 342).

346. שם.

ב. בבית שאין בו גבר שידליק נר חנוכה - ישתדלו לכל הפחות שאשה תדליק נר חנוכה.³⁴⁷ או שידליק גבר בשליחותה.³⁴⁸

ג. יש להשתדל שהדלקת נר חנוכה של הזולת תהיה באופן של "מהדרין מן המהדרין", כולל גם ההדלקה עם תחילת זמנה וכיו"ב, כפי הנדרש לכתחילה.³⁴⁹

עם זאת, גם במקרים בהם לא ניתן לקיים את ההדלקה לפי כל ההידורים מסיבות שונות, אין להימנע בשל כך כדי לזכות את הזולת במצוה לפחות כפי שהיא מעקר הדין.

הדלקה בבתי רפואה וכיו"ב ובמחנות צבא

ד. יש לבקר את הנמצאים בבתי הרפואה, בתי מושב-זקנים ובתי האסורים וכן כוחות הביטחון, להדליק איתם את נרות חנוכה ולשמח אותם.³⁵⁰

ה. בהדלקה עם חולים וזקנים המאושפזים בבתי-רפואה או המתגוררים במושבי-זקנים וכן אסירים בבתי האסורים, יש להדליק עמם בחדרם, ובאם אין הדבר מתאפשר - ידליק בחדר האוכל.³⁵¹

וראה לעיל פ"ח ס"ט אודות חולה שאינו יכול לקום ממיטתו.

ו. כמו כן בהדלקה במחנות צבא, יש להדליק בחדרי המגורים של החיילים או בחדר האוכל, אולם הדלקה שלא במקומות אלו

347. שיחות כ"ק אדמו"ר: ש"פ וישב תשל"ד (תורת מנחם חע"ד ע' 344). ליל כ"ג כסלו תשמ"ט (תורת מנחם תשמ"ט ח"ב ע' 23).

348. בהתאם להמבואר לעיל פ"א ס"ו ובהערות שם.

349. ולהעיר מלשון כ"ק אדמו"ר שיחת ש"פ וישב הנו"ל: "ובמיוחד יש להשתדל בנוגע לבתים שבהם יש אלמנות ויתומים, ל"ע, מהמלחמה וכו' - להאיר אותם באור של נרות חנוכה שידליקו האמהות והילדים וכו'.

349. שמאחר שמבצע זה, ככל המבצעים, קשור עם מצות "ואהבת לרעך כמוך", הרי שצריך לדאוג שגם השני יוכל לקיים מצות נר חנוכה באופן המהודר ביותר בכל הפרטים ("כמוך") - ראה בהרחבה שיחת כ"ק אדמו"ר אור לכ"ד כסלו תשל"ט (שיחות קודש תשל"ט ח"א ע' 460). מאידך, לא מצינו שיקפידו להדליק עמם בשמן-זית וכיו"ב.

349. שגם כאשר ארע ויש לו רק נר אחד ניתן לקיים מבצע חנוכה ולזכות בו יהודי כפי מצות נר חנוכה ביסודה.

350. שיחות כ"ק אדמו"ר: ש"פ וישב תשל"ו (שיחות קודש תשל"ו ח"א ע' 294). י"ט כסלו תשל"ח (שיחות קודש תשל"ח ח"א ע' 281).

אור ל"ד כסלו תשל"ט (שיחות קודש תשל"ט ח"א ע' 375). י"ט כסלו תשל"ט (שם ע' 437). מוצאי ש"פ וישב תשל"ט (שם ע' 464). ש"פ

מקץ תשל"ט (שם ע' 529 ואילך). אור ל"ד כסלו תשמ"ט (שיחות קודש תשמ"ט ח"א ע' 444). מוצאי שבת חנוכה תשמ"ט (שם ע' 621 ואילך). י"ד כסלו תשמ"א (שיחות קודש תשמ"א ח"א ע' 500). לקוטי

שיחות ח"כ ע' 429. ועוד.

351. לפי המבואר לעיל פ"ח ס"ט.

בתוך חצי שעה להדלקתם - אין לברך על ההדלקה.³⁵⁸

וראה להלן סמ"ג לענין הנרות שמדליקים כערב שבת.

יג. המדליק > כשמדליקים עם אנשים בביתם או בכל מקום שיוצאים בו ידי חובה בהדלקה זו (בשונה מהדלקה הנעשית לפרסומי ניסא, כמבואר להלן סי"ח ואילך) - ידליק מי שיוצא ידי חובה ויברך בעצמו³⁵⁹.

יד. אם אינו יכול להדליק בעצמו - ידליק אחר ויברך בשליחותו ובנוכחותו והוא ישמע את הברכה ויענה אמן³⁶⁰, אך לא יענה "ברוך הוא וברוך שמו"³⁶¹, וכן אשה יכולה לצוות לאחר להדליק בשליחותה³⁶².

טו. הברכות > אם בעל הבית יכול להדליק ואינו יודע לברך - יכול אחר ללמדו ולבטא עבורו כל מילה והוא יחזור אחריו וידליק³⁶³, אפשרות נוספת היא שאחר יברך עבורו (ויכול לברך עבורו גם "שהחיינו"³⁶⁴), והוא ישמע את הברכה ויענה אחריו אמן, אך לא יענה "ברוך הוא וברוך שמו"³⁶⁵.

טז. מי שלא הדליק בלילה הראשון או באחד משאר הלילות - בלילות הבאים מדליק כמו שאר בני אדם, היינו שאם שכח להדליק בלילה הראשון מדליק בלילה השני שני נרות ולא נר אחד וכן הלאה³⁶⁶.

יז. אם לא הדליק נרות ביום הראשון, מברך "שהחיינו" בפעם הראשונה שמדליק³⁶⁷. וכן מי ששכח לברך "שהחיינו" ביום הראשון או

הנעשית בשטח פתוח לכתחילה אין יוצאים בה ידי חובה ואינה אלא לפרסומי ניסא, אלא אם כן לא יגיע הלילה לישון במקום מקורה, שאז יכול לצאת ידי חובה בהדלקה זו שבשטח הפתוח³⁵².

וראה בהרחבה לעיל פ"ח ס"כ ואילך דיני ההדלקה לחיילים בבסיסים ובמקומות הלחימה.

ההדלקה והברכות³⁵³

ז. זמן ההדלקה > יש להקפיד להדליק רק לאחר שקיעת החמה, ובשעת הצורך - מפלג המנחה (וללא ברכה), אך לא קודם לכן³⁵⁴.

ח. מקום ההדלקה > כשמדליקים בבית פרטי ניתן להדליק כפי מנהגנו בפתח אחד החדרים, אבל אם בעל הבית רגיל להדליק בפתח הבית או על אדן החלון, ידליק כמנהגו.

ט. הנרות > יש להקפיד שהנרות יהיו ראויים לדלוק לפחות חצי שעה, ולכן יש לשים לב שהנרות שמשתמשים בהם, בפרט כשמשתמשים בנרות שעווה או פראפין וכיו"ב, ראויים לדלוק בשיעור זמן זה. ואם אין לו נרות כאלו או שהדבר ספק בידו אם ידלקו חצי שעה - ידליק ללא ברכה³⁵⁵.

י. כמו כן, יש להשתדל שהנרות יהיו בגודל אחיד, אבל כשאין לו מספיק נרות בגובה אחיד, לא ימנע מלהדליק במה שיש לו³⁵⁶.

יא. באם אין לו מספיק נרות כפי מספר הימים, ידליק נר אחד, כפי שהוא מעיקר הדין (אבל לא ידליק מספר נרות אחר ממה שמדליקים באותו יום)³⁵⁷.

יב. יש לעורר את האנשים עמם מדליקים בביתם הפרטי וכיו"ב כי הנרות צריכים לדלוק במשך כחצי שעה. אכן, במקום שיתכן שהמדליק ייאצל לכבות את הנרות

358. ראה לעיל פ"ו ס"ב ופ"ט הע' 339. וש"נ.

359. לפי המבואר לעיל פ"א ס"ו.

360. ראה בן איש חי וישב אות ו. שו"ת רב פעלים ח"ד סי' יד, שבכה"ג בעה"ב יברך והשליח ידליק. אבל בשו"ע אדה"ז סי' תלב ס"ח (גבי בדיקת חמץ), שהשליח מברך. קונטרס מבצע חנוכה כהלכה ע' 6 ובהע' 27.

361. ראה שו"ע אדה"ז סי' קכד ס"ב.

362. ראה לעיל שם.

363. ראה שו"ע אדה"ז סי' תפד ס"ד: "ואם הם אין יודעים לברך ברכת המזון יקרא הוא עמהם כל ברכת-המזון מילה במילה, ואינו כמברך לבטלה, כיון שהו עונין אחריו כל מילה ומילה, והרי הוא כמקרא את הקטן ומלמדו ברכת-המזון אחר אכילתו". וראה נתיבים בשדה השליחות ח"ב פ"ט הע' 3. שיעורי הלכה למעשה סי' עא אות ג.

364. מדין ערבות - ראה שו"ע אדה"ז סי' קסז סכ"ג.

365. לפי שו"ע אדה"ז סי' רעג ס"ה.

366. ויכול לומר ". . . וציונו להדליק נר חנוכה" וכן (בלילה הראשון) את ברכת "שהחיינו", שכן מכת דין "ערבות" נחשב כמחויב בדבר (לפי שו"ע אדה"ז סי' קסז סכ"ג).

366. רמ"א סי' תערב ס"ב.

367. ראה טושו"ע סי' תרעו ס"א.

352. בהתאם להמבואר לעיל פ"ח סכ"ט לגבי הנמצא בטיסה. ע"ש ובהצוין שם הפרטים בזה. וראה בנוד"ד שו"ת ציץ אליעזר חט"ו סי' כט. שו"ת או נדברו ח"ז סי' סג. ועוד.

353. המובא להלן הוא אודות הדלקה במקומות שבהם הנוכחים יוצאים ידי חובה בהדלקה, כמו המקומות שפורטו לעיל בפנים.

354. ראה לעיל פ"ד ס"ה.

355. ראה לעיל פ"ו ס"ב ואילך לענין הדלקה בבית. פ"ט ס"ה ובהע' 315 שם לענין הדלקה בבית-ההגנסת, וה"ה להדלקה ציבורית.

356. ראה לעיל פ"ב הע' 26.

357. ראה לעיל פ"ו ס"א.

כד. נרות ההדלקה < גם בהדלקות הציבוריות, שמטרתן לפרסום הנס בלבד, יש להשתדל להדליק באש ממש, אך אם מאיזו שהיא סיבה עורכים הדלקה ציבורית עם נרות חשמל - אין לברך על ההדלקה.³⁷⁵ עם זאת, בהדלקות הציבוריות ניתן להקל להדליק גם באמצעות נרות גז (שיש בהם להבה)³⁷⁶ או נפט.³⁷⁷

כה. כמו כן יש להקפיד שהנרות ידלקו לפחות למשך חצי שעה, כנ"ל ס"ו.

כו. כיבוד בהדלקה < אין מניעה לכבד כמה אנשים בהדלקת הנרות הנוספים לאחר שהמברך הדליק את הנר הראשון שיוצאים בו ידי חובה.³⁷⁸

כז. אין לכבד נשים להדליק או לברך על ההדלקה בציבור³⁷⁹, ובמקום הצורך ניתן לכבדם בהדלקת השמש או בהדלקת שאר הנרות מלבד הנר הראשון שיוצאים בו ידי חובה.³⁸⁰

כח. ההדלקה < יש להיזהר להדליק את הנרות במקומם על החנוכייה וכשהיא עומדת במקומה.³⁸¹

כט. הברכות < ניתן לברך על הדלקה ציבורית³⁸², וזאת כאשר מתאספים במקום עשרה יהודים בבת אחת בשעת ההדלקה או לפחות יודעים

בפעם הראשונה - מברך ביום שנזכר בשעת ההדלקה.³⁶⁸

דיני טעות והפסק בברכות - ראה לעיל פ"ו סכ"ב ואילך.

לענין כיבוי הנרות והזזת החנוכייה לאחר ההדלקה - ראה להלן סל"ו ואילך.

הדלקה במקומות ציבוריים

יח. היכן מדליקים? < יש להדליק נרות חנוכה במקומות ציבוריים ופומביים בכל עיר ועיירה, כפר ומושב וכו', כדי להרבות ב"פרסומי ניסא" באופן הכי גדול.³⁶⁹

יט. מדליקים במקום הציבורי והמרכזי ביותר, ואם אפשר להדליק במקומות ציבוריים נוספים - מה טוב.³⁷⁰

כ. כמו כן יש להדליק בכל מקום בו מתכנסים עשרה יהודים למסיבת חנוכה וכיו"ב - לפרסומי ניסא, ולעוררם לקיים מצות נר חנוכה בביתם.³⁷¹

כא. זמן ההדלקה < יש להקפיד להדליק רק לאחר שקיעת החמה, ובשעת הצורך - מפלג המנחה (וללא ברכה), אך לא קודם לכן.³⁷²

כב. החנוכייה < גם בחנוכייה שמדליקים ברחובה של עיר, יש להקפיד [השלבת] לא תהיה גבוהה מעל עשרים אמה (כ-9.6 מטר).³⁷³

כג. יש להקפיד שהנרות וקני החנוכייה יהיו בגובה אחיד, אולם אם הוזמן להדליק חנוכייה במסיבת חנוכה וכיו"ב והביאו לשם חנוכייה שבה אין הנרות מונחים באופן זה, יכול להדליק בה (ונכון שיציין בפני המארגנים והציבור שהנכון הוא להדליק בחנוכייה שהקנים והנרות בה בגובה אחיד).³⁷⁴

368. טושו"ע שם. וראה נטעי גבריאל, הל' חנוכה, פכ"ה ובהע' א. וש"נ.

369. שיחת כ"ק אדמו"ר נר ו' דחנוכה תשמ"ז (ספר השיחות תשמ"ז ח"א ע' 190).
370. שם.

371. לפי הנ"ל הע' 335.

372. ראה לעיל פ"ד ס"ו.

ואף שבבית הכנסת מדליקים בברכה מפלג המנחה (ראה לעיל פ"ט ס"י ובהערה שם), הנה ע"פ הטעמים שהובאו לכך (ראה בהמצוין בלוח יומי הלכה למעשה, חנוכה תשפ"ד, הע' 85) נראה לך בו אלא חידושו, ואין ללמוד בענין זה את דין הדלקה ציבורית מהדלקה שבבית הכנסת. ואכהמ"ל.

373. לפי שר"ע ס' תרעא ס"ו. וראה לוח יומי הלכה למעשה שם ע' לו.

374. ראה לעיל פ"ב הע' 21. וש"נ.

375. ראה נתיבים בשדה השליחות ח"ב פט"ו ס"י יב. וש"נ.

376. ראה שו"ת בית יצחק ח"ד ס' קכ. שו"ת הר צבי ח"ב ס' קיד. שו"ת יביע אומר ח"ג ס' לה. שו"ת מלמד להועיל ח"א ס' מו. וע"ע בהמצוין לעיל פ"ב הע' 29.
ומ"ש שיש לברך רק על נרות שיש בהם להבה ואין לברך על נרות גז כאלו שאין בהם להבה אלא הם מאירים כפנס - כך מסר הרב לוי יצחק רסקין שליט"א, ושזו כוונתו בספרו נתיבים בשדה השליחות שם ס"א.

377. ראה נתיבים בשדה השליחות שם ובהע' 8, שנוהגים להקל להדליק באמצעות נפט, ומצוין לפסקי תשובות ס' תרעג אות א, שיש להקל בזה בשעת הדחק. בפרט שעיקר חסרונו הוא מחמת הריח, מה שלא שייך כשמדליק בחוץ. ע"ש.

378. ראה נטעי גבריאל שם פכ"י ס"ט"י ובהערות שם. וש"נ.

379. שכן אף שגם הנשים מחויבות בהדלקה (כמבואר לעיל בפנים פ"א ס"ו), אין זה כבוד הציבור שאשה מדליקה עבורם, כמו שמצינו בקידוש ובמקרא מגילה. וראה בהמצוין בהערה הבאה.

380. קונטרס מבצע חנוכה כהלכה ע' 9.

381. לפי המבואר לעיל פ"ט ס"ו.

382. כך נהגו בהדלקות הפומביות ברחובה של עיר ששודרו בלויין לבית-חינוך בניכוחתו ובהשתתפותו של כ"ק אדמו"ר החל משנת תש"ג, והדבר נלמד מהדלקה בבית-הכנסת, שכן לפי דברי הריטב"א והריב"ש הטעם להדלקה בבית-הכנסת בברכה הוא משום פרסומי ניסא (וכך נפסק בשו"ע ס' תרעא ס"ו) - ראה בהרחבה הלכות ומנהגי חב"ד ע' 123. חקרי מנהגים אר"ח (ח"ג) ס' ק (ע' רח ואילך). נתיבים בשדה השליחות ח"א. בירורי הלכה י"ג. קובץ מבית חיינו ח"ז (תשפ"א) ע' 36 ואילך. וראה גם ילקוט יוסף ס' תרעא ס"י ובהערה שם. וש"נ.

לעוררם על דבר קיום שבע מצוות בני נח שנצטוו בהם³⁸⁹.

הדלקה במשרדים ובחנויות

לו. ככלל, יש לדעת שההדלקה במשרדים ובחנויות אינה אלא מצד פרסומי ניסא בלבד, שכן מקום זה אינו בית דירה והמדליק שם (בדרך כלל) אינו יוצא ידי חובתו, ולכן יש להודיע באופן ברור לבעל החנות והנמצאים שם שאין יוצאים ידי חובה בהדלקה זו, ועליהם להדליק נרות חנוכה בביתם כדי לצאת ידי חובת מצות הדלקת נר חנוכה³⁹⁰.

לז. דין הברכה במקומות אלו הוא כדין הברכה בשאר מקומות שמתאספים בהם ציבור, שבאם אין עשרה הנוכחים בבת אחת בשעת ההדלקה בחנות או במשרד, או שלא יעברו במקום עשרה אנשים יחד במשך החצי שעה שלאחר ההדלקה - לא יברך על ההדלקה³⁹¹.

לח. יחד עם זאת³⁹², במקרה שבו בעל החנות או המשרד אינו מדליק בביתו - יש מקום להקל, שאם הוא אוכל לפעמים בחנות או במשרד, יכול לסמוך על הדעות הסבורות שמדליק שם בברכה, גם אם אין עשרה אנשים נוכחים בשעת ההדלקה או במשך החצי שעה שלאחריה³⁹³.

כיבוי הנרות

לט. בהדלקה ציבורית או בהדלקה בחנויות ומשרדים, שהיא לפרסומי ניסא בלבד, באם עוזבים את המקום וחוששים לדליקה וכיו"ב - ניתן לכבות את הנרות אפילו בתוך חצי שעה מהדלקתם, ואם הדבר ידוע מראש שיצטרכו לכבותם - יש להדליק מלכתחילה ללא ברכה³⁹⁴.

שיעברו שם עשרה אנשים בבת אחת במשך החצי שעה שלאחר ההדלקה³⁸³. ובעת הצורך אף נשים מצטרפות לעשרה לענין זה³⁸⁴.

ל. כשמדליק חנוכיה ציבורית ביום הראשון יכול לברך "שהחיינו" גם אם כבר הדליק נרות חנוכה בביתו ובירך "שהחיינו"³⁸⁵.

לא. חשוב להקפיד שהקהל לא ישתתף באמירת הברכה בעת הדלקת הנרות, כיון שלעתים קורה שחלק מהקהל טועים בכך ואומרים את הברכה יחד עם המברך. לכן, מומלץ להכריז ולהבהיר מראש, לפני הברכות, שרק המברך יאמר את הברכה, בעוד שהקהל יקשיב לברכות ויענה אחריהן "אמן".

לב. לצאת ידי חובה בהדלקה < מה טוב - להודיע לנאספים שאינם יוצאים ידי חובתם בהדלקה זו ולעוררם להדליק נר חנוכה כל אחד בביתו³⁸⁶.

לג. לצרף לתפלה < מה טוב, שבמקום שעורכים מסיבת חנוכה ומדליקים בה נרות חנוכה, יתפללו תחילה תפילת ערבית (וכשמאפשר - גם מנחה) בציבור, ולאחר מכן ידליקו את נרות החנוכה³⁸⁷.

לד. הפצת תורה ומצוות < בהדלקות מרכזיות, לצד הדלקת נר חנוכה יש לעורר את הנאספים להאיר את ביתם ב"נר מצווה ותורה אור" - על-ידי תורה, תפילה וגמילות-חסדים³⁸⁸.

לה. כשנאספים במקום גם לא יהודים, יש

383. וכדין ההדלקה בבית-הכנסת, כמבואר לעיל בפנים פ"ט ס"ה.

384. ראה שו"ת רב פעלים ח"ב או"ח ס" סב (לענין צירוף נשים). חזון עובדיה חנוכה ע' נב (ושם), שניתן לצרף אף קטנים שהגיעו לחינוך. וש"נ. ועוד. אבל ראה בילקוט יוסף סי' תרעא ס"ז, שאין לצרפם אלא אם כן יש רוב מנין של גברים מעל גיל מצוות. וראה קונטרס מבצע חנוכה כהלכה ע' 9, שניתן לצרף נשים אך לא קטנים אף שהגיעו לחינוך, ודלא כהמקילים בזה. ולהעיר משיחת כ"ק אדמו"ר מוצאי את-חנוכה תשל"ד (תורת מנחם חע"ה ע' 19).

385. לפי המובא בנטעי גבריאל שם פמ"ג ס"ה ובהערה שם. וש"נ.

386. שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ וישב תשמ"ז (ספר השיחות תשמ"ז ע' 172). ליקוטי מענות קודש תשמ"ז ע' 31.

עם זאת, ציוין כי לכמה דעות, אדם שאינו מדליק בביתו, יכול לצאת ידי חובה בהדלקה זו ויכול לצאת בה ידי חובת גברא שעליו (ראה לעיל הע' 252), ומכל מקום גם במקרה כזה מוטב שידליק בפני עצמו לקיים חובתו - ראה קונטרס מבצע חנוכה כהלכה ע' 7. ואכמ"ל.

387. וכדעת הפוסקים בזה, שאז נחשב יותר לבית כנסת וניתן להדליק בו נרות חנוכה בברכה - ראה בהמצוין לעיל הע' 382. ולהעיר משיחת כ"ק אדמו"ר מוצאי את-חנוכה תשל"ד (תורת מנחם חע"ה ע' 19). אגרות קודש ח"ל ע' כד.

388. שיחת כ"ק אדמו"ר ר' החנוכה תשמ"ז (ספר השיחות תשמ"ז ח"א ע' 190).

389. שיחת כ"ק אדמו"ר ר' החנוכה תשמ"ז (ספר השיחות תשמ"ז ח"א ע' 190).

390. כמובא להלן סל"ז. וראה גם קובץ מבית חיינו ח"ז (תשפ"א) ע' 57 ואילך.

391. כמבואר לעיל בפנים סכ"ט. וש"נ.

392. בהבא לקמן ראה המובא בקובץ הערות התמימים ואנ"ש - ארץ הקודש ג"ל א (תשס"ז) ע' 17 ואילך. וש"נ. אבל ראה קובץ מבית חיינו שם.

393. ראה רמ"א סי' תרעו ס"א. וראה לעיל ס"ו ואילך.

אם בכל זאת ירצה אחר כך להדליק בביתו - יכול ומצוה לעשות כן, אך לא יברך שוב אלא אם כן מוציא ידי חובה את בני ביתו (לפי המבואר לעיל פ"ח ס"ז).

394. ראה לעיל פ"ט סכ"א ובהע' 339 שם לענין הדלקה בבית-הכנסת. וה"ה בנדר"ד.

זמן ההדלקה ליוצאים ל'מבצע חנוכה'

מו. היוצאים לזכות את הרבים ולפרסם את הנס במסגרת 'מבצע חנוכה', לכתחילה עליהם להשתדל להדליק את נרות החנוכה שלהם בזמן ולשהות לידם כמחצית השעה⁴⁰² ולאחר מכן לצאת לזכות את הרבים בהדלקת נרות חנוכה.

מז. אכן, באם ברור להם שבאם יקדימו יציאתם יוכלו לזכות יהודים נוספים במצוה [וכמובן ידליקו עמם החל משקיעת-החמה, ובשעת הצורך - מפלג-המנחה⁴⁰³, אך לא קודם לכן] - יכולים לצאת תחילה אף שלא ידליקו בעצמם בזמן ויספיקו להתעכב ליד הנרות, כדלהלן.

אולם זאת רק במקרה שמזכים יהודים בהדלקה במקום שמחויבים להדליק בו מן הדין, כגון בבתי-אבות ובתי-רפואה או בבתי פרטיים וכיו"ב, אבל בחנויות וכדומה, שההדלקה בהם (בדרך כלל⁴⁰⁴) היא רק לפרסום הנס בלבד ולא בכדי לצאת ידי חובה - מוטב להדליק בזמן בבית או בישיבה ולשהות כמחצית השעה ליד הנרות ולאחר מכן לצאת ולהדליק עבור אחרים, כנ"ל⁴⁰⁵.

מח. במקרה שאכן צריכים לצאת מוקדם - סדר העדיפויות הוא כדלהלן:

(1) באם יכולים להדליק בעצמם בזמן אך לא יכולים להתעכב ליד הנרות - מוטב שידליקו בזמן אף שלא יוכלו להתעכב חצי שעה ליד הנרות⁴⁰⁶.

(2) באם יוצאים לפני זמן ההדלקה, היינו

הזאת התנוכיה לאחר ההדלקה

מ. במקום שמדליקים כדי לצאת בו ידי חובה, אין להדליק את החנוכיה במקום אחד ולאחר ההדלקה להעבירה למקום אחר³⁹⁵.

ובפרט יש להיזהר בדבר כשמדליקים בבתי רפואה וכיו"ב, שלפעמים מגלים בעת ההדלקה או לאחריה שלא ניתן להשאיר את החנוכיה במקום ההדלקה ונאלצים להעבירה למקום אחר, ולכן יש לתכנן מראש את מקום ההדלקה המתאים³⁹⁶.

כשיש בדבר צורך גדול - ראה לעיל פ"ח סי"ט.

מא. במקום שמדליקים לפרסומי ניסא בלבד ולא כדי לצאת בו ידי חובה, מותר במקרה הצורך להזיז את הנרות לאחר ההדלקה³⁹⁷.

הדלקה ציבורית ביום

מב. בדומה להדלקת שחרית בבית-הכנסת (כדלעיל פ"ט סכ"ג ואילך) - יש להדליק חנוכיה ללא ברכה גם ביום בכינוסים ואסיפות ומסיבות חנוכה וכיו"ב, ובמיוחד בכינוסי ילדים אשר מתכנסים לכבוד חנוכה³⁹⁸.

אזהרה לשבת

מג. יש להזהיר את האנשים שאיתם מקיימים את מצוות ההדלקה, אשר בערב שבת ובמוצאי שבת יזהרו שלא ידליקו את הנרות בשבת ח"ו, וכן יזהרו מלטלטל את החנוכיה בשבת³⁹⁹.

מד. לפיכך נכון להקדים להם את זמן ההדלקה בערב שבת [אך כמובן שיהיה לאחר פלג-המנחה] וכן לאחר להם את זמן ההדלקה במוצאי שבת, כדי למנוע מכשול⁴⁰⁰.

מה. כמו כן, באם מחלקים להם נרות שידליקו בביתם, יש לתת להם נרות כאלו שידליקו לפחות חצי שעה לאחר השקיעה⁴⁰¹.

395. ראה מש"כ בזה בהרחבה לעיל פ"ג סי"ז ובהערה שם. וש"נ. ושם נתבאר גם מה הדין בדיעבד, באם העביר את הנרות למקום אחר.

396. ראה בהרחבה לעיל פ"ג סי"ט ובהערה שם. וש"נ.

397. כמו נרות בית-הכנסת - ראה לעיל פ"ט סי"ט.

398. ראה שיחת כ"ק אדמו"ר מוצאי ואת-חנוכה תשל"ד (תורת מנחם חע"ה ע' 19 ואילך). ובכ"מ.

399. שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ וישב תשל"ד (תורת מנחם חע"ד ע' 342 ואילך).

400. שם.

401. ראה להלן פ"ג סי"ח ואילך. וראה בהמובא באגרות קודש ח"ב

ע' ג.

402. ראה לעיל פ"ז ס"א ואילך.

403. ראה לעיל פ"ד סי"ד.

404. למעט מקרים בהם יוצא בעל החנות בהדלקה שבחנותו - ראה לעיל ס"ה.

405. ראה בהרחבה דברי רבני חב"ד שהובאו בקובץ הערות התמימים ואנ"ש אה"ק גל' ב ע' 16.

406. שכן לכתחילה יש להדליק בזמן וההדלקה לאחר מכן היא בדיעבד (כנ"ל פ"ד ס"ג), ומאידך, פשיטא שהעיכוב ליד הנרות אינו לעיכובא, וגם למנהגו, שמקפידים על כך, הרי בערב שבת אין מתעכבים (כדלהלן פ"ג סי"ג) - כן מורים רבים מרבני חב"ד, וראה קובץ הערות וביאורים אהלי תורה גל' תתי ע' 72. המבצעים כהלכתם ח"ב ע' 97. לוח יומי הלכה למעשה שם ע' יז, ודלא כמ"ש בנטעי גבריאל פ"ג ס"ד. וראה גם שו"ת חיים כהלכה תשובה קלו. אך כמובן, שלכתחילה יש להשתדל לכוון את היציאה באופן כזה שיוכלו לקיים המצוה תכונה וכמנהגה, להדליק בזמן ולהתעכב חצי שעה ליד הנרות. וגם לדעת הסוברים שעדיף להדליק מאוחר מאשר להדליק בזמן ולא לשהות ליד הנרות, אם מתעכב מעט ליד הנרות אף שהוא פחות מחצי שעה שאני.

נד. יש להשתדל שכל ילדי ישראל יקבלו מעות חנוכה.⁴¹³

נה. יש לעורר את הילדים להוסיף בלימוד התורה, לתת לצדקה או לעשות מעשה של גמילות-חסדים בכל יום מימי חנוכה.⁴¹⁴

דמי חנוכה

נו. בשנת תשל"ד עורר כ"ק אדמו"ר שבמסגרת "מבצע חנוכה" יתנו דמי חנוכה גם לחיילים וכן בבתי האלמנות ויתומי המלחמה.⁴¹⁵

אודות מנהג חלוקת דמי חנוכה בכלל - ראה להלן פ"ב ס"ל ואילך.

דיבור בענייני חנוכה

נז. בנוסף לפרסומי ניסא הנעשה על-ידי הדלקת נרות החנוכה, יש להוסיף בפרסומי ניסא על-ידי דיבור בענייני החנוכה, ובכל יום יש לדבר בעניינים המיוחדים ליום זה - מספר הנרות שמדליקים וקריאת התורה של אותו יום.⁴¹⁶

נשים וילדים במבצע חנוכה

נח. מבצע חנוכה שייך גם לנשי ובנות ישראל.⁴¹⁷

ולהעיר משיחת תענית אסתר תשמ"ג (לקוטי שיחות חל"א ע' 279) בנוגע לפרושים, שהילדים לא ישחקו ויציגו את התפקיד של "המן הרשע" בהצגות. ו"ל בפשטות שכן הוא נברון דחנוכה.

413. שיחות כ"ק אדמו"ר: ש"פ וישב תשל"ד (תורת מנחם חע"ד ע' 343). ש"פ וישב תשל"ז (שיחות קודש תשל"ז ח"א ע' 358). כ"ד כסלו תשמ"ב (לקוטי שיחות ח"ב ע' 450). ש"פ וישב תשמ"ח (תורת מנחם תשמ"ח ח"ב ע' 65).

וראה להלן פ"ב ס"ל ואילך אודות מנהג חלוקת דמי חנוכה. 414. שיחת כ"ק אדמו"ר כ"ד כסלו תשמ"ב (לקוטי שיחות ח"ב ע' 450).

415. ראה שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ וישב תשל"ד (תורת מנחם חע"ד ע' 343 ואילך. התקשרות גל' חי ע' 11. גל' רל ע' 10 (ושם, שב"ק אדמו"ר הורה גם כן לחלק דמי חנוכה לפעילים במבצע חנוכה). קובץ לחיזוק ההתקשרות גל' יח ע' 57 ואילך. הפרטיזן ע' 247. ועוד.

416. שיחות כ"ק אדמו"ר ימי החנוכה תשמ"ח (תורת מנחם תשמ"ח ח"ב ע' 98 ואילך).

וראה גם שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ וישב תשל"ד (תורת מנחם חע"ד ע' 343 ואילך), שכדאי שמי שמחלק את דמי החנוכה לאנשי הצבא יאמר להם דבר תורה לפני חלוקת דמי החנוכה, וכדאי שגם החיילים עצמם השייכים לזה יכבדו לומר דבר תורה ולמנותם שיחלקו דמי החנוכה לחבריהם.

417. כיון שאף הן היו באותו הנס, אלא שצריך הדבר להיות בתכלית היצניעות ובאופן דמהירין מן המהירין - שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ וישב תשמ"ז (ספר השיחות תשמ"ז ח"א ע' 172 ואילך). וראה גם שיחת מוצאי ש"פ וישב תשל"ט (שיחות קודש תשל"ט ח"א ע' 464). והשייכות אליהן היא בשתיים: א) במקום בו אין אנשים שידליקו את נרות החנוכה - יש לאשה להדליק. ב) להסביר להן התוכן דחנוכה, כך שזה יחדור גם להנהגתן כ'עקרת הבית' - שיחת אור לכ"ג כסלו תשמ"ט (תורת מנחם תשמ"ט ח"ב ע' 22). ובנוסף לכך - גם הנשים צריכות להיות שותפות בפעולה על הוולת ב"מבצע חנוכה" - שיחת מוצאי ש"פ וישב תשל"ט (שיחות קודש תשל"ט ח"א ע' 464).

לפני השקיעה - ידליקו בחזרתם, קודם חצות הלילה.

3) באם יוצאים לפני זמן ההדלקה, היינו לפני השקיעה אך יתכן שיחזרו למקומם רק לאחר חצות הלילה - לא יקדימו להדליק בפלג-המנחה, אלא ידליקו בחזרתם בנוכחות שניים או לפחות אדם אחד מלבדם, אך באם יודעים שגם אחד לא יהיה נוכח כשיחזרו - ידליקו בפלג-המנחה ללא ברכה (וישימו שמן בכמות כזו שתדלק חצי שעה לאחר צאת הכוכבים).⁴⁰⁷

מט. במקרה שיוצאים לפני הדלקת נרות חנוכה שלהם, אסורים באכילת פת או מזונות יותר מכביצה, אלא אם כן מעמיד שומר שיזכיר לו על ההדלקה.⁴⁰⁸

נ. כמו כן, לאחר שחוזרים יתפללו תפלת ערבית תחילה ולאחר מכן ידליקו את הנרות, אלא אם כן יש מנין קבוע בשעה מאוחרת לאחר שחוזרים, שאז ידליקו תחילה ויתפללו אחר כך ערבית במנין.⁴⁰⁹

מבצע חנוכה לילדים

נא. נכון לדאוג שלכל ילד יהודי תהיה חנוכייה, שיוכל להדליק בה נרות חנוכה בעצמו (על פתח חדרו).⁴¹⁰

נב. יש לאסוף את כל ילדי ישראל גם אלו שלא למדו מעולם בבית ספר יהודי ולספר להם את סיפור נס חנוכה ולכבד את אחד הילדים להדליק את נרות חנוכה [ואם הכינסו נערך בלילה - בברכה].⁴¹¹

נג. יש לעשות פעולות שונות לחזק עוד יותר את הקשר של ילדי ישראל עם יהדות בימי החנוכה, כמו הצגות על סיפור החנוכה וכדו', בכל מקום לפי ענייניו.⁴¹²

407. לפי המבואר בהרחבה לעיל פ"ד ס"ד ואילך.

אולם אם מדובר בבחור המתגורר לבדו ואין לו בני בית - ידליק לכתחילה כשיחזור, שכן יכול להדליק בברכה כל הלילה, כמבואר לעיל שם.

408. ראה לעיל פ"ה ס"א ואילך.

409. ראה לעיל פ"ד ס"ב.

410. ראה לעיל ס"א. לעיל פ"א ס"ב ובהערות שם. וש"נ.

411. ראה שיחות כ"ק אדמו"ר: ש"פ וישב תשל"ד (תורת מנחם חע"ד ע' 343). מוצאי זאת חנוכה תשל"ד (תורת מנחם חע"ד ע' 19 ואילך). שבת המועדים ע' 98.

וראה שיחת כ"ק אדמו"ר נר ה' דחנוכה תשמ"מ (שיחות קודש תשמ"מ ע' 680) שיש לתת לילדים בכינוסים אלו גם מ'מאכלי חנוכה'.

412. שיחת כ"ק אדמו"ר י"ט כסלו תשמ"ב (תורת מנחם תשמ"ב ח"ב ע' 545).

זאת באמצעות טפיחה על השולחן⁴²⁸, ונהוג לשלוח הציבור מגביה את קולו בהגיעו ל"ועל הניסים" בתפילת לחש⁴²⁹.

ו. העומד באמצע שמונה-עשרה אין לו לדלג על "ועל הניסים" כדי שיוכל לענות קדושה ומודים⁴³⁰.

ז. שכח לאומר, אם נזכר קודם שאמר "ה" בסיום הברכה - חוזר ואומר "ועל הניסים" וממשיך על הסדר, ואם כבר אמר "ה" בסיום הברכה - אינו חוזר⁴³¹.

ח. יש אומרים שבאם נזכר קודם "יהיו לרצון" האחרון, יאמר שם: "יהי רצון מלפניך⁴³² שתעשה לנו ניסים כמו שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, בימי מתתיהו" וכו'⁴³³. ובכל אופן, אם סיים התפילה - אינו חוזר⁴³⁴.

ט. טעה וחשב שיש לחזור ולהתפלל שמונה-עשרה עקב שכחת "ועל הניסים" - חייב לעצור כשנזכר אפילו באמצע הברכה, ולומר "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", ולא להמשיך בתפילתו⁴³⁵.

דין השוכח "ועל הניסים" בראש-חודש טבת - ראה להלן סל"ב.

י. בברכת-המזון < בימי החנוכה מוסיפים בברכת-המזון "ועל הניסים" בברכת הארץ, קודם "ועל הכל"⁴³⁶.

יא. שכח לאומר, אם נזכר קודם שאמר "ה" בסיום הברכה - חוזר ואומר "ועל הניסים" וממשיך על הסדר, ואם כבר אמר "ה"

נט. יש לשתף גם את הילדים ב"מבצע חנוכה"⁴¹⁸.

"מבצע תפילין"

ס. מצד השייכות של מצות תפילין לנרות חנוכה⁴¹⁹, יש לנצל באופן מיוחד את ימי החנוכה לחיזוק "מבצע תפילין"⁴²⁰.

יא.

סדר התפילות בחנוכה

תחנון

א. בכל ימי החנוכה, החל ממנחה של ערב חנוכה ועד למנחה של "זאת חנוכה" - אין אומרים תחנון⁴²¹.

אבל

ב. האבל ר"ל יורד לפני התיבה גם בחנוכה (חוץ משבת וראש-חודש), מלבד לאמירת הלל⁴²², שאז עומד שליח-ציבור אחר במקומו, והמנהג שאת הקדיש שלאחר ההלל אומר האבל וממשיך בסדר התפילה⁴²³.

ג. אכן, בעל יארצייט יורד לפני התיבה כרגיל, גם לאמירת הלל⁴²⁴.

"ועל הניסים"⁴²⁵

ד. בתפלה < בימי החנוכה מוסיפים בתפילה "ועל הניסים" בברכת "מודים" שבתפילת שמונה-עשרה, לפני "ועל כולם"⁴²⁶.

ה. אין מכריזים בפה לפני תפילת שמונה-עשרה אודות אמירתו⁴²⁷, אך נהגו להזכיר

428. הלכות ומנהגי חב"ד ע' 112.

429. כף החיים סי' רלו סק"ו.

430. ספר המנהגים ע' 71, משר"ת צמח צדק שער המילואים סימן יא.

431. שו"ע שם.

432. כ"ה הלשון בהלכות ומנהגי חב"ד שם הע' 131, אבל בפוסקים שבהערה הבאה לא הובא נוסח מיוחד, ובבנתיבות התפילה פ"ח ס"ב כתב שיאמר: "הרחמן הוא יעשה לנו נסים ונפלאות כשם שעשית לאבותינו" וכו', כפי הנוסח בברכת-המזון [כברמ"א שם ובשר"ע אדה"ו סי' קפ"ט ס"ח. אך להעיר שבסידור אדה"ו הנוסח בברכת-המזון הוא "הרחמן הוא יעשה לנו נסים כמו שעשה וכו'" בלי תיבת "ונפלאות", וכ"ה ברמ"א סי' קפ"ט ס"ד. ועפ"ז כתבנו כאן בפנים]. ולכאורה שאני ברכת-המזון, שאומרו בסדר ד"הרחמן, משא"כ בתפילה, מתאים יותר לומר בדרך בקשה "יהי רצון".

433. ראה ט"ו סי' תרפב סק"ג וסק"ה. א"ד שם סק"ב. משנ"ב שם סק"ד.

ואין לדייק מכך שלא הוזכר בסידור אדה"ו, שכן בסידורו לא הוזכר בתפילה כלל את דין השוכח, רק בברכת-המזון.

434. שו"ע שם.

435. ברכ"י סי' תרפב סק"ב. שערי תשובה שם סק"א. כף החיים שם סק"ו.

436. שו"ע סי' תרפב ס"א.

418. שיחת כ"ק אדמו"ר י"ד כסלו תשמ"א (שיחות קודש תשמ"א ח"א ע' 504).

419. כמבואר בלקוטי שיחות ח"ה ע' 225 ואילך.

420. שם ע' 226.

421. רמ"א סי' תרפג ס"א. סידור אדה"ו קודם למנצח יענך.

422. ספר המנהגים ע' 71.

423. ראה נטעי גבריאל, הל' חנוכה, פמ"ט ס"כ ובהערות שם. וראה גם רשימות הרב"ש ע' ע' פג, שכך נהג הרבי רש"ב נ"ע שבשנת האבילות אחר אמו, התפלל לפני העמוד, חוץ מהלל, אך את הקדיש שאחר הלל היה אומר. וכן נהג כ"ק אדמו"ר בשנת תשמ"ט, שנת האבילות אחר הסתלקות רעייתו הרבנית חיה מושקא נ"ע ז"ע. וע"ע לוח יומי הלכה למעשה, חנוכה תשפ"ד, ע' מד.

424. ראה נטעי גבריאל הל' אבילות ח"ב פנ"ז ס"ג. מדריך להל' שמחות (להרב לוי יצחק גרליק שי"י) פע"ט ס"ו.

425. בתוספת וא"ו - כ"ה נוסח אדה"ו בסידורו (דלא כבשר"ע שלו סי' קפח ס"ח: "על הניסים").

426. שו"ע סי' תרפב ס"א.

427. לפי סידור אדה"ו בתפילת ערבית דליל שבת קודם "ושמרו" ומשם בספר המנהגים ע' 36. וראה לקוטי מהרי"ח הל' חנוכה. כף החיים סי' רלו סק"ו, ודלא כמג"א שם סק"א.

יז. ב"הודו לה" וגו', שליח-הציבור מקריא: "הודו" וגו' וכל הציבור עונים אחריו: "הודו" וגו', וממשיכים [בלחש] "יאמר" וגו', שליח-הציבור (אומר [בלחש] "הודו" וגו' יחד עם הציבור ואחר-כך) מקריא: "יאמר" וגו', וכל הציבור עונים אחריו: "הודו" וגו', וממשיכים [בלחש]: "יאמרו" וגו', וכן ב"יאמרו" השני⁴⁴⁷.

יח. גם כשמתפללים ביחיד כופלין "הודו לה" וגו' אחר כל אחד מהפסוקים "יאמר(ו) נא"⁴⁴⁸.

יט. באמירת הפסוק "הודו לה" וגו' צריך להדגיש את המילים "כי לעולם" שלא יישמע "כלעולם", וגם להדגיש הס' של "חסדו"⁴⁴⁹.

כ. הנוסח בברכת "יהלולך" שבסוף ההלל הוא "יהלולך ה' כל מעשיך", בהשמטת תיבת "על"⁴⁵⁰.

כא. אסור להפסיק בדיבור בעת אמירת הלל, מלבד לדברים שבקדושה, כמו שמפסיקים בקריאת-שמע וברכותיה⁴⁵¹.

אם הפסיק באמצע הפסוק, כשחוזר לאמירת הלל, חוזר לתחילת הפסוק בו הפסיק⁴⁵².

כב. מי שלא קרא את ההלל לאחר תפלת שחרית, יכול לקרוא אותו כל היום, עד צאת-הכוכבים, שכל היום כשר לקריאת ההלל⁴⁵³.

כג. לאחר אמירת ההלל אומרים חצי קדיש (מלבד בראש-חודש טבת, כדלהלן סל"ו)⁴⁵⁴.

כד. טעה ואמר קדיש שלם במקום חצי קדיש - יאמר לאחר "ובא לציון" קדיש שלם ללא "תתקבל"⁴⁵⁵.

קריאת-התורה

כה. לאחר אמירת ההלל וחצי קדיש, קוראים

בסיום הברכה - אינו חוזר⁴³⁷, אך אומר בסדר "הרחמן", קודם "הרחמן הוא יזכנו"⁴³⁸, דרך בקשה: "הרחמן הוא יעשה לנו נסים"⁴³⁹ כמו שעשה לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, בימי מתתיהו" וכו'⁴⁴⁰. ואם סיים ברכת-המזון - אינו חוזר⁴⁴¹.

דין השוכח "ועל הניסים" בברכת-המזון בראש-חודש טבת - ראה להלן סל"ג.

דין השוכח "ועל הניסים" בברכת-המזון בשבת חנוכה - ראה להלן פי"ג סכ"ב.

דין אמירת "ועל הניסים" בברכת-המזון במוצאי "זאת חנוכה" - ראה להלן פי"ד ס"א.

יב. בברכה מעין שלש אין מזכירים מעין המאורע דחנוכה⁴⁴².

הלל שלם

יג. בכל ימי החנוכה אומרים הלל שלם לאחר תפילת שמונה-עשרה של שחרית⁴⁴³.

יד. מצוה מן המובחר להתפלל עם הציבור כדי שיוכל לקרוא את ההלל עמהם לאחר תפילת שחרית ולענות עם הציבור "הודו" ו"אנא" אחר השליח-ציבור⁴⁴⁴.

טו. קודם אמירת ההלל מברכים: "אשר קדשנו במצותיו וציונו לקרוא את ההלל", בין בציבור ובין ביחיד⁴⁴⁵.

טז. המנהג בפועל בציבור הוא, שקודם מברך השליח-ציבור והקהל עונים אמן על ברכתו, ולאחר מכן כל אחד מברך לעצמו⁴⁴⁶.

437. שו"ע שם.

438. ראה ערוך השולחן שם סק"ג. קצות השולחן סי' מז בדי השולחן סק"ח. וע"ע להלן הע' 464.

439. כפי הנוסח בסידור אדה"ז - ראה לעיל הע' 432.

440. שו"ע שם. שו"ע אדה"ז סי' קפו שם. סידור אדה"ז.

441. שו"ע שם ומשנ"ב שם סק"ג.

442. אליה רבה סי' תרפב סק"ב. משנ"ב שם סק"ב.

443. שו"ע שם.

444. שו"ע אדה"ז סי' תפח ס"ג. סי' תרמט סוס"כ"א. אגרות קודש ח"י"ז ע' סו.

445. סידור אדה"ז. וראה גם שו"ע אדה"ז סי' תפח ס"ב.

446. ראה משמעות סידור אדה"ז שם. וכ"כ בשיעורי הלכה למעשה ח"א סי' נט אות ב, וביאר שם שאין זה בסתירה למה שכתב אדה"ז בס' תרי"ט ס"ח, גבי ברכת שהחיינו של השליח-ציבור, שצריך כל אחד לברך לעצמו, אבל יעשה כן בלחש ויהיה לסיים קודם שיסיים השליח-ציבור כדי לענות אמן אחריו, והוסיף שם ש"כן הדין בברכת הלל", דאין הכוונה שגם בהלל יש לעשות כן, אלא הוא רק לענין שכל אחד מברך לעצמו ואינו יוצא בברכת השליח-ציבור. ע"ש. וראה גם קובץ הערות וביאורים גל' תתמט ע' 68 ואילך.

447. ראה ספר המנהגים ע' 41.

448. היום יום ל' תשרי.

449. ראה הגדה של פסח עם לקוטי טעמים ומנהגים ע' מו. ספר המנהגים ע' 30. וש"נ.

450. היום יום א' טבת. הגדה של פסח שם.

451. כלומר, שמותר להפסיק באמצע הפרק ואפילו באמצע הפסוק, בקדיש - לעניינת "אמן יהא שמיה רבה" ואמן ד"דאמירן בעלמא", בקדושה - לעניינת "קדוש" וכו', "ברוך" וכו', "מלוך" וכו', במודים דרבנן - רק לומר "מודים אנחנו לך", לעניינת "ברוך" של החזן והעולה לתורה, וכן לעניינת אמן דברכות התורה, ברכת "האל-הקדוש" וברכת "שומע תפלה".

452. ראה שו"ע אדה"ז סי' סו וס"ב. סי' תפח ס"ג. סידור אדה"ז הל' תפילין ד"ה וכן וד"ה כשמפסיק.

453. שו"ע אדה"ז סי' תפח ס"ג.

454. סידור אדה"ז על אתר. וראה שער הכולל פי"א סכ"ב (ד).

455. שו"ת בית שלמה או"ח סי' נב. שו"ת משיב הלכה סי' שצו. וכ"כ בבתיבות התפילה פי"ז ס"ח וראה שם פי"ו הע' 6.

שינוי בסדר התפילה משאר ימי החנוכה, כדלהלן⁴⁶².

לב. "ועל הניסים" < אם שכח לומר "יעלה ויבוא" בתפילה בראש־חודש טבת באופן שהוצרך לחזור לראש התפילה, אזי כאשר חוזר על התפילה מזכיר שוב "ועל הניסים"⁴⁶³.

לג. אם שכח לומר "ועל הניסים" בברכת־המזון בראש־חודש טבת באופן שצריך לאומרו בסדר "הרחמן" (כנ"ל ס"ט), יאמר קודם "הרחמן" לראש־חודש - "הרחמן הוא יחדש" וכו', ואחר כך יאמר "הרחמן הוא יעשה לנו ניסים" וכו'⁴⁶⁴.

לד. סדר תפילת שחרית < מתפללים שחרית כרגיל, ובשמונה־עשרה מוסיפים "יעלה ויבוא" ו"ועל הניסים".

לה. לאחר תפילת שמונה־עשרה אומרים הלל שלם, כבכל ימי החנוכה (ולא חצי הלל, כבשאר ראשי־חדשים).

לו. לאחר אמירת ההלל אומרים "ואברהם זקן" וכו' "ובדיה" וכו', קדיש שלם (שלא כבשאר ימי החנוכה), שיר של יום, "הושיענו", "ברכי נפשי", קדיש יתום, קריאת־התורה (כדלהלן).

לז. לקריאת־התורה מוציאים שני ספרי־תורה, בספר הראשון קוראים לכהן בפרשת ראש־חודש - מ"וידבר ה' אל משה לאמר צו את בני ישראל" עד "רביעית ההיין", ללוי - מ"עולת תמיד" עד "ונסכה", שליש - מ"ובראשי חדשים" עד "ונסכו". בסיום עליית שליש, מניחים את ספר־

בתורה לשלשה עולים בקרבנות הנשיאים שבפרשת נשא⁴⁵⁶.

כו. ביום הראשון של חנוכה קוראים לכהן - "ויהי ביום כלות משה" עד "לחנוכת המזבח". ללוי - עד "מלאה קטורת" ולישראל - עד "נחשון בן עמינדב".

כז. סדר קריאת־התורה בשאר ימי החנוכה, מהיום השני ועד היום השביעי - למנהגו הוא כשיטת הרמ"א⁴⁵⁷, בין בארץ־ישראל ובין בחו"ל, שקוראים בכל יום קרבן שני נשיאים, מלבד בשבת ובראש־חודש, כדלהלן, שקוראים רק קרבן נשיא אחד, וכפי שסודר בסידורי תורה אור ותהלת ה'⁴⁵⁸.

כח. טעו וקראו הנשיא של יום האחר, יצאו ידי חובה ואינם צריכים לחזור ולקרוא שוב את הנשיא של אותו היום⁴⁵⁹.

אודות הקריאה בראש־חודש טבת - ראה להלן סל"ז ואילך.

אודות הקריאה ב"זאת חנוכה" - ראה להלן פי"ד ס"ט.

כט. לאחר קריאת־התורה אומרים חצי קדיש, הגבהה וגלילה, וממשיכים בסדר התפילה: "אשרי", "ובא לציון", "בית יעקב"⁴⁶⁰ וכו', עד לסיום התפילה.

תפלת מנחה

ל. מדליקים נרות חנוכה בבית־הכנסת בסיום תפילת מנחה - לאחר אמירת קדיש שלם, לפני "עלינו לשבח". לאחר ההדלקה נוהגים לנגן "הנרות הללו" בניגון הידוע⁴⁶¹.

פרטי דיני ההדלקה בבית־הכנסת - ראה בהרחבה לעיל פ"ט.

סדר התפילות וקריאת־התורה בשבת חנוכה - ראה בהרחבה להלן פי"ג.

ראש־חודש טבת

לא. ראש־חודש טבת הוא בכל שנה ביום השישי של חנוכה ולעתים [כבשנה זו] הוא גם היום השביעי של חנוכה, ויש בו חילוקי דינים וכן

456. שו"ע ס' תרפד ס"א.

457. שם.

458. ספר המנהגים ע' 71. אגרות קודש ח"י ע' רצו. חט"ו ע' כה.

459. ברכ"י ס' תרפד.

460. מידור אדה"ל לאחר הלל. וראה שער הכולל פי"א סכ"ג.

461. ראה לעיל פי"ט ס"ח. וש"נ.

462. המובא לקמן הוא רק ההלכות והמנהגים בהם יש חילוקי דינים בין ראש חודש טבת לשאר ימי החנוכה, אבל בשאר דינים שלא צוינו כאן שווה דינו לשאר ימי החנוכה.

463. אשי ישראל פ"ל הע' ג בשם מהרימ"ט. וראה נטעי גבריאל שם פמ"ח סוה"ע יד. ושם, דאף דקיי"ל בברכת־המזון בשבת חנוכה, שאם הזכיר של חנוכה ולא הזכיר של שבת חוזר ואומר רצה ואי"צ לחזור ולומר "ועל הניסים" (ראה להלן פי"ג סכ"ב) - היינו דוקא בברכת־המזון, שהזכרת "ועל הניסים" בו אינה חובה, משא"כ בתפילה שחייב להזכיר מעין המאורע, לכן באם חוזר התפלה חוזר ומזכיר "ועל הניסים". וראה גם בשו"ע אדה"ז סי' קפת סי"ד וסי"ז דדייק ש"ועל הניסים" דברכת המזון של חנוכה אינו חובה, משמע שבתפילה הוא אכן חובה.

464. משנ"ב שם סק"ה.

[ומכאן ראה נוספת שמקום "הרחמן" שאומר תורת שכתת "ועל הניסים" בברכת הארץ הוא קודם "הרחמן הוא יזכנו", כנ"ל בפנים ובהע' 438, ולא בתחילת סדר הרחמן, ודלא כמ"ש בבתיבות התפלה פכ"ט הע' 4].

השני, ואת החציי־קדיש יאמר אחר סיום עליית חמישי⁴⁷¹.

מ. לאחר⁴⁷² הגבתה וגלילת ספר־התורה השני אומרים "אשרי" ו"ובא לציון" [ואין השליח־ציבור מסיים בקול], "יהללו", ומחזירים את ספר־התורה לארון־הקודש. לאחר מכן חולצים תפילין דרש"י ומניחים תפילין דרבינו תם, ולאחר חליצתם מתפללים תפילת מוסף ללא תפילין, והמשך התפילה הוא כבכל ראש־חודש.

י.ב. מנהגי חנוכה

חינוך

א. ימי החנוכה הם ימים מסוגלים להוספה בחינוך הילדים וילדי ישראל בכלל⁴⁷³.

שמחה

ב. ימי חנוכה אסורים בהספד ותענית⁴⁷⁴ ואפילו חתן וכלה ביום חופתם אין מתענים בהם⁴⁷⁵, ואין אומרים בהם תחנון⁴⁷⁶.

ג. בימי החנוכה יש להוסיף בענין השמחה⁴⁷⁷.

471. שו"ע סי' תרפ"ד ס"ג. מג"א שם סק"ד. שערי אפרים ש"ח סע"ב. משנ"ב שם סק"ד.

472. שני הסעיפים הבאים - לפי הלכות ומנהגי חב"ד ע' 115. וש"נ. 473. ראה שיחות כ"ק אדמו"ר: ש"פ מקץ תשח"י (תורת מנחם חכ"א ע' 295). ש"פ וישב תשל"ג (שיחות קודש תשל"ג ח"א ע' 208 ואילך). ש"פ וישב תשל"ז (שיחות קודש תשל"ז ח"א ע' 358). ש"פ וישב תשמ"ח (תורת מנחם תשמ"ח ח"ב ע' 64). נר ה' דחנוכה תשמ"ט (תורת מנחם תשמ"ט ח"ב ע' 58). וראה גם שיחות נר ה' דחנוכה תשל"ו (שיחות קודש תשל"ו ח"א ע' 299 ואילך).

474. שו"ע סי' עתר ס"א.

475. רמ"א סי' תענע, השלמה לשו"ע אדה"ז סי' עתר ס"ה.

476. ראה לעיל פי"א ס"א.

477. כפסק הרמב"ם (הלכות חנוכה פ"ג ה"ג), שהם ימי שמחה. ואף שיש חלוקי דעות בזה - הרי במצות נרות חנוכה הפשוט הוא להיות מהדרין מן המהדרין, ומובן שכן צריך להיות גם בענין השמחה דחנוכה - ראה שיחות כ"ק אדמו"ר: נר ה' דחנוכה תש"כ (תורת מנחם חכ"ז ע' 256). מוצאי ש"פ מקץ תשל"ח (שיחות קודש תשל"ח ח"א ע' 310 ואילך). ושם, שבימי חנוכה כדאי שיהיה ענין של שמחה כמה פעמים ולפחות פעם אחת, וכיון שזוהו ענין של רשות הרי יש בזה מעלה גדולה, בדוגמת מעלת ההקפות דשמחת-תורה על שמחת שאר המועדים). זאת חנוכה תשל"ח (שם ע' 347). זאת חנוכה תשל"ט (שיחות קודש תשל"ט ח"א ע' 583 ואילך). מוצאי ש"פ וישב תשמ"ט (שיחות קודש תשמ"ט ח"א ע' 609). ושם, שהשמחה בחנוכה צריכה להיות באופן של פריצת גדר. ש"פ מקץ תשמ"א (שיחות קודש תשמ"א ח"א ע' 636). ושם, שבשבת חנוכה חיוב השמחה הוא לכל הדעות). נר ה' דחנוכה תשמ"ו (לקוטי שיחות חכ"ה ע' 400 ואילך). ש"פ מקץ וזאת חנוכה תשמ"ו (תורת מנחם תשמ"ו ח"ב ע' 166 וע' 186 ואילך). ש"פ וישב תשמ"ח (תורת מנחם תשמ"ח ח"ב ע' 67). ש"פ וישב תשמ"ט (תורת מנחם תשמ"ט ח"ב ע' 34). וראה גם שם ע' 45 וע' 49). אגרות קודש ח"ב ע' עה. וראה גם לקוטי שיחות ח"ב ע' 142 ואילך.

התורה השני על בימת הקריאה ליד⁴⁶⁵ ספר־התורה הראשון אך אין אומרים חצי קדיש, ולאחר מכן מגביהים וגוללים את ספר־התורה הראשון⁴⁶⁶.

לאחר סיום⁴⁶⁷ גלילת ספר־התורה הראשון פותחים את ספר־התורה השני וקוראים בו את עליית רביעי - בקריאה לימי החנוכה, ביום א' דראש־חודש - "ביום השישי", וביום ב' דראש־חודש - "ביום השביעי". אומרים חצי קדיש, ולאחר מכן מגביהים וגוללים אותו כרגיל⁴⁶⁸.

לח. אם טעו והתחילו לקרוא בספר (השני) של חנוכה, אפילו שלא התחילו לקרוא בפועל רק שבירך העולה, אפילו רק התחיל ואמר "ברוך אתה ה'" ולא סיים את הברכה - אין צריך להפסיק אלא קוראים לראשון את הקריאה לחנוכה, ולשלושת העולים הבאים קוראים את הקריאה לראש־חודש⁴⁶⁹.

ואם המשיכו כך גם בעלייה השניה, אפילו שלא התחילו לקרוא בפועל רק שבירך העולה, אפילו רק התחיל ואמר "ברוך אתה ה'" ולא סיים את הברכה - יקראו גם את העלייה השנייה וכן את העלייה השלישית בשל חנוכה, ובעלייה הרביעית בלבד יקראו את הקריאה לראש־חודש⁴⁷⁰.

לט. וכן לאידך, אם טעו וקראו קריאה של ראש־חודש בלבד, הנה באם לא הוציאו ספר־תורה שני כלל - יסיימו קריאת ראש־חודש ולא יקראו בשל חנוכה כלל. אבל אם הוציאו ספר־תורה שני, לאחר עליית רביעי יקראו לעולה חמישי קריאת חנוכה בספר־התורה

465. בשו"ת משנה הלכות ח"ג סי' כב כתב שצריך להניחו משמאל לספר־התורה הראשון, כדי שיהיה קרוב יותר לבעל־הקריאה ולא יראה כמעביר על המצוות. ע"ש. וי"א שכך היה המנהג בבית־חינו. אבל ראה התקשרות גל' תתק"ז ע' 13 הע' 7.

466. ואם שכחו ואמרו חצי־קדיש לפני הנחת ספר־התורה השני - אין זה מעכב ולא צריכים לומר שוב קדיש לאחר קריאת המפטיר (ראה פסקי תשובות סי' קמז סק"י ובהע' 37 שם).

467. ראה שו"ע סי' קמז ס"ח ובמשנ"ב סק"ה. וכ"ה בשערי אפרים שערי י ס"ב.

468. ראה שו"ע סי' קמז ס"ח ובמג"א שם סק"ב.

469. האוחז את ספר־התורה הראשון אינו צריך לעמוד להגבתה ספר־התורה השני - שו"ת קנין תורה ח"ה סי' טז. התקשרות גל' א"ע ע' 8 הע' 10.

470. ט"ז סי' תרפ"ד סק"ד. מג"א סי' קמז סק"ד. משנ"ב סי' תרפ"ד סק"ז וביה"ל שם ד"ה ואם. כף החיים שם סק"ז. נטע גבריאל שם פ"ג ס"א ובהערות שם. וש"נ. פסקי תשובות שם אות ה ובהערות שם. לוח יומי הלכה למעשה שם ע' עז. ועוד.

471. לוח יומי הלכה למעשה שם.

אלא שכאשר מטגנים אותה בשמן עמוק ברכתה מזונות, כאמור, וכאשר אופים עיסה זו, אף שאחר כך נותנים בה מילוי ריבה וכיו"ב - ברכתה "המוציא".

אולם יש סופגניות רבות שעיסתם נילושה בשמן ונזולים נוספים העולים על מידת המים שבה, ואז דינה ככצק שנילוש ברוב מי פירות שברכתו "מזונות"⁴⁸⁷. ואם אכל ממנה שיעור קביעות סעודה - ברכתה "המוציא", ורצוי שלא לאכול ממנה כשיעור זה כי אם בתוך הסעודה⁴⁸⁸.

התועודות

יב. יש לנצל ימים אלו גם כדי לערוך התועודות של שמחה בכל יום מימי חנוכה - באופן של הוספה מיום ליום, ולדבר שם דברי תורה ולקבל החלטות טובות⁴⁸⁹.

יג. בימי חנוכה ובמיוחד בהתועודות אלו יש לספר אודות הניסים שהקב"ה עושה לבני ישראל בזמננו זה⁴⁹⁰.

יד. כדאי שכל משפחה תתאסף בימי החנוכה, כמנהג רבותינו נשיאנו לערוך כעין התועודות למשפחה ('לאטקעס אווענט' [=ערב לביבות]), ובמהלכה יחלקו מעות חנוכה (כדלהלן ס"ל ואילך)⁴⁹¹.

כינוסי חנוכה

טו. במשך ימי החנוכה יש לערוך כינוסים בהם

עלייה לבית החיים

ד. נמנעים מלעלות לבית-החיים בחנוכה, ונכון לעלות לפני או אחרי חנוכה, אבל אם מאיזו סיבה יכולים לעלות רק בחנוכה - יכולים לעלות ולקרוא תהלים בלבד⁴⁷⁸. ויש שכתבו שאין מניעה לעלות לבית החיים ביארצייט החל בחנוכה, ויקראו תהלים בלבד⁴⁷⁹.

ה. אין מניעה ללכת לאוהל הק'⁴⁸⁰ ולשאר קברי צדיקים⁴⁸¹.

סעודות

ו. בימי החנוכה נוהגים להרבות בסעודה⁴⁸².

מאכלים מיוחדים

ז. נוהגים לאכול בחנוכה מאכלי חלב וגבינה, זכר לנס שהיה על ידי יהודית, בתו של יוחנן כהן גדול⁴⁸³.

ח. מנהג ישראל לאכול מאכלים המטוגנים בשמן, זכר לנס פך השמן⁴⁸⁴.

ט. ברכת הסופגניה < הסופגנייה הנפוצה, המטוגנת בשמן עמוק - ברכתה "בורא מיני מזונות" ו"על המחיה", ואף אם קבע סעודתו עליה⁴⁸⁵.

י. אם הוגשה במהלך סעודת פת, הרי שבאם היא נועדה להשלמת השביעה - אין מברכים עליה, אולם אם הוגשה כקינוח לעידון ולתענוג - מברכים עליה תחילה⁴⁸⁶.

יא. סופגנייה אפויה - הדבר תלוי בסוג הבצק, שלפעמים הוא דומה ממש לעיסה של לחם,

487. ראה סדר ברכת הנהנין שם ה"ט.

488. ראה סדר ברכת הנהנין שם הי"ב.

489. ראה שיחות כ"ק אדמו"ר: אור לה' דחנוכה תשמ"ו (לקוטי שיחות חכ"ה ע' 401). זאת חנוכה תשמ"ו (תורת מנחם תשמ"ו ח"ב ע' 189). ש"פ וישב תשמ"ח (תורת מנחם תשמ"ח ח"ב ע' 67). ש"פ ויצא תשמ"ט (תורת מנחם תשמ"ט ח"א ע' 404). "א כסלו תשמ"ט (שם ע' 414). וראה גם שיחת כ"א כסלו תנש"א (תורת מנחם תנש"א ח"ב ע' 23). ט' כסלו תשנ"ב (תורת מנחם תשנ"ב ח"א ע' 355). ש"פ וישב תשנ"ב (תורת מנחם תשנ"ב ח"א ע' 408). וראה גם שיחת א' דחנוכה תשכ"ג (תורת מנחם ח"ה ע' 323). זאת חנוכה תשל"ט (שיחות קודש תשל"ט ח"א ע' 583 ואילך). אור לו' דחנוכה תשד"מ (תורת מנחם תשד"מ ח"ב ע' 724). הוספות לשיחות קודש תשכ"ג ע' 401. התקשרות גל' רפ ע' 11.

490. ומתוך ידיעה שלספר בניסים אלו מביא את הגאולה האמיתית והשלמה - שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ וישב תשנ"ב (תורת מנחם תשנ"ב ח"א ע' 408).

ומי שלא קיימו את מנהג התועודות בימי החנוכה, ישתדלו להשלים זאת בימים הסמוכים לחנוכה או בשבת שלאחר חנוכה - משמעות שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ מקץ תש"נ (ספר השיחות תש"ג ח"א ע' 210). וראה גם שיחת ז' דחנוכה תשד"מ (תורת מנחם תשד"מ ח"ב ע' 724 ואילך).

491. שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ וישב תשמ"ט (תורת מנחם תשמ"ט ח"ב ע' 34). וראה גם שיחת ש"פ וישב תשמ"ח (תורת מנחם תשמ"ח ח"ב ע' 67 וה' 104).

478. ראה בהמצוין בנטיע גבריאל הל' חנוכה פ"ב ס"א ואילך ובהערות שם. מדריך להל' שמחות (מאת הרב לוי יצחק שי' גורליק) פפ"ז ס"ב ס"ב ובהערות שם.

479. גשר החיים ח"א ע' שו.

480. ראה מדריך להל' שמחות שם. וכך נהג כ"ק אדמו"ר.

481. ראה כף החיים ס' עתה סקכ"ג.

482. ראה רמ"א ס' עתה ס"ב. השלמה לשר"ע אדה"ז ס' עתה ס"ג. שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ וישב תשמ"ט (תורת מנחם תשמ"ט ח"ב ע' 34).

483. וראה גם שיחת זאת חנוכה תשמ"ו (תורת מנחם תשמ"ו ח"ב ע' 189).

484. רמ"א ס' עתה ס"ב. השלמה לשר"ע אדה"ז ס' עתה ס"ג.

485. ראה דברי רבינו מיימו (אבי הרמב"ם) שהובאו בקובץ שריד ופליט ע' 8. וראה ספר השיחות תשנ"ב ח"א ע' 196 וה' 26.

486. ראה סדר ברכת הנהנין פ"ב הי"ב.

486. ראה סדר ברכת הנהנין שם הי"א. אכן, בהליכות שלמה חנוכה פ"ז ס' כתב שהמנהג שלא לברך על סופגניות בסעודה אפי' בבאים לקינוח, כיון שמשביעות. אבל ראה מה שהשיג ע"ז במ"מ וציונים להלכה יומית (להרב יוסף ישעיה ברוין שליט"א) אות תעב, דגם שמשביעות הלא אולינן בתר כוונת האדם, ואם אכלן למטרת עידון ותענוג צריך לברך עליהן בתוך הסעודה.

תורה ותפילה

- כא. בימי החנוכה יש להוסיף בלימוד התורה, ושלימוד זה יהיה באופן של יגיעה⁴⁹⁹.
- כב. ימי החנוכה הם זמן מסוגל להתעוררות והתחזקות בלימוד פנימיות התורה ועבודת התפילה⁵⁰⁰.

צדקה

- כג. בימי החנוכה צריכה להיות הוספה יתירה בענין הצדקה⁵⁰¹.
- כד. יש להנהיג שגם הילדים יוסיפו בצדקה בימי החנוכה⁵⁰².
- כה. נתינת הצדקה בימי החנוכה צריכה להיות באופן של "מהדרין מן המהדרין" - נתינת חומש לצדקה ואף יותר⁵⁰³.
- כו. מה טוב שנתנית הצדקה תהיה לענייני "מבצע חנוכה" או ענייני חנוכה בכלל⁵⁰⁴.
- כז. יש לדאוג לכך שיהיו לעניים את צרכי החנוכה הכוללים בתוכם את הנרות וכו'⁵⁰⁵.

ידברו אודות עניינם של ימי החנוכה וכיצד נוגע הדבר לעבודתו של כל אחד ואחד⁴⁹².

טז. כינוסים אלו יש לארגן בשני אופנים: א) כינוס אחד גדול ומרכזי "ברוב עם הדרת מלך", ב) אירועים קטנים המיועדים לשכבות גיל שונות או קבוצות נפרדות⁴⁹³.

יז. כדאי לכנס גם את הילדים במוסדות החינוך (לפי תנאי המקום והזמן) במשך ימי החנוכה, ולדבר איתם אודות ענייני חנוכה ולעודדם לקבל החלטות טובות, ובמעמד זה יתנו להם מעות חנוכה ויאמרו להם שסומכים עליהם שמרצונם הטוב חלק מהמעות יתנו לצדקה⁴⁹⁴.

יח. כדאי לערוך כינוס חנוכה גם במקומות עבודה ובבתי-הרפואה (לפי תנאי המקום והזמן), ולחלק מעות חנוכה ולעורר אותם בענין הצדקה כנ"ל⁴⁹⁵.

יט. בכל כינוס כזה שבמעמד עשרה מישראל⁴⁹⁶ לכבוד חנוכה, ידליקו נרות חנוכה, ובאם זה לאחר פלג-המנחה, אזי ידליקו בברכה [אבל אם הוא לפני פלג המנחה - ידליקו ללא ברכה] ולאחרי ההדלקה יאמרו "הנרות הללו" ושאר פיוטים כפי מנהג המקום⁴⁹⁷.

כ. בכינוסי ילדים יכבדו את אחד הילדים להדליק את נרות החנוכה⁴⁹⁸.

ע' 196 וע' 232). וראה בזה לעיל פ"י סנ"ב.

499. שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ מקץ תשמ"ב (תורת מנחם תשמ"ב ח"ב ע' 618 ואילך). ושם, שענין זה שייך גם לנשים.

500. שיחת כ"ק אדמו"ר נר ה' דחנוכה תשכ"ח (תורת מנחם חכ"א ע' 302).

501. מנהג ההוספה בצדה בימי החנוכה הובא במג"א ריש הל' חנוכה. דברי נחמיה - השלמות לשו"ע אדה"ז ס"ו עתר. ספר המנהגים ע' 71 ("ישנם נוהגים").

בשנים הראשונות ציין כ"ק אדמו"ר (בפליאה) שלא ראינו ענין של הוספה בנתינת צדקה בחנוכה אצל רבותינו נשיאינו - ראה ספר המנהגים שם הע' 33. לקוטי שיחות ח"ה ע' 443 בהערות. ר"ד כ"ק אדמו"ר מסעודות: ליל א' דחג-הסוכות תשכ"ח (תורת מנחם חנ"א ע' 96). ליל א' דחג-הסוכות תשכ"ט (תורת מנחם חנ"ד ע' 94).

אכן, כ"ק אדמו"ר הורה והנהיג להוסיף בצדקה בימי החנוכה - ראה לקוטי שיחות שם וע' 226. שיחות: ש"פ מקץ תשכ"ח (תורת מנחם חמ"ב שם). מוצאי ש"פ וישב תשל"ח (שיחות קודש תשל"ח ח"א ע' 2-301). וזאת חנוכה תשל"ט (שיחות קודש תשל"ט ח"א ע' 601). ליל ב' דחנוכה תשמ"ב (תורת מנחם תשמ"ב ח"א ע' 593 ואילך). ימי החנוכה תשמ"ח (תורת מנחם תשמ"ח ח"ב ע' 102). ש"פ מקץ תשמ"ט (תורת מנחם תשמ"ט ח"ב ע' 86). וראה גם שיחות: ש"פ וישב תשכ"ח (תורת מנחם חכ"א ע' 275). ש"פ מקץ תשכ"ח (שם ע' 290). ש"פ מקץ תשכ"ג (תורת מנחם חל"ה ע' 336 ואילך). ש"פ וישב תשכ"ו (תורת מנחם חמ"ה ע' 305 ואילך). מקדש מלך ח"א ע' 88. ליקוט מענות קודש תשמ"ו ע' 34.

יש להוסיף בצדקה בפרט בנר החמישי - לקוטי שיחות חט"ו ע' 550 הע' 34.

502. שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ תולדות תשמ"א (שיחות קודש תשמ"א ח"א ע' 463). וראה מענה כ"ק אדמו"ר בקשר לשיחה זו - התקשרות גל' תלו ע' 10. וראה עוד להלן ס"ל.

503. שיחת כ"ק אדמו"ר ליל ב' דחנוכה תשמ"ב (תורת מנחם תשמ"ב ח"ב ע' 597).

504. שיחת כ"ק אדמו"ר נר ב' דחנוכה תשמ"ט (תורת מנחם תשמ"ט ח"ב ע' 49).

505. שיחת כ"ק אדמו"ר ערב חנוכה תש"נ (תורת מנחם תש"נ ח"ב ע' 34).

492. שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ וישב תשל"ג (תורת מנחם ח"ע ע' 295). ושם, שאם רוצים אפשר בתוך כינוס זה להשתמש במכתב כ"ק אדמו"ר וכן לחלק דמי חנוכה. וראה גם שיחת יו"ד כסלו תשל"ז (שיחות קודש תשל"ז ח"א ע' 285).

493. שיחות כ"ק אדמו"ר: ש"פ וישב תשל"ג (תורת מנחם ח"ע ע' 295). יו"ד כסלו תשל"ז (שיחות קודש תשל"ז ח"א ע' 285).

494. ראה שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ וישב תשל"ד (תורת מנחם ח"ע ע' 343) אשר יכנסו את הילדים לפחות פעם אחת בימי חנוכה, ובמוסדות חינוך שלומדים בהם - כמה פעמים. ובשיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ וישב תשל"ג (תורת מנחם ח"ע ע' 296) הורה לעשות כינוס מרכזי לכלל הציבור (וכן לכל הילדים) ולאחר מכן כינוס לכל סוג בפני עצמו ולהסביר לכל אחד את השייכות דחנוכה אליהם לפי דרגתם (וכן אצל הילדים כל כיתה בפני עצמה באופן זה). ובשיחת ש"פ וישב תשל"ז (שיחות קודש תשל"ז ח"א ע' 358) הורה לעשות התוועדות מרכזיות עם רב משיפע וכי"ב, והתוועדות נוספות קטנות יותר למי שאינם יכולים להגיע להתוועדות המרכזיות.

495. שיחות כ"ק אדמו"ר: ליל כ"ג כסלו תשמ"ט (תורת מנחם תשמ"ט ח"ב ע' 23 ואילך). ש"פ וישב תשמ"ט (שם ע' 35). וראה גם שיחת י"ט כסלו תשל"ד (שיחות קודש תשל"ד ח"א ע' 175). התקשרות גל' רפ ע' 12.

496. להעיר שבהשיחה (ולהלן בהערה הבאה) משמע שהכוונה ב"עשרה מישראל" היינו דווקא אלו שמעל בר ובת מצוה, וזאת אפילו כשמדליקים ביום ללא ברכה. ואכ"מ.

497. שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ וישב תשל"ד (שיחות קודש תשל"ד ח"א ע' 196 וע' 232).

498. שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ וישב תשל"ד (שיחות קודש תשל"ד ח"א

- או לפחות שני פעמים במשך ימי החנוכה⁵¹².
- לג. אלו שנותנים בכל יום, כדאי שבלייל הנר הרביעי או החמישי יתנו כפליים או ג' פעמים⁵¹³ ככה⁵¹⁴.
- לד. הנותנים דמי חנוכה בכל יום, יתנו בערב שבת או ביום ראשון גם עבור יום השבת, אבל לא ביום השבת עצמו, גם לא בנתינת דבר המותר⁵¹⁵.
- לה. אין מניעה לתת דמי חנוכה במוצאי-שבת, גם להמקיפים שלא לתת כסף במוצאי-שבת, שכן מדובר בדבר מצוה, הנוגע לחינוך הילדים, וגם אם לא נותנים כסף בפועל אפשר לשוחח על דבר הנתינה שתהיה ביום ראשון בבוקר לאחר עלות-השחר או הנץ-החמה⁵¹⁶.
- אך למעשה, מוטב לכתחילה לתת את דמי החנוכה רק למחרת⁵¹⁷.
- לו. אלו שלא הספיקו לתת דמי חנוכה, יכולים להשלים גם ב"זאת חנוכה" וגם בימים הסמוכים שלאחרי חנוכה, וכל המקדים הרי זה משובח⁵¹⁸.

כח. בנוגע לשבת חנוכה יש להוסיף בצדקה כראוי לשבת מיוחדת זו, על-ידי נתינת מאכל ומשקה, או נתינת כפליים בערב שבת, או צדקה רוחנית, כגון עצה טובה או לימוד תורה⁵⁰⁶.

משחק בסביבון

כט. מנהג ישראל שהילדים משחקים בסביבון (שעליו אותיות נ' ג' ה' ש'⁵⁰⁷) בימי החנוכה⁵⁰⁸.

דמי חנוכה

- ל. כ"ק אדמו"ר עורר לחדש את מנהג ישראל שבחנוכה נותנים דמי חנוכה לילדים⁵⁰⁹.
- לא. בשנת תשנ"ב התבטא כ"ק אדמו"ר אודות מנהג זה, שיש לקיים את מנהג חלוקת דמי חנוכה בפרסום המתאים, ובהוספה ובהרחבה, על ידי נתינת דמי חנוכה בריבוי, שמלבד זאת שעל ידי זה מתוסף בשמחתם של הילדים, הנה על ידי זה מתקשר יותר עם רבותינו נשיאינו, שזה נותן תוספת כוח להחדיר את תורתם ואת הוראותיהם ומנהגייהם אל תוך חיי היום יום הפרטיים⁵¹⁰.
- לב. זמן נתינתם < מה טוב שיתנו מעות חנוכה לילדים בכל יום ימי החנוכה⁵¹¹

(ספר השיחות תשנ"ב ח"א ע' 207) בדבר ה"הוספה בקיים המנהג דנתינת מעות חנוכה".

512. שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ וישב תש"נ (תורת מנחם תש"נ ח"ב ע' 61). וראה לעיל בהערה הקודמת.

וראה שיחת ליל כ"ג כסלו תשמ"ט (תורת מנחם תשמ"ט ח"ב ע' 24), שהיום שמוסיפים לתת בו יהיה כמה שיותר מוקדם, אם אינו שבת או מוצאי-שבת.

513. כפי מנהג רבותינו נשיאינו, שהיו נותנים דמי חנוכה בנר הרביעי או החמישי בלבד (והטעם שנמנו פעם אחת הוא כדי שיהיה בזה ענין חידוש, וכאשר גם הוא נותן כפליים וכי' בלייל זה איז יש בזה ענין של חידוש) - ראה שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ וישב תשמ"ח (תורת מנחם תשמ"ח ח"ב ע' 65).

514. שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ וישב תשמ"ח (תורת מנחם תשמ"ח ח"ב ע' 66). וראה גם שיחת כ"ח כסלו תשמ"ט (תורת מנחם תשמ"ט ח"ב ע' 63).

515. שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ וישב תשמ"ח (ספר השיחות תשמ"ח ח"א ע' 163). ושם, שיתנו לפניו או אחרי שבת. אבל בשיחת ש"פ וישב תש"נ (ספר השיחות תש"נ ח"א ע' 194): "בכל יום, לבד בשבת (גם לא בדבר המותר, גזירה כו)". ומ"מ אינו סותר שיכולים לתת לפני ואחרי שבת.

516. ראה לעיל פי"ב

517. שיחת כ"ק אדמו"ר ליל כ"ג כסלו תשמ"ט (תורת מנחם תשמ"ט ח"ב ע' 24).

ושם, שזהו כדי "שלא להיכנס לספיקות בנוגע לטלטול המעות לפני הבדלה כו". ואין זו סתירה למבואר בשיחה שבהערה הקודמת, דלכאורה יש לומר ששם הוא באופן עקרוני, שניתן לחלק המעות גם במוצאי שבת, אלא שבתשמ"ט הציעו להימנע מכך למעשה מטעם אחר. וראה גם לוח יומי הלכה למעשה שם.

518. שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ מקץ תש"נ (תורת מנחם תש"נ ח"ב ע' 88 ואילך). ושם (ע' 92) מובא, שגם אלו שכבר נתנו דמי חנוכה כדאי שיוסיפו לתת עוד, ובפרט לפי ערך הנחת-רוח החסידותי שמקבלים

506. ראה לעיל פי"ג סל"ז.

507. ראה לקוטי שיחות ח"ב ע' 33. שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ צו תשמ"ח (תורת מנחם תשמ"ח ח"ב ע' 512 הע' 32). וראה גם אגרות קודש כ"ק אדמו"ר ח"ט ע' סו.

508. שיחת כ"ק אדמו"ר: ש"פ וישב תשל"ז (שיחות קודש תשל"ז ח"א ע' 358). י"ט כסלו תשמ"ב (תורת מנחם תשמ"ב ח"ב ע' 545). אור ליום ח' טבת תשמ"ז (תורת מנחם תשמ"ז ח"ב ע' 185). וראה גם לקוטי שיחות שם. וראה גם קובץ נלכה באורחותינו ע' 241. ימי מלך ח"ג ע' 986. התקשרות גל' תצא ע' 18. קובץ הרבנית ע' 74.

509. ראה מג"א ריש הל' חנוכה ש"נוהגין הנערים העניים לסבב על הפתחים" כו', אבל שם הוא בנערים עניים. וראה לקוטי לוי יצחק - אגרות ע' שנה. ראה שלשלת היחס תשל"ג: "מעורר לחדש המנהג של העניקת דמי חנוכה (חנוכה געלט)". שיחות כ"ק אדמו"ר: ש"פ מקץ תשמ"ז (תורת מנחם חט"ו ע' 321). נר ה' דחנוכה תשמ"ז (תורת מנחם ח"א ע' 303). ש"פ מקץ תשמ"ז (תורת מנחם חט"ו ע' 337). י"ט כסלו תשל"ז (שיחות קודש תשל"ז ח"א ע' 174). ש"פ וישב תשל"ז (שיחות קודש תשל"ז ח"א ע' 358). מוצאי ש"פ וישב תשל"ח (שיחות קודש תשל"ח ח"א ע' 301 ואילך). אגרות קודש כ"ק אדמו"ר ח"כ"ח ע' עה ואילך. ש"פ וישב תשמ"ח (תורת מנחם תשמ"ח ח"ב ע' 65 הע' 80). ובכ"מ.

510. ראה שיחת ש"פ ויצא תשנ"ב (ספר השיחות תשנ"ב ח"א ע' 153).

511. שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ וישב תשמ"ח (תורת מנחם תשמ"ח ח"ב ע' 65). ושם ביאר הטעם להוסיף בזה לתת כל יום אף שלא היה נהוג בעבר, כיון שחשכת הגלות מתגבר. אך להעיר שבשנה שלאח"ז (תשמ"ט) לא חזר על הוראו - וראה שיחת ש"פ וישב תשמ"ט (תורת מנחם תשמ"ט ח"ב ע' 34). רק עורר ליתן בעוד ימים, ובקשר עם עניינה של אותה שנה (שנקראה גם ע"י כ"ק אדמו"ר: "שנת הילד והילדה"). אכן בשיחת ש"פ וישב תש"נ (תורת מנחם תש"נ ח"ב ע' 51): "ההשתדלות לתת לילדים ימי חנוכה, עכ"פ שני ימים במשך ימי חנוכה, ומה טוב - בכל יום" וכו'. וראה גם שיחת ש"פ מקץ תשנ"ב

בנוסף לכך שישתמשו בהמעות לצרכים שלהם (צרכי חול, ועאכו"כ צרכי קודש), בודאי יתנו חלק מהמעות לצדקה⁵²⁷.
 מה. יש להסביר לילדים שנתנת הדמי חנוכה היא (גם) כדי שיוסיפו בלימוד התורה⁵²⁸.
 מו. דמי חנוכה רוחניים > הילדים הגדולים שלאחר בר מצוה וכן הנשואים יבקשו מאביהם, וכן איש מאשתו ואשה מבעלה, "דמי חנוכה" בכך שיעשו מהבית בית של תורה עבודה וגמילות חסדים - בית חב"ד⁵²⁹.

יג.

שבת חנוכה

שנים מקרא ואחד תרגום

א. לאחר סיום אמירת הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום קוראים מלבד הפטרת פרשת השבוע גם את הפטרת חנוכה אותם קוראים בציבור⁵³⁰.

תפילת מנחה דערב שבת

ב. מקדימים להתפלל מנחה לפני הדלקת נרות חנוכה⁵³¹.
 ג. מי שאין לו מנין מוקדם למנחה אלא רק סמוך לשקיעה, או שלא הספיק להתפלל לפני ההדלקה - ידליק נר חנוכה תחילה ולאחר מכן יתפלל עם הציבור⁵³².
 ד. גם בבית הכנסת מדליקים את הנרות לאחר תפלת מנחה, במידה והיא נערכת לאחר פלג-המנחה⁵³³. ובאם היא נערכת לפני פלג-המנחה, יש להדליק את הנרות בבית הכנסת בסמוך לשקיעה ובברכה⁵³⁴.

לו. הנותנים והמקבלים > יש לתת דמי חנוכה לכל הילדים, וכ"ק אדמו"ר הריי"צ נהג לתת דמי חנוכה לבנותיו גם לאחר נישואיהן וכן לחתניו⁵¹⁹.

לח. מנהג ישראל שלא רק האב נותן לילדיו אלא גם שאר בני המשפחה, נותנים דמי חנוכה לילדים⁵²⁰.

לט. אף על המחנך לתת לתלמידיו⁵²¹ דמי חנוכה, לכל הפחות סכום סמלי של מטבע אחד, ובאם אפשר שיהיה של כסף⁵²².

מ. גם הילדים יתנו דמי חנוכה בעצמם - כל אחד לחברו, לאחיו, לאחותו או לקרוביו⁵²³.

מא. אופן נתינתם > באם אפשר - מה טוב לתת את דמי החנוכה במטבע או נייר חדש⁵²⁴.

מב. ישנה מעלה בנתינת דמי חנוכה לילדים במטבע דווקא על פני שטר⁵²⁵.

מג. ישנה מעלה בנתינת דמי חנוכה ממטבע המדינה בה נמצאים⁵²⁶.

מד. חינוך לצדקה וללימוד התורה > בנתינת מעות חנוכה יש להשתדל גם בחינוך למצות צדקה, על ידי שמסבירים לילדים שהגם שדמי החנוכה ניתנו לשימוש האישי, אבל

מבניהם וכו'. וראה גם שיחות: זאת חנוכה תשמ"ט (תורת מנחם תשמ"ט ח"ב ע' 95). ליל זאת חנוכה תשנ"ב (תורת מנחם תשנ"ב ח"ב ע' 47). יומן אראנו נפלאות ע' 75.

519. ראה לקוטי שיחות ח"כ ע' 451 בהע'. תורת מנחם תשמ"ז ח"ב ע' 132 בהערה. תורת מנחם תשמ"ח ח"ב ע' 65.

520. שיחת כ"ק אדמו"ר ז"ך כסלו, בעת היחידות, תנשא (תורת מנחם תנשא ח"ב ע' 48). וראה שיחת כ"ק אדמו"ר נר ה' חנוכה תש"ל (תורת מנחם ח"ח ע' 432) שכ"ק אדמו"ר הרשב"ע נ"ע נהג לתת דמי חנוכה לנכדתי.

521. ואפילו למי שספק אם הוא בגדר תלמיד, ולו על שם העתיד, ואולי זה גופא יסייע שיתקשרו בהקדם - אגרות קודש כ"ק אדמו"ר ח"א ע' קצה.

522. שיחת כ"ק אדמו"ר כ"ו כסלו תשנ"ג (ע"פ סרט ההקלטה). היכל מנחם ח"ג ע' קסט. וראה גם התקשרות גל' שלה ע' 14.

וראה אגרות קודש כ"ק אדמו"ר ח"ה ע' עז שהורה לחלק בשמו דמי חנוכה ע"ש 500 פראנק לתלמידי הישיבה: "ואם אפשר - מה טוב שיהיה במטבע או נייר חדש ולהעיר מהמתמים ח"ו ע' (זו)".

523. שיחת כ"ק אדמו"ר אור ליום א' חנוכה תשמ"ב (תורת מנחם תשמ"ב ח"ב ע' 586)

524. ראה אגרות קודש כ"ק אדמו"ר ח"ה ע' עז, ומציין לקובץ 'התמים' חוברת ו' ע' צו. וראה גם התקשרות גל' חי ע' 11. גל' תתקנט ע' 8.

525. ראה שיחות כ"ק אדמו"ר: נר ח' חנוכה תשמ"ח (תורת מנחם תשמ"ח ח"ב ע' 159, ושם, שיש חביבות אצל ילדים למטבע על פני שטר. ע"ש). ליל א' חנוכה תשנ"ב (ספר השיחות תשנ"ב ח"א ע' 192). ובספר השיחות תשנ"ב ח"א ע' 207 ה' 152, שבנר א' ובנר ו' חנוכה ובמוצאי זאת חנוכה חילק כ"ק אדמו"ר לכל אחד מטבע אחד של דולר כדמי חנוכה ושטר אחד של דולר לצדקה.

526. ראה ליקוט מענות קודש תשד"מ ע' 40 שכ"ק אדמו"ר שלח דמי חנוכה עם נוסט' למרוקו על מנת לחלקם עם הורה להם להחליפם ל'ממון מרוקו'.

527. ראה שיחות כ"ק אדמו"ר: ליל כ"ג כסלו תשמ"ט (תורת מנחם תשמ"ט ח"ב ע' 23 ואילך). כ"ח כסלו תשמ"ט (שם ע' 63 ואילך). וראה התקשרות גל' שלה ע' 14. גל' תלו ע' 10.

ולהעיר שכ"ק אדמו"ר לא הזכיר בפירושו שצריכים לתת מעשר דמי חנוכה, אך נראה שמעיקר הדין, כיון שהנתינה היא בכדי שיוכו בכסף לעצמם, הרי שיש לחנכם לתת ממנו מעשר כספים. וכך מובא בכמה אחרונים.

528. שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ וישב תשמ"ח (תורת מנחם תשמ"ח ח"ב ע' 65).

529. שיחת כ"ק אדמו"ר נר ו' חנוכה תשמ"ז (ספר השיחות תשמ"ז ח"א ע' 189).

530. ספר המנהגים ע' 25.

531. ספר המנהגים ע' 71. וע"ש בהע' 26 בטעם הדבר.

532. ראה סידור שלה"ה וא"ר סי' תרעט. וכן נהג כ"ק אדמו"ר בשנת תש"ג עקב חזרתו מהאוהל סמוך לכניסת השבת (ראה יומן פקס א שיחה מעש"ק חנוכה תש"ג).

533. ראה לעיל בפנים פ"ט סי'.

534. ראה מג"א סי' תרעא סק". וזאת משום שיגיעו בהמשך עשרה

אכן, באם הבעל מתעכב בהדלקה והאשה חוששת שעלולה שלא להספיק להדליק נרות שבת אם תמתין עד לאחר הדלקת נרות חנוכה - תדליק קודם את נרות שבת⁵⁴².

שיעור השמן

ח. מדייקים ליתן לפני ההדלקה הרבה שמן בנרות כדי שידלקו לכל הפחות חצי שעה לאחר צאת הכוכבים⁵⁴³. וכן נוהגים שהשמש הוא גדול ועבה יותר, שידלק אף הוא במשך הזמן שדולקים הנרות⁵⁴⁴.

ט. מאחר שלכמה דעות אין יוצאים ידי חובה אפילו בדיעבד באם לא נתן כמות מספקת של שמן בנר, לכן, באם כבר הדליק את הנרות וגילה שלא שם כמות מספקת של שמן - צריך לכבותם ולהדליקם שוב ללא ברכה⁵⁴⁵. ובאם בינתיים כבר קיבל עליו שבת - יכול לומר לאחר שעדיין לא קיבל שבת שידליק במקומו⁵⁴⁶.

שיהיה ליד הנרות

י. בערב שבת אין מתעכבים ליד הנרות חצי שעה⁵⁴⁷.

דמי חנוכה

יא. הנותנים דמי חנוכה בכל יום, יתנו בערב שבת או ביום ראשון גם עבור יום השבת, אבל לא ביום השבת עצמו, גם לא בנתינת דבר המותר⁵⁴⁸.

מקום ההדלקה למתארחים

ה. זוג או משפחה המתארחים בשבת חנוכה מחוץ לביתם, באם הם מתארחים שם רק לסעודות השבת וחוזרים לישון בביתם - ידליקו את הנרות בביתם לפני שייצאו, ביחד עם נרות השבת. ולכן לא ייצאו קודם פלג המנחה, כדי שיוכלו להדליק ולברך בביתם, וישתדלו להיות בביתם בשקיעת החמה⁵³⁵. אבל אם לא יהיו בביתם בשקיעה ועד שיחזרו לביתם הנרות יכבו - ידליקו בבית המארחים⁵³⁶.

וראה להלן ס"מ לענין מקום הדלקתם במוצאי השבת.

אבל אם הם נשארים ללון שם - ידליקו בבית המארחים, שם הם אוכלים וישנים⁵³⁷, ובאם מתארחים לאכילה במקום אחד ולשינה במקום אחר - מדליקים במקום שבו אוכלים⁵³⁸.

נר חנוכה ונר שבת

ו. בערב שבת מקדימים את הדלקת נר חנוכה לנר שבת⁵³⁹, ומכל מקום יש להיזהר שלא להדליק לפני פלג המנחה⁵⁴⁰.

ז. נכון להסמין את הדלקת נר חנוכה לנר שבת⁵⁴¹. מאידך, יש להשתדל לא להדליק נרות חנוכה בסמוך מדי לשבת, כדי שהאשה תספיק להדליק את נרות השבת לפני השקיעה.

542. בן איש חי פ' וישב, שכ"ה הסדר בדוקא ע"פ הסוד, א"כ הזמן דוחק. וראה פסקי תשובות סי' תרעט אות א. וש"נ. וראה בהרחבה לוח יומי הלכה למעשה שם הע' 182. ואכמ"ל.

543. לוח כולל חב"ד. וראה גם שיחות כ"ק אדמו"ר: ש"פ וישב תשכ"ג (תורת מנחם חלה' ע' 314). ש"פ מקץ תשמ"ה (תורת מנחם תשמ"ה ח"ב ע' 962).

544. ובפשטות הוא לפי שהטעם הפשוט לכך שמדליקים השמש הוא "כדי שאם ישתמש לאורה יהיה לאור הנוסף שהוא אותו שהודלק אחרון" (ש"ע סי' תרעט ס"א וע"ש במשנ"ב ובביה"ל), ולכן צריך לדלוק כל משך הזמן שהנרות דולקות למצותן. ובערב שבת צריך שידלוק שיעור זמן גדול יותר, ככפנים. ומכל מקום באם אין לו שמש כזה - אינו מעכב.

545. ראה ש"ע סי' תרעה ס"ב ובמשנ"ב שם סק"ח. וראה ימי הלל והודאה פ"ב הע' 40. וע"ע לעיל בפנים פ"ו ס"ב:ג ובהערות שם.

546. לפי ש"ע אה"ז סי' רסג סכ"ה.

547. ספר המנהגים ע' 71.

548. בהלכות ומנהגי חב"ד ע' 119 הע' 16 דייק מהלשון בהיום יום כ"ה כסלו שיש להתעכב מעט [ובפשטות באמירת "הנרות הללו" ליד הנרות הרי כבר מתעכבים מעט].

יש אומרים שכאשר יצא כ"ק אדמו"ר מביתו לאחר הדלקת נר חנוכה בערב שבת, היה מודיע לרבנית שמשאיר אותה כ"שומר" להיות ליד הנרות (התקשרות גל' שפה הע' 86. ספר המפתחות לשיחות קודש [זעליגסון] ע' 317).

548. שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ וישב תשמ"ח (תורת מנחם תשמ"ח ח"ב

אנשים לתפילת ערבית.

535. שדינם כמבואר לעיל פ"ח ס"ב, כבעל הבית המתארח לסעודה בלבד בבית חברו. וכ"כ בפסקי תשובות סי' תרעז אות ו'ז ובהערות שם. וש"נ.

ומה שכתבנו שישתדלו להיות בביתם בשקיעת החמה, הוא כדי שיתפרסם הנס לבני הבית לאחר זמן ההדלקה המקורי שבשקיעת החמה, אלא אם כן ידליקו הנרות גם לאחר שיחזרו. ומ"מ אם לא ידעו או עברו ויצאו קודם פלג המנחה - יש מקום להקל בשעת הדחק שידליקו בבית המארחים, לפי המבואר לעיל הע' 257. ע"ש. וראה גם פסקי תשובות שם.

536. ראה ש"ת קנין תורה ח"ה סי' עב. פסקי תשובות שם הע' 69. וראה לעיל שם.

537. וגם אם הם יוצאים מביתם לאחר פלג המנחה לא ידליקו בביתם, שהרי ההדלקה בימינו היא לפרסם את הנס לבני הבית, ומאחר שבזמן שהוא עיקר המצוה - לאחר צאת הכוכבים, לא יהיה איש בבית ובשעה זו מקום החיוב הוא בבית ההורים שם אוכל ויושן - אין להדליק אז בביתו (ראה פסקי תשובות שם הע' 73).

538. כמבואר לעיל פ"ח ס"ט.

539. טושו"ע סי' תרעט ס"א.

540. פרי חדש ריש סי' תרעט. משנ"ב סי' תרעב סק"ג. וראה לעיל פ"ד ס"ז.

541. ראה לוח יומי הלכה למעשה, חנוכה תשפ"ד, ע' מו.

מקום הנחת החנוכייה והזאתה

שהיא המוקצה⁵⁵⁷, ואפשר להניח לצורך זה חלה - החשובה לאדם בשבת זו, שאוכל ממנה בסעודת שבת, או ספר קודש שלומד בו בשבת וכיו"ב⁵⁵⁸.

טז. גם אם מדובר בחנוכייה יקרה, שנחשבת ל"מוקצה מחמת חסרון כיס" - אין צורך ליתן דבר העולה בחשיבותו ובשווי על החנוכייה עצמה, אלא די בהנחת חלה (או ספר קודש כנ"ל), שהיא לצורך סעודת השבת וחשובה היא מהכל ודי בהנחתה כדי להופכו ל"בסיס לדבר האסור והמותר"⁵⁵⁹. אמנם יש הסבורים שבמקרה כזה אכן צריך להניח חפץ העולה בחשיבותו ובשווי על החנוכייה עצמה וצריך לו לשבת, כגון גביע קידוש יקר או תכשיטים וכיו"ב⁵⁶⁰.

יז. באם החנוכייה מונחת על מגש המיוחד לה, הרי מלכתחילה מיועד הוא אל המוקצה - החנוכייה שעליו, ואי אפשר להופכו לבסיס גם להיתר⁵⁶¹. ולכן, במקרה זה יש להניח את דבר ההיתר על הכסא לצד המגש, כדי שיוכל לטלטל את הכסא יחד איתם באם יצטרך את המקום⁵⁶², ואם צריך את הכסא עצמו - יוכל לטלטל את החנוכייה עצמה בשינוי, כגון באחורי ידיו, כדלהלן.

באם המגש אינו מיועד רק לחנוכייה - במקרה זה ניתן להניח חלה וכיו"ב על המגש עצמו לצד החנוכייה, ולאחר שהנרות יכבו לטלטל את המגש והחנוכייה שעליו.

יח. גם במידה ולא הניח דבר נוסף העולה בחשיבותו על החנוכייה, ניתן לטלטלה בשינוי, כגון באחורי ידיו או באמצעות המרפקים וכיו"ב⁵⁶³.

יב. בערב שבת יש להיזהר מאוד שהחנוכייה לא תהיה מונחת במקום שהרוח מצויה שם ועשויה לכבות את הנרות⁵⁴⁹.

יג. נכון להניח את החנוכייה מלכתחילה במקום כזה שלא יצטרכו להזיזה ממנו במהלך השבת, שכן נר חנוכה שהודלק בערב שבת ונשאר דולק בבין השמשות הינו מוקצה ואסור לטלטלו במשך כל השבת, גם לאחר שכבה⁵⁵⁰. וכך גם החנוכייה, המגש שתחתיה, והכיסא שעליו היא מונחת אסורים בטלטול, משום שנחשבים ל"בסיס לדבר האסור" ואסור להזיזם ממקומם במהלך השבת⁵⁵¹.

יד. יחד עם זאת, באם יש צורך במהלך השבת להשתמש בכיסא שעליו מונחת החנוכייה או להזיז אותו (לצורך מקום הכסא וכיו"ב)⁵⁵², יש להניח על הכסא לפני כניסת השבת חפץ חשוב יותר מהמוקצה (כדלהלן)⁵⁵³, חפץ זה צריך להישאר שם במהלך זמן בין השמשות (מזמן השקיעה ועד לצאת הכוכבים)⁵⁵⁴, ולאחר מכן ניתן להסירו⁵⁵⁵. וכך הכיסא יהפוך ל"בסיס לדבר האסור והמותר"⁵⁵⁶ ויהיה מותר לטלטלו בשבת [לאחר שיכבו הנרות, כדלהלן סי"ח].

טו. כאמור, החפץ המותר שמניחים על הכסא צריך להיות חשוב יותר מהמוקצה, ולכן: בחנוכייה, כיון שהיא בטלה אל הנר והשלהבת, די בחפץ חשוב יותר מהשלהבת,

ע' 65). ושם, שיתנו לפניו או אחרי שבת. אבל בשיחת ש"פ וישב תש"נ (תורת מנחם תש"נ ח"ב ע' 51): "בכל יום, לבד בשבת (גם לא בדבר המותר, גזירה כו')". ומ"מ אינו סותר שיכולים לתת לפני ואחרי שבת. 549. שמלבד שלא יצא ידי חובת ההדלקה (כמבואר לעיל פ"ג ס"ו) הרי שיש גם איסור שבת לא לגרום כיבוי הנרות - שו"ע סי' תרפ ס"א. משנ"ב שם סק"א.

550. ראה שו"ע אדה"ז סי' רעט ס"א.

ולהעיר מבקודש פנימה ע' 23, שבשנים האחרונות. בהם הדליק כ"ק אדמו"ר את החנוכייה בפתח חדרו, הנה בערב שבת הוצב הכסא מעט בתוך החדר, בכדי לאפשר את סגירת הדלת בלי שיצטרכו להזיז את הכסא (אמנם הניחו על הכסא ספר קודש, אבל למעשה נמנעו מלהזיז את החנוכייה).

551. ראה שו"ע אדה"ז סי' שט ס"ד.

552. אך אסור לטלטל את החנוכייה לצורך עצמה, כדי שלא תישבר וכיו"ב.

553. ראה שו"ע אדה"ז שם ובסי' שי סט"ו.

554. ואין הברל אם היה זה לפניו או אחרי הדלקת הנרות, והעיקר הוא שהיה מונח שם כל משך זמן בין השמשות.

555. ראה לשון אדה"ז סי' רעז ס"ו. סי' שי ס"ח. קצות השולחן סי' קיב ס"ב.

556. ראה המצוין לעיל הע' 551.

557. ראה שו"ע אדה"ז סי' רעז ס"ו. סי' שט ס"ד. סי' שי סט"ו.

558. אודות חלה - ראה שו"ע אדה"ז סי' רעז שם. אודות ספר קודש - נלמד מהני"ל, וראה בקודש פנימה שכן היה אצל כ"ק אדמו"ר. וראה אגורה באהלך ח"א סי' יא במש"כ בזה.

559. כך משמעות שו"ע אדה"ז סי' רעז ס"ו. וכ"כ בקיצור הלכות שבת סי' רעט הע' 29. וע"ע קצות השולחן סי' קיב בדי השולחן סק"ד. שמירת שבת כהלכתה (מהדרה חדשה) פ"כ הע' רמב. קובץ כוננת מירשים ע' רפח ואילך.

560. ראה מה שדן בזה בשמירת שבת כהלכתה שם. וראה קובץ הערות וביאורים אהלי תורה גל' אט' ע' 45.

561. שאף אם ניתן עליו גם דבר היתר החשוב ממנה, אין בכוחו להפוך את המגש לבסיס לדבר המותר, שכן הוא משמש את המוקצה יותר מאשר את דבר ההיתר - ראה שו"ע אדה"ז סי' רעט ס"ד.

562. ראה שו"ע אדה"ז סי' שט ס"ד.

563. ראה שו"ע אדה"ז סי' שט סט"ו. וראה בקובץ הערות וביאורים שם ע' 48, שכתב עצה טובה, למנוע נפילת כוסות הזוכיות ושכירתן,

בעצמו ומוליכו אחרי השליח-ציבור אל בימת-הקריאה⁵⁶⁶.

כו. יש להשתדל שהספר הראשון שמוציאים מההיכל יהיה הספר מכוון לקריאה הראשונה.

אם טעו והוציאו תחילה את הספר המכוון לקריאה השניה, יש לקרוא בו בתחילה - ולכן יגללו אותו לקריאה הראשונה ויקראו בו, ואח"כ יגללו את הספר השני לקריאה השנייה⁵⁶⁷.

כז. לכתחילה יש לגלול את ספר-התורה השני לפני התפילה, כדי למנוע טרחא דציבורא בגלילתו בציבור בשעת הקריאה⁵⁶⁸.

כח. לאחר שספרי-התורה מגיעים אל בימת-הקריאה, מניחים על הבימה את ספר-התורה הראשון, ומוסרים את ספר-התורה השני למי שישב עמו ויחזיקנו עד שיגיע זמן הקריאה בו⁵⁶⁹.

כט. אין מניעה שקטן יישב עם ספר-התורה, ובלבד שיחזיקנו ביציבות ובכבוד⁵⁷⁰.

ל. בספר-התורה הראשון קוראים לשבעה עולים בפרשת-השבוע [ובשנה זו: פרשת מקץ].

לא. לאחר הקריאה, בסיום עליית 'שביעי', מניחים את ספר-התורה השני על בימת הקריאה ליד⁵⁷¹ ספר-התורה הראשון, אומרים חצי קדיש, ולאחר מכן מגביהים וגוללים את ספר-התורה הראשון⁵⁷².

לב. במקום שיש רק ספר-תורה אחד, יאמרו חצי

יט. יודגש, כי ההיתרים הנזכרים אודות טלטול החנוכייה נאמרו רק לאחר שכבו הנרות, אך בעוד הנרות דולקים - אסור לטלטל אף לא את הכסא שעליו מונחת החנוכייה, מחשש שפעולה זו תגרום לכיבוי הנרות, אולם בחנוכייה עם נרות שעווה ניתן להקל באם מזיז את הכסא בזהירות רבה, כל עוד עושים זאת בעדינות כך שאין ודאות שיכבו הנרות⁵⁶⁴.

תפילת ערבית

כ. קבלת שבת ותפילת ערבית - כרגיל, וכן ב"לכה דודי" אומרים כרגיל "גם ברינה ובצהלה". בתפילת העמידה יש לזכור ולהוסיף "ועל הניסים".

ברכת המזון

כא. בשבת חנוכה יש לזכור להוסיף בברכת-המזון "ועל הניסים" ו"רצה".

כב. השוכח "ועל הניסים" אינו צריך לחזור ולברך. אך השוכח "רצה", באם התחיל ברכת "הטוב והמטיב" - צריך לחזור לראש ולומר "רצה", אך אינו צריך להזכיר שוב "ועל הניסים" [אלא אם כן שכח לומר גם "ועל הניסים"]⁵⁶⁵.

שאר דיני השוכח "ועל הניסים" - ראה לעיל פ"א ס"א ואילך וש"נ.

שחרית

כג. שבת זו היא (בדרך כלל) גם שבת מברכים החודש טבת, ונוהגים בה מנהגי שבת מברכים, כאמירת כל התהלים בהשכמה, יום התוועדות וכו'.

כד. מתפללים תפילת שחרית של שבת כרגיל, ובתפלת העמידה מוסיפים "ועל הניסים".

קריאת התורה

כה. פותחים את הארון ומוציאים שני ספרי-תורה, את הספר הראשון נותן המוציא לשליח-הציבור שיוליכו לבימת-הקריאה, ואת הספר השני נוטל הפותח את הארון

בכך שקודם השבת יתחבב לחנוכייה באמצעות פלסטלינה וכיו"ב, וכך לא יפלו בנשיאתו את החנוכייה.

564. ראה שו"ע אדה"ו סי' רסה ס"ו. סי' רעז ס"ב-ג.

565. שו"ע אדה"ו סי' קפח ס"ד. וראה גם לעיל בפנים פ"א ס"י ואילך.

566. כך נוהגים בבית-חיינו ובקהילות אנ"ש. וראה שערי אפרים שערי י ס"ו.

567. כפר חב"ד גל' 1099 ע' 35, שכן הורה כ"ק אדמו"ר הרי"צ. השבת בקבלה ובחסידות, מנהגי שבת, הוצאת ס"ח, ס"ט ובהע' *249.

568. לפי המבואר בשו"ע סי' קמד ס"ג, שאין גוללין ספר-תורה בציבור.

569. שערי אפרים שם.

570. אגרות קודש ח"ג ע' קלח [לענין נתינה לקטן להחזיק ספר-תורה "לאחר הגבה וכיו"ב"]. וראה מ"ש בזה בשערי אפרים שם. ספר חיים (להר"ח פאלאני, סי' ב ס"א). חקרי מנהגים או"ח סי' לה (ח"א ע' רכז). אסיף מנהגים והנהגות לחסידי חב"ד - קריאת התורה (נדפס בסוף תיקון קוראים בהוצאת חזק, תש"פ), סמ"ה. וש"נ.

571. בשו"ת משנה הלכות ח"ג סי' כב כתב שצריך להניחו משמאל לספר-התורה הראשון, כדי שיהיה קרוב יותר לבעל-הקריאה ולא ייראה כמעביר על המצוות. ע"ש. וי"א שכך היה המנהג בבית-חיינו. אבל ראה התקשרות גל' התקניז ע' 13 הע' 7.

572. ואם שכחו ואמרו חצי קדיש לפני הנחת ספר-התורה השני - אין זה מעכב ולא צריכים לומר שוב קדיש לאחר קריאת המפסיר (ראה פסקי תשובות סי' קמז סק"י ובהע' 37 שם).

כדי שלא לאחר את זמן הדלקת הנרות יותר מדי.

לט. שיעור קבוע המתקיים במוצאי שבת לאחר ערבית וכן במקומות רבים שהנהיגו לצפות במראות קודש מכ"ק אדמו"ר, אין צריך לבטלם במוצאי שבת זו וניתן לקיימם ולהדליק את נרות חנוכה בבית לאחר מכן⁵⁸¹.

מ. אורחים הלנים בבית המארחים בשבת, באם אמורים לחזור וללון בביתם במוצאי השבת - מוטב לכתחילה שיקדימו לחזור לביתם וידליקו שם את הנרות⁵⁸², אבל אם מתעכבים בבית המארחים לאכול שם סעודת "מלוה מלכה" ויחזרו לביתם בשעה מאוחרת - מוטב שידליקו בבית המארחים בזמן ההדלקה⁵⁸³.

מא. דמי חנוכה < אין מניעה לתת דמי חנוכה במוצאי שבת, גם להמקפידים שלא לתת כסף במוצאי שבת, שכן מדובר בדבר מצוה, הנוגע לחינוך הילדים, וגם אם לא נותנים כסף בפועל אפשר לשוחח על דבר הניתנה שתהיה ביום ראשון בבוקר לאחר עלות השחר או הנץ החמה⁵⁸⁴.

י.ד.

"זאת חנוכה"

השלמת ענייני החנוכה

א. "זאת חנוכה" (לרבות מוצאו, עד חצות), הוא סיום וחותם ימי החנוכה, וניתן להשלים בו את כל העניינים שנחסרו בימים הקודמים או שהיו יכולים להיעשות באופן משובח יותר⁵⁸⁵, לרבות נתינת "דמי חנוכה"⁵⁸⁶, וכן לנצל את השעות האחרונות של ליל "זאת חנוכה", כדי להשלים את "מבצע חנוכה", הן להשלים את מה שהחסיר והן לראות

קדיש מיד לאחר סיום עליית 'שביעי' ורק לאחר מכן יגללו את ספר התורה למפטיר ולאחר קריאת המפטיר מגביהים וגוללים אותו כרגיל⁵⁷³.

ג. בספר השני קוראים למפטיר⁵⁷⁴ בפרשה של הנשיא של אותו היום בלבד [בשנה זו: "ביום השלישי נשיא לבני זבולון"]⁵⁷⁵.

לד. לאחר מכן קוראים הפטרת "רני ושמחי"⁵⁷⁶.

"אב הרחמים" ו"צדקתך"

לה. בשבת זו אין אומרים "אב הרחמים" וכן במנחה אין אומרים "צדקתך".

ניגון "הנרות הללו"

לו. אין מנגנים את ניגון "הנרות הללו" בשבת⁵⁷⁷, אך ניתן לנגן מהמילים "על ניסידך"⁵⁷⁸.

הוספה בצדקה

לז. בשבת חנוכה יש להוסיף בצדקה כראוי לשבת מיוחדת זו, על ידי נתינת מאכל ומשקה, או נתינת כפליים בערב שבת, או צדקה רוחנית, כגון עצה טובה או לימוד תורה⁵⁷⁹.

מוצאי שבת

לח. סדר הדלקת נרות חנוכה במוצאי שבת:

בבית הכנסת - נוהגים להדליק נר חנוכה לפני "עלינו לשבח" [ויוודא המדליק שאמר "אתה חוננתנו", ואם לא אמר - יאמר "ברוך המבדיל בין קודש לחול"] ולאחר מכן הבדלה [במקום שנוהגים לעשות הבדלה בבית הכנסת].

בבית - הבדלה, הדלקת נר חנוכה ואמירת "זיתן לך"⁵⁸⁰. וממריים לחזור מבית הכנסת,

573. א"א בוטשאטש שם. אלף המגן סי' תקפד סק"ה.

574. שו"ע שם סי' ב.

575. שו"ת צמח צדק סי' סח. משנ"ב סי' תרפד סק"ו. וראה לעיל פי"א סכ"ח שבדיעבד גם אם קראו נשיא של יום אחר - אין צריך לחזור.

576. שו"ע שם.

577. הלכות ומנהגי חב"ד ע' 119 הע' 18 משיחת כ"ק אדמו"ר שבת חנוכה תשמ"ב (בהנחת התמימים באידיש, ומשום מה נשמט מההנחה בלה"ק).

578. כפי המובא ביומנים, בפרט מהשנים האחרונות שכ"ק אדמו"ר עודד בידו הק' בשירת מילים אלו.

579. שיחות כ"ק אדמו"ר: ליל ב' דחנוכה תשמ"ב (תורת מנחם תשמ"ב ח"ב ע' 597). ש"פ מקץ תשמ"ט (תורת מנחם תשמ"ט ח"ב ע' 86). שיחת ערב חנוכה תש"נ (תורת מנחם תש"נ ח"ב ע' 34).

580. ספר המנהגים ע' 71.

581. ראה לעיל פי"ה סי"ד.

582. ראה חובת הדר פ"ב הע' סה.

583. וסומכים על כך שטרם פקעה קביעותם במקום זה ויכולים להדליק שם אף שיחזרו ללון בביתם - ראה הלכות שלמה הל' חנוכה פי"ד סי"ט. פסקי תשובות סי' תרעו סוף ד' ובהע' 35. וש"נ.

584. שיחת כ"ק אדמו"ר כ"ד כסלו תשמ"ח (תורת מנחם תשמ"ח ח"ב ע' 91 וע"פ סרט ההקלטה). ולהעיר שבשיחת ש"פ וישב שבהערה הקודמת, שיתנו בערב שבת או ביום ראשון.

585. שיחת כ"ק אדמו"ר מוצאי זאת חנוכה תשמ"ו (תורת מנחם תשמ"ו ח"ב ע' 214).

586. שיחת כ"ק אדמו"ר זאת חנוכה תשמ"ט (תורת מנחם תשמ"ט ח"ב ע' 96).

המדריך ההלכתי להנוכה מוקדש

לרפואה שלמה ומהירה של
ר' ישראל דוב בן בת-שבע שרלוט
ושושנה בת נונה

לעילוי נשמת
הרה"ח ר' סעדיה ב"ר מהפוד ע"ה
ג'רופי
נלב"ע י"א אדר ראשון ה'תשפ"ד

לעילוי נשמת
חלפו יורם בן הואטו ויקטור
נלב"ע י"ט אדר ב' תשפ"ד

לזכות
גדי בן אילנה
ולרפואה שלמה
לאילנה בת נעמי

ב"ה

הזכות שלך!

הקדישו לע"נ / לרפואת / לזכות בני משפחתכם

במדריך ההלכתי של רבני חב"ד
המופץ בעשרות אלפי עותקים בכל רחבי הארץ
ומחולל מהפכה של ממש בידיעת ויישום הלכות ומנהגי חב"ד

סניף הלכה מרכזי קולת איש
ש"י ביד רוב חב"ד בארץ

כדי להמשיך הלאה אנו זקוקים להשתתפות שלכם
הייגו עכשיו וקבלו זכות נפלאה: 055-4335700